

T.C.

MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ

TÜRKİYE’DE YAŞAYAN DİLLER ENSTİTÜSÜ

ARAP DİLİ VE KÜLTÜRÜ ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

**İMİLİ NASRULLAH’IN TUYUR’UL EYLÜL
ROMANININ TEKNİK VE TEMATİK AÇIDAN
İNCELENMESİ**

Zeynep KARATAŞ

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Mahmud ŞUŞ

Mardin-2024

T.C.
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYE’DE YAŞAYAN DİLLER ENSTİTÜSÜ
ARAP DİLİ VE KÜLTÜRÜ ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

İMİLİ NASRULLAH’IN TUYUR’UL EYLÜL
ROMANININ TEKNİK VE TEMATİK AÇIDAN
İNCELENMESİ

Zeynep KARATAŞ

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Mahmud ŞUŞ

Mardin-2024

T. C.
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYE’DE YAŞAYAN DİLLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ONAYI

Enstitümüz Arap Dili ve Kültürü Anabilim Dalı 21765003 numaralı öğrencisi Zeynep KARATAŞ’ın hazırladığı “*İMİLİ NASRULLAH’IN TUYUR’UL EYLÜL ROMANININ TEKNİK VE TEMATİK AÇIDAN İNCELENMESİ*” başlıklı çalışma, 27/06/2024 tarihinde saat 17.00 da yapılan tez savunma sınavında oybirliğiyle başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan Doç.Dr. Ahmet GEMİ (Dicle Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı) (İmza)

Dr.Öğr.Üyesi Mahmud ŞUŞ (Mardin Artuklu Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı)
(Danışman)

Doç. Dr. Ahmet ABDÜLHADİOĞLU (Mardin Artuklu Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı)

ONAY

Bu tezin kabulü, Enstitü Yönetim Kurulu’nun 27/06/2024 tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

27/06/2024

Enstitü Müdürü
(Unvanı, Adı Soyadı)

ETİK BEYAN

Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içindeki bütün bilgileri etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tez çalışmasının hazırlık, bilgi, belge, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarda bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun davrandığımı,
- Tez çalışmada kullanılan tüm eserlere eksiksiz atıf yaptığımı ve kullanılan tüm eserlere kaynaklar/kaynakçada yer verdiğimi,
- Tez çalışmasının özgün olduğunu,
- Tez çalışmasının Mardin Artuklu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı” ile tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan eder, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabullendiğimi bildiririm.

İmza

Zeynep KARATAŞ

Tarih (27/06/2024)

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

İmili Nasrullah'ın Tuyur'ul Eylöl Romanının Teknik ve Tematik Açıdan İncelenmesi

Zeynep KARATAŞ

Mardin Artuklu Üniversitesi

Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü

Arap Dili ve Kültürü Anabilim Dalı

2024: 143 Sayfa

İmili Nasrullah 6 Temmuz 1931 tarihinde Güney Lübnan'ın Hasbaya bölgesinde bulunan Kevkeba köyünde dünyaya gelmiştir. Döneminin önemli edebiyatçılarından. Nasrullah, birden fazla roman kaleme almış, alanına katkıda bulunmuştur. Modern Lübnan edebiyatı yazarları arasında önemli bir yere sahip olan yazar, edebî çalışmalarını modern bir tarzda pek çok yeni metod kullanarak kaleme almıştır. İmili Nasrullah feminist biri olarak değerlendirilmesine rağmen eserlerinde çeşitli alanlarda birçok konuyu ele almıştır. Romanlarında ve hikayelerinde genel olarak ele aldığı konular: Lübnan'ın köy hayatı, aile kökleri, özgürlük, göç, gurbet, kadın- erkek eşitliği, ifade hürriyeti için verdiği mücadele, savaş ve savaşta çektikleri acılar gibi konulardan oluşmaktadır. Biz de bu çalışmada İmili Nasrullah'ın hayatını, edebi kişiliğini, romanlarını ve romanlarında ele aldığı konularını son olarak Tuyur'ul Eylöl romanını teknik ve tematik bakımdan incelemeyi hedeflemekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Lübnan, Roman, Göç, İmili Nasrullah, Tuyur'ul Eylöl

ABSTRACT

Master Thesis

Technical and Thematic Analysis of the Novel Tuyuru'l Eylul By Imili Nasrullah

Zeynep KARATAŞ

Mardin Artuklu University

Institute of Graduate Education

Department of Arabic Language and Culture

2024: 143 Pages

Imili Nasrullah was born on July 6, 1931 in the village of Kevkeba in the Hasbaya region of South Lebanon. He was an important literary figure of his time. Nasrullah wrote more than one novel and contributed to his field. The author, who has an important place among the writers of Modern Lebanese Literature, wrote his literary works in a modern style using many new methods. Although Imili Nasrullah is considered a feminist, she has dealt with many issues in various fields in her works. Her novels and stories generally deal with: Lebanese village life, family roots, freedom, migration, expatriation, equality between men and women, the struggle for freedom of expression, war and the sufferings of war. In this study, we aim to analyze Imili Nasrullah's life, his literary personality, his novels and the subjects he dealt with in his novels, and finally his novel Tuyur'ul Eylul from a technical and thematic point of view.

Keywords: Lebanon, Novel, Migration, Imili Nasrullah, Tuyur'ul Eylul

ÖN SÖZ

Yirminci yüzyıl modern Arap edebiyatında Lübnanlı öncü edebiyatçılar arasında yer alan İmili Nasrullah, 1962 yılında yayınladığı Tuyur’ul Eylöl ‘Eylöl Kuşları’ romanı ile ön plana çıkmıştır. Nasrullah, çeşitli dergilerde hikâyeler yayınlamış ve uzun yıllar gazeteci olarak görev yapmıştır. Yazar modern Arap edebiyatına yedi roman, dokuz kısa hikâye koleksiyonu, dokuz çocuk kitabı, bir şiir kitabı, bir edebî inceleme kitabı, bir anı ve altı cilt biyografik çalışma olmak üzere toplam otuz dört kitap kazandırmıştır. Her ne kadar farklı türlerde eserler ortaya koymuşsa da modern Arap edebiyatına roman alanında önemli katkıda bulunmuştur.

Yazar kendi dönemi ve yeni nesil edebiyatçılarına yaptığı çalışmaları ile örnek bir kimlik oluşturmuştur. Bireye ve bireyin iç dünyasına özellikle de bayanların yaşantılarına önem veren yazar, ülkesinin tarihini ve sosyal konuları da ele almıştır. Yazar, toplumun içinde bulunduğu sosyal yapıyı ve aynı zamanda eşitsizliği geniş bir perspektifle ele alarak bu temaları eserlerinde başarıyla kaleme almıştır. Ülkemizde diğer pek çok Modern Arap Edebiyatçısı üzerine araştırmalar yapılmış olmasına rağmen İmili Nasrullah’ın Tuyur’ul Eylöl (Eylöl Kuşları) romanı hakkında bir çalışma yapılmamıştır. Bu sebeple İmili Nasrullah’ın Tuyur’ul Eylöl adlı romanı yüksek lisans tez konusu seçilmiştir.

Bu çalışmanın odak noktasında İmili Nasrullah’ın roman tahlili ve tenkididir. Öncelikle Nasrullah’ın hayatı, eserleri, edebî kişiliği incelenmiş olup, bütün eserleri tespit edildikten sonra, Tuyur’ul Eylöl romanı teknik ve tematik bakımdan değerlendirilmiştir.

Çalışma sürecimde bilgi birikimi ve tecrübesiyle bana yol gösteren, çalışmama farklı açılardan bakmamı ve kendimi geliştirmemi sağlayan değerli danışman hocam Dr.Öğr. Üyesi Mahmud ŞUŞ’a en derin teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım sırasında desteğini her zaman hissettiğim arkadaşlarıma ve değerli aileme sonsuz teşekkür ederim.

Zeynep KARATAŞ

Mardin 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1
1. ROMAN VE LÜBNAN EDEBİYATINDAKİ YERİ	2
1.1. Romanın Tanımı.....	2
1.2. Roman Türleri	5
1.3. Arap Dilinde Romanın Yeri	11
1.4. Lübnan’da Roman	15
1.5. Romanın Lübnan’da Etkilendiği Akımlar	22
1.6. Lübnan’da Roman Öncüleri	25
1.6.1. Corci Zeydan (1861-1914)	25
1.6.2. Farah Antun (1874-1922)	30
1.6.3. Yakub SarrUf (1852-1927).....	37
2. İmili NASRULLAH	43
2.1. İmili Nasrullah’ın Hayatı.....	43
2.2. Edebî Kişiliği.....	46
2.3. Dil ve Üslup Özellikleri	48
2.4. Eserleri.....	50
2.4.1. Kısa hikayeleri	50
2.4.2. Çocuk hikâyeleri.....	52
2.4.3. Romanları	52
2.4.4. Diğer eserleri	53

3. TUYUR'UL EYLÜL ROMANININ TEKNİK VE TEMATİK AÇIDAN İNCELENMESİ	54
3.1. Tuyur'ul Eylül Romanı Hakkında Bilgi	54
3.2. Göç ve Nedenleri.....	56
3.3. Savaşlar	66
3.4. Ekonomik Nedenler.....	68
3.5. Gelenek ve Görenekler	70
3.6. Köy Teması	75
3.7. Kadın Eğitimi ve Sorunları.....	78
3.8. Aşk Teması.....	83
4. TUYUR'UL EYLÜL ROMANININ DİL ÖZELLİKLERİ.....	89
5. TUYUR'UL EYLÜL ROMANINDAKİ ŞAHSİYETLER.....	91
5.1. Mina.....	91
5.2. Nine	92
5.3. Baba.....	94
5.4. Mirsal.....	97
5.5. Raci.....	98
5.6. Meryem	99
5.7. Feyyaz	100
5.8. Angulina	101
5.9. Seymun.....	101
5.10. Naciye.....	102
5.11. Necla.....	103
5.12. Hanne.....	104
5.13. Selim'in Annesi	104
6. TUYUR'UL EYLÜL ROMANININ ÖZETİ.....	106
SONUÇ.....	118
KAYNAKÇA	122
EKLER.....	129

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu tez çalışmasında kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda belirtilmiştir.

Kısaltmalar

Açıklamalar

A.g.e.	: Adı Geçen Eser
A.g.m.	: Adı geçen makale
A.g.t.	: Adı geçen tez
A.s.	: Aleyhisselam
B.	: Bin
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
D.	: Doğumu
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
H.	: Hicri
Ö.	: Ölümü
S.	: Sayfa
Ss.	: Sayfa Sayısı
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
vb.	: Ve Benzeri
Yay.	: Yayınları
Yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Roman; hikayelerin bazı olaylarını anlatan ve kapsamında birbirinden farklı özellikler ile duyguları barındırmakla birlikte pek çok karakteri de içeren bir sanat türü olarak ifade edilebilmektedir. Aynı zamanda roman edebi düzyazı sanatlarının güzeldir. Bununla birlikte modern bir türdür.

Edebiyatçılar ve yazarlar romanın amaçlarını, ilkelerini daha rahat bir şekilde açığa çıkarmak ve aynı zamanda romanların incelemeye alınmasını daha kolay bir hale getirmek amacıyla romanı bazı türlere ayırmışlardır. Roman türlerinden bazıları; toplumsal roman, tarihi roman, macera romanı, psikolojik roman olarak ifade edilebilmektedir. Belirtilen türler çalışmanın içeriğinde açıklanmıştır.

Îmîlî Nasrullah'ın romanlarından ilki olan “*Tuyur’ul Eylöl*” de bu açıdan oldukça önemli bir romandır. Romanın anlatıcı karakteri olan başkahraman Minâ üzerinden bu konuya değinerek kendisini bu noktada karakter ile bağdaştırmıştır. Çalışmamızın temelinde de “*Tuyur’ul Eylöl*” romanının incelenmesi amaçlanmıştır.

Îmîlî Nasrullah'ın romanları ve hikayeleri; Lübnan köy hayatı, aile kökleri, özgürlük, göç, gurbet, özgürlük, kadın erkek eşitliği, ifade hürriyeti için verdiği mücadele, savaş ve savaşta çektikleri acıları anlatmakta olan konulardan oluşmaktadır.

1962’de Beyrut’ta “Nüfil” yayınevi tarafından Îmîlî Nasrullah'ın romanlarından ilki olanı “*Tuyur’ul Eylöl*” romanı yayımlamıştır. 1962’den itibaren 14 kez baskısı gerçekleştirilmiş olan roman, Almanca’ya ve görme engeli bulunan bireylerin de okuması amacı doğrultusunda “Braille (Körler) Alfabeti”ne tercüme edilmiştir.¹ Yayımlanmış olduğu yıl içerisinde ulusal çapta üç ödül almış olan bu roman, 2002’de Arap Yazarlar Birliği tarafından “*20. yüzyılın en iyi 100 Arap romanı*” ödülünü almıştır. Tuyur’ul Eylöl romanı büyük eleştirmenlerin ve yazarların övgülerini alarak Lübnan romancılığında atılan önemli bir adım olarak görülmüştür.

¹ Ed-Diyn, S. Z; Ennahar. Tahte ed-Dav / Emily Nasrallah: <https://www.annahar.com/> (05.03.2024); Emily Nasrallah, <http://emilynasrallah.com/biography.html> (11.05.2024).

Ardından yazar yedi roman ve yedi hikaye kaleme almıştır. Nasrullah, Batılı ve Doğulu lider kadınların biyografilerini aktaran aynı zamanda da çocuklar için pek çok hikaye ve gençler için romanların olduğu altı ciltlik bir kitap kaleme almıştır.

Lübnan edebiyatı kapsamında kadın yazarların yeni ve modern fikirlere sahip bir edebiyat meydana getirme gayreti bulunmaktayken, İmili Nasrullah'ın Tuyur'ul Eylül isimli romanı kadın edebiyatına hız ve başarı kazandırmıştır. Çağdaş edebiyat öncülerinin arasındaki kopmuş olan bağların yeniden kurulmasını sağlamıştır.

İmîlî Nasrullah tarafından kaleme alınan Tuyur'ul Eylül isimli roman Lübnan'ın köylerindeki hayatı, yabancılaşmayı, kadınların hak ve hürriyetlerini elde etme mücadelesini işlemektedir.

1. ROMAN VE LÜBNAN EDEBİYATINDAKİ YERİ

1.1. Romanın Tanımı

Roman, bazı olayları anlatan ve kapsamında birbirinden farklı özellikleri ve duyguları barındıran pek çok karakteri içeren bir sanat türü olarak ifade edilebilmektedir. Roman edebi düzyazı sanatlarının iyi olanıdır. Bununla birlikte biçim ve içerik açısından modern türdür. Roman sözcüğü, kurgusal ya da gerçek olayların düzyazı biçiminde anlatılması amacıyla kullanılmakta olan Latince kökenli olan “Romanus” sözcüğünden türetilmiştir.²

Bununla birlikte “*avam Latincesi, halk dili*”manalarında da kullanıma alınan roman, özellikle de halk diliyle yazılan ilk anlatı olmasıyla birlikte hikâyelere de isim olmuştur. Ardından Batı dillerine novela (İtalyanca, İspanyolca), nova (Eski Fransızca), novel (İngilizce) benzeri adlarla yerleşmeye başlamış olan romanın kaynağını masallar, destanlar, şövalyelerin kahramanlıkları ve aşk hikâyelerini konu edinen çoban hikâyelerinin ve romansların meydana getirdiği ön görülmektedir.³

Türk ve Dünya edebiyatının yaygın türlerinden birisi de romandır. Yaşanmış ya da yaşanması muhtemel olan olayları uzunca anlatmakta olan roman türü mekan, kişi, zaman, olay benzeri değişmeyen unsurları barındırmaktadır.⁴ Günümüze denk birçok araştırmacı ve edebiyatçı tarafından romanın özelliklerinin belirlenmesi için çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Betimleyici bir anlatımın benimsendiği ve edebi türlerin arasında oldukça bağımsız olan roman türünün en önemli özelliklerinden birisi gerçek hayata yakın olmasıdır.⁵

² Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Vakfı, İstanbul, 2002, s. 517; Mürüvvet Türken Çakır, “Tarihi Roman Kavramı ve Arap Tarihi Romanının Ortaya Çıkışı”, *Kavramlar ve Kurmalar* içinde, Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları, Mardin, 2020, s. 20; Mehmet Narlı, “Romanda Zaman ve Mekan Kavramları.” *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt 5, sayı 7 (2002), s. 91-106.

³ İbrahim Abdurrahim es-Sa‘âfin; *Tatavvuru‘l-Rivâyeti‘l-Arabiyyeti‘l-Hadîs’e fî Bilâdi‘ş-şâm (1870-1967)*, Dârul-Menâhil, Beyrut, 1984, s. 16-17; Türken Çakır, “Tarihi Roman Kavramı ve Arap Tarihi Romanının Ortaya Çıkışı”, s. 24.

⁴ Fatih Andı, “Türk Edebiyatında Roman: Cumhuriyet Devri.” *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Sayı 8, 2006, s. 165-202.

⁵ Şerif Aktaş ve Osman Gündüz, *Yazılı ve Sözlü Anlatım Kompozisyon Sanatı, Konuşma*, Akçağ Yayınları, İstanbul, 2003, s. 214.

Yaşanmış olan olayların yanında aynı zamanda yazarın hayal gücüne dayalı olduğu için romanın konusu oldukça geniştir. Bu yüzden içeriğindeki konuların türlü olması bağlamında farklı şekillerde isimlendirilmektedirler.⁶ Sosyal bilimler kapsamında yer alan konuların gruplandırılması ve ayrıştırılması daima zorlayıcı olmuştur. Söz konusu durum roman türleri açısından da geçerli olmaktadır. Türlerin bazıları iç içe geçmiş gibi görünmekte olsalar da küçük farklılıklar sayesinde ayrımlar gerçekleştirilebilmiştir. Aktaş tarafından roman türleri şu şekilde açıklanmıştır.

Sanatçının amacına göre (artistik roman, tezli roman), yazı türüne göre (biyografik roman, anı romanı, otobiyografik roman, mektup tarzı roman, belgesel roman, dramatik roman...), yayın biçimine göre (tefrika roman, resimli roman), yazarın diline göre (yerli roman, çeviri roman, adapte roman), sanat ve edebiyat anlayışına göre (alegorik roman, egzistansiyalist roman, klasik roman, realist roman, natüralist roman, sürrealist roman, yeni roman, yeni dalga roman), okuyucu topluluğuna göre (çocuk romanı, popüler roman), zamana göre (antik roman, tarihî roman, bilim-kurgu roman), okuyucudaki etkisine göre (didaktik roman, lirik roman, satirik roman, epik roman), anlatılan insan topluluğuna göre (burjuva romanı, egzotik roman, halk romanı, köy romanı, sosyete romanı, yerli roman), kahramanlarına göre (cin-peri romanı, fantastik roman, efsane romanı, pikaresk roman, macera romanı, polisiye roman, sövalye romanı, tip-karakter romanı), ele aldıkları konulara göre (felsefî roman, pastoral roman, politik roman, parodik roman, psikanalitik roman, psikolojik roman, sosyolojik roman) şeklinde sınıflandırılmaktadır.⁷

Mehmet Tekin tarafından ise roman şu şekilde açıklanmıştır:

Roman çağlara ait olan bir anlatımsal türdür. Öteki anlatım türlerinde olduğu gibi, romanın da yine kendisine has yapısı, bir mantığı ve kuruluşu bulunmaktadır. Fakat, romanın öteki yazınsal türlerden ayrılmakta olan tarafları da bulunmaktadır. Roman, her şeyden önce, kendine ait mantık içerisinde bağımsız özellikler taşımaktadır. Onun masala, destana, efsaneye, şiir ve tiyatroya; felsefeye, tarihe, sosyolojiye, psikolojiye hatta matematiğe dahi borçlu olduğu görülür. Fakat roman, bu belirtilen kaynaklardan

⁶ Hakan Sazyek, *Roman Terimleri Sözlüğü*. Hece Yayınları ve Dergileri, 2013, s. 25.

⁷ Aktaş ve Gündüz, *Yazılı ve Sözlü Anlatım Kompozisyon Sanatı, Konuşma*, s. 214.

almış olduğu yönleri kendisine mal etmeyi başaramamış oldukça yetenekli bir yazınsal türdür.⁸

1.2. Roman Türleri

Edebiyatçılar ve yazarlar tarafından romanın amaçlarını, ilkelerini daha rahat bir şekilde açığa çıkarmak ve aynı zamanda romanların incelemeye alınmasını daha kolay bir hale getirmek amacı doğrultusunda romanı bazı türlere ayırmışlardır. Söz konusu roman türlerinin arasında temalara ve konularına göre toplumsal roman, tarihi roman, macera romanı psikolojik roman gibi türleri mevcuttur.⁹

Toplumsal (Sosyal) Roman:

Toplumsal roman genel manasıyla insanların hayatına fazlasıyla etki etmekte olan siyasi ve toplumsal olaylar ile inançların bazı zamanlarda bilimsel bazı zamanlarda da eleştirel bir şekilde değerlendirilerek aktarılmasıdır. Farklı bir ifadeyle bir toplumun içerisinde yaşamakta olan bireylerin gelenek ve görenekleri, adetleri, değer yargılarını incelediği gibi bunların yanı sıra toplumun içerisindeki sınıfsal ihtilalleri, çatışmaları, göçü, ırkçılığı, yoksulluğu ve benzeri olay ve olguları yansıtmakta olan romanın önem taşıyan bir türüdür. Söz konusu türün Batı edebiyatı kapsamında öne çıkmış olan eserleri arasında, Fransız yazarlardan Emile Zola'nın Meyhane'si, Victor Hugo'nun Sefilleri yer almaktadır. Bununla birlikte Amerikalı John Steinbeck'in Gazap Üzümleri oldukça önemli bir eserdir. Türk edebiyatı kapsamında ise Orhan Kemal'in kaleme aldığı Bereketli Topraklar Üzerinde, Reşat Nuri Güntekin'in Çalıkuşu ve Yaprak Dökümü isimli eserleri, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Yaban'ı gibi birçok roman toplumsal roman türüne örnek olarak gösterilebilmektedir.¹⁰

Arap edebiyatı kapsamında söz konusu türde eser vermekte olan yazarlardan bazıları kaleme aldıkları romanları şu şekilde ifade edilebilmektedir:

⁸ Mehmet Tekin, *Roman Sanatı (Romanın Unsurları)*, Ötüken Yayın, Ankara, 2020, s. 7.

⁹ İbrahim Dağılma, Modern Zaza Edebiyatında Şiir, Hikâye ve Roman Türlerine Dair Tespit ve Tahliller. *Bingöl Araştırmaları Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 2020, s. 7-41.

¹⁰ Türken Çakır, *Tarihi Roman Kavramı ve Arap Tarihi Romanının Ortaya Çıkışı*, s. 25.

Mısırlı yazarlar:¹¹

- Hüseyin Heykel'in *Zeynep* (1910);

Necîb Mahfûz'un eserleri:

El-Kahire 'ul-Cedîde (Yeni Kahire, 1945)

- *Han el-Halili* (1946)
- *Zikaku 'l-Midak* (Midak Sokağı, 1947)
- *Bidâye ve en- Nihâye* (Başlangıç ve Son, 1949)
- Abdurrahman eş-şerkâvî'nin ele aldığı eserler:
- *El-Ard* (Yeryüzü)
- *Kulub Hâliye* (Boş Kalpler)
- *El-Felleh* (Çiftçi);
- Yusuf idris *el-Haram* (Yasak),

Lübnanlı yazarlar:¹²

- Selîm el-Bustenî, *Bint 'ul-Asr* (Çağın Kızı);
- Corcî Zeydân *Cihed'ulMuhibbin* (Âşıkların Savaşı);
- Farah Antûn *Ed-Dîn vel-ilim vel-Mâl* (Din, ilim ve Para);

Nikulâ Hadded'in kaleme aldığı eserler:

- *Âdemu 'l-Cedîd* (Yeni Âdem)
- *Havvâ 'ul-Cedîde* (Yeni Havva)
- Tefvik Yusuf Avvad *Er-Rağîf* (Somun).

Psikolojik Roman (Tahlil Romanı):

Psikolojik romanda olaydan ziyade kahramanların psikolojik durumlarına dikkat edilmektedir. Psikolojik roman türünde olaylar kahramanların psikolojileri ile ilişkilendirilmektedir. Psikolojik roman türünde olaylara neden olan, olayları

¹¹ El-Makdisî, Ebu's Şâme. *El-Mürşidü 'l-Vecîz İlâ Ulumin Teteallaku Bi'l-Kitâbi 'l-Azîz*, Nşr.1993; Türken Çakır, *Tarihi Roman Kavramı ve Arap Tarihi Romanının Ortaya Çıkışı*, s. 25.

¹² El-Makdisî, Ebu's Şâme. *El-Mürşidü 'l-Vecîz İlâ Ulumin Teteallaku Bi'l-Kitâbi 'l-Azîz*, Nşr. 1993, s. 103; Türken Çakır, *Tarihi Roman Kavramı ve Arap Tarihi Romanının Ortaya Çıkışı*, s. 25.

hazırlayan ve olayların neticesi olan psikolojik durumlar üzerinde yoğunlaşmaktadır.¹³

Psikolojik romanların işleme yöntemi bakımından iki şekilde değerlendirilmesi mümkündür. Bunlardan ilki; romanın yazarının psikoloji alanındaki bilgileri ve terimleri yazmakta olduğu romanda kullanıma almasıyla meydana gelmektedir. Söz konusu türü psikoloji kitaplarından ayırtırmakta olan unsur romanın kurgusu kapsamında duygusal unsurların ve olay örgüsünün de eklenmesidir. İkinci grupta yer alan romanlar ise olay örgüsünde yer alan kahramanların psikolojik yapılarını açığa çıkarmasıdır. İlk grupta yer alan romanlara dair A. Warren ve R. Wellek, “Edebiyat ve Psikoloji” adlı yazılarında şu ifadelerde bulunmuşlardır;

Rodion Raskolnikov’un duyguları ve istekleri klinik psikoloji bilgisine sahip bir kişinin kaleminden çıkmışa benzemektedir... Conrad Aiken veya Waldo Frank gibi yazarlar Freud’un psiko-analiz teorisini tamamen bilinçli olarak eserlerinde kullanmışlardır.¹⁴

Aynı yazı içerisinde Wellek tarafından roman kapsamında psikoloji hakkında terim ve bilgilerin kullanılmasının roman açısından kalabalık olduğunu ifade etmektedir. Birinci grup içerisindeki romanlara Peyami Safa’nın Yalnızız isimli eseri örnek olarak gösterilebilmektedir. Yalnızız eserinden alıntılanan psikoloji hakkındaki bilgi ve terimlerin yoğunluklu olarak bulunduğu aşağıda aktarılan bölüm söz konusu görüşü destekleyen bir niteliktedir;

Her sarsıntı tam olmuyor. Bazı an da ancak sismografların kaydedeceği kadar hafif geçiyor. Hem bizim konuştuğumuz bu değil. Her şey olabilmek için, kendine mahsus şartlara muhtaç. Rüya "premonition"ları da niçin böyle olmasın? Tecrübe iradesinden kaçan hadiseleri inkâr etmek lazım gelirse, laboratuvarların emrinde olmayan birçok tabiat ve cemiyet hadiselerine de inanmayalım. Tarihe inanmayalım. Çünkü her

¹³ Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Basımevi, Ankara, 2009, s. 175; Yunus Ayata, Necati Tonga. Psikolojik Roman, Romana Yansıyan Yazar ve Türk Edebiyatındaki Bazı Örnekleri Üzerine Bir İnceleme. *İlmi Araştırmalar*, Sayı 25, 2008, s. 7-20.

¹⁴ Rene Wellek ve Austin Warren, *Edebiyat Bilimin Temelleri*, Çev. Ahmet Edip Uysal, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983, s. 121; Austin Warren ve R. Wellek. *Edebiyat Teorisi*. Çev. Ö. Faruk Huyugüzel, Dergah Yayınları, İstanbul, 2011, s. 27.

hadisesi ancak bir defa olmuştur ve ilmin arzusuyla tekrar edilemez. Premonition hadiseleri ise bir değildir milyarlarca defa olmuştur...¹⁵

İnsanın belleğindeki bu ikilik en az yarım asırdan beri malumdur. Birine 'sosyal ben', hatta 'resmi ben', ötekine 'asıl ben' 'temel ben' dendiği olmuştur. Daha birçok benler düşünülebilir. Fakat kökleri iki tanedir. Ancak bunların şuur mekanizmasındaki yerleri ve fonksiyonları karanlıktır. Bir 'gayrişuur' veya onun tam anlamdaşı olmayarak bir 'şuuraltı' tasavvur edilir. Bence, bunun belirtilerine göre üç tabakası vardır. Biri ruhidir ve hatıraları saklar. İkincisi vücuda bağlı, somatiktir, içgüdüler ve refleksleri taşır. Üçüncüsü atavik veya genetik, atalardan intikal eden, kromozomların beden ve ruh üzerine gizli tesirlerini taşır. Fakat bu üç tabakadan hiçbirine sosyal benimizi yerleştiremeyiz. Yung'un 'kollektif şuursuzluk' dediği arşetipler ambarı yersiz kalmaktadır. Sayısız belirtilerine göre bir de 'şuurüstü', tabiri caiz ise 'hyperconscience' tasavvur etmek de lazımdır. Bundan da üç tabaka görülüyor. Biri sosyaldır, bizi cemiyetin polipisişik yapısına bağlar ve sosyal benimizi vücuda getirir. İkincisi daha yüksek bir derecedir. Parapisişik diyebileceğimiz bu tabakada, zamanı ve mekânı aşan bu daha yüksek şuursuzluk hali, geleceği ve uzağı görmek hassalarının mihrakıdır: Önseziler, telepatiler, metagnomiler, kehanet ve kerametler bu tabakaya girer. Dördüncü buut ve altıncı duyu nazariyelerinin burada kendilerine mesnet aradıklarını görürüz. Nihayet üçüncü ve en yüksek tabaka mistiktir. İnsanın ruhunu Allah'la temasa getirir. Meral'in kendi kendinden nefreti, bu şuurüstünün sosyal tabakasıyla şuuraltının somatik tabakası arasında bir mücadelenin işaretidir. Yani klasik ifadesiyle ahlak ve beden arasında bir çatışma.¹⁶

Wellek tarafından ifade edildiği üzere psikolojik romanlar Freud'un psikoanaliz yönteminin roman içerisinde kullanıma alınmasıyla meydana gelirler. Bu hususlar 'Yalnızız' isimli romanda da görülmekte olduğu gibi psikoloji tarihi ve terimleriyle alakalı birçok kavramın sıralanması ile meydana gelmişlerdir. İç monolog ve bilinç akışı teknikleri kahramanların psikolojik yapılarının tahlilinin yapıldığı romanlarda sıklıkla görülmektedir.

Bilinç akımı tekniği, psikolojinin romana armağanıdır. Bilinç akımı tekniği, bir anlamda romanın niteliğini de etkilemektedir. Zira bu tekniği denemek isteyen bir

¹⁵ Safa, Peyami; *Yalnızız*, Ötüken Yayın, Ankara, 1991, s. 354; Wellek ve Warren, *Edebiyat Bilimin Temelleri*, s. 29.

¹⁶ Safa, *Yalnızız*, s. 362.

romancı ister istemez ruh tahlillerine gitmekte, dolayısıyla romana psikolojik bir derinlik kazandırmaktadır.¹⁷

Söz konusu teknikte kahraman tarafından kesik cümleler ile mantıklı bir bağ kurulmaksızın düzensizce içerisinde yer aldığı durum belirtilmeye çalışılmaktadır.

Bilinç akımında yalnız düşünceler değil duyular, imgeler de yer alabilir ve tam bir bilinç akımı tekniği ile okura bir sahne gibi sunulan, bilincin en karanlık, bilincin altına en yakın kesimidir.¹⁸

Recaizâde Mahmut Ekrem'in de belki de farkında olmaksızın Araba Sevdası isimli romanında bilinçakımı tekniğini kullanmakta olduğunu gözlemlemekteyiz. Recaizâde Mahmut Ekrem tarafından kahramanına bir rakip oluşturmaktan ziyade kahramanlarından Bihruz Bey'in hayal dünyası ve gerçek dünyasının arasında bir karşıtlık kurmuştur. *"Recaizâde, bir hayal dünyasında yaşayan Bihruz'un özendiği kişiliği canlandırabilmek için, onun iç dünyasına yönelmek için bu işe elverişli bir yöntem bulmak zorundadır"*.¹⁹

Recaizâde Mahmut Ekrem tarafından Araba Sevdası eserinde bilinç akımı ve iç monolog tekniklerinden ikisini de kullanmakla beraber, bunların arasından özellikle de bilinç akımı başarı ile kullanılmıştır:

Niçin gelmedi ki, niçin, nedeni ne? (Ah! Parol tutmazlar ki... Türk kadınları ne denli edüke olsalar yine boşuna. Hiç olmazsa bir haber göndermeli değil miydi? 'Şu nedenle gelemedim, pardon, bugün çok beklemiş olmalısınız.' Evet çok bekledim. On bir buçuğa deyin orada plante oldum. 'Bağışlamanızı dilerim. Falanca gün, falanca yerde buluşalım. Bu kez de ben sizi bekleyeyim de ödeşelim.'Diye bir haber göndermek pek naturel birşey. Ah! Bu hanımlarda polites yok, polites. Benim ne suçum var. Ben bir betiz yapmadım. Mektubu verdiğim zaman epresmanla kabul etti. Hatta memnunlukla gülüyordu. Yalnız dansöz mudur, çengi midir nedir, dargın dargın bir şey söyledi neydi, anlayamadım ya sonra çabuk çabuk kaçmalarına ne anlam vermeli?²⁰

¹⁷ Mehmet Tekin, *Roman Sanatı* 1, Ötüken Yayın, Ankara, 2001, s. 271.

¹⁸ Berna Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış* I, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s. 64.

¹⁹ Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış* I, s. 59.

²⁰ Recaizâde Mahmut Ekrem; *Araba Sevdası*, Gözlem Yayın, Ankara, 1992, s. 109.

Psikolojik roman türünde önem taşıyan tekniklerden bir diğeri ise iç monolog olarak ifade edilebilmektedir. “İç monolog (*interior monologue*) okuyucuyu, kahramanın iç dünyasıyla karşı karşıya getiren bir yöntemdir.”²¹

İç monolog yönteminde düşünce ve duygular düzenli bir şekilde sırayla aktarılmaktadır. “Hal böyle olunca iç monologda dil, konuşma diline benzer bir yapıya bürünür.”²²

İç monolog tekniğinin kullanıldığı metinde konuşma dilinin doğallığı metinde hakimiyet kurmaktadır. Gürsel Aytac’ın da belirttiği üzere iç monologlar, “figürlerin bilincin, bilinç altının ve bilinç dışının kaynaklarından beslenen bir akıştır ve iç monolog tekniğiyle, fakat bölük pörçük düşünce ve duygu imgeleriyle gerçekleşir.”²³

Tarihi Roman

Toplum enerjilerini, bireylerini, güçlerini özünde tarihin bilgisinden ve analizinden almaktadır. Toplum tarihini ne kadar iyi bir şekilde bilirse ve aktarırsa gelecek nesiller o denli bilgili ve bilinçli olmaktadır. Bireyin tarihini iyi bir şekilde bilmesi, tarihinden alacak olduğu güç sayesinde olağanüstü olaylara karşı canla başla savaşması ve milletini koruması önem taşımaktadır.

Geçmiş zamanlarda belli bir zaman dilimi içerisinde yaşanıp bitmiş olan olayların, önem taşıyan bireylerin yaşantılarının tarihi gerçeklik bağlamında romancı muhayyilesinde zenginlik katılarak yeniden üretilmekte olduğu metinler tarihi roman olarak isimlendirilebilmektedir. Tarihi romanlarda bireyler ve olaylar tarihten alınmakla birlikte oldukları gibi aktarılmaktan ziyade belirli bir hedef bağlamında yeniden düzenlenmektedirler. Bu bağlamda canlı bir yaşantı sahnesine evrilerek sunulmaktadırlar.²⁴

Yazar tarafından tarihi bir roman yazılabilmesi amacıyla tarihsel bir romanın ne şekilde olması gerektiği hususunda yön verecek roman türünü de incelemeye alması

²¹ Tekin, *Roman Sanatı* 1, s. 264.

²² Tekin, *Roman Sanatı* 1, s. 265.

²³ Gürsel Aytac, *Genel Edebiyat Bilimi*, Papirüs Yayınları, İstanbul, 1999, s. 215.

²⁴ Tuba Dalar, Tarihi ve Kurmaca Gerçeklik Bağlamında Tarihi Roman. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* Sayı 65, 2020, s. 377-387.

gerekmektedir. Tarihsel roman tüm roman türleri arasında farklılık göstermektedir. Farklı roman türleri gerçeğe yakın ya da gerçek olayların durumlarından bazı zamanlarda tamamen kurmaca bir şekilde hayal ürününden meydana getirilmekte iken tarihsel roman yaşamış olan bireyler ve yaşanmış olan olaylar değerlendirilerek kurulmaktadır. Bu hususta esas olan tarihten ziyade edebiyat olmaktadır. Tarih bağlamında gerçek olan olaylara bağlı kalınarak hazırlanan bir kurmaca dünya bulunmaktadır. Tarihi romanların başarısı değerlendirilmektedir. Eser kapsamında yazar iletmek istediği mesajı aktarabilmiş mi, kendisine göre önem taşıyan inançları, bilgileri, durumları okura da benimsetmek amacıyla yazdığı eserini gerçekçi bir şekilde aktarabilmiş mi gibi sorulara yanıt aranmaktadır. Bu bağlamda tarihsel romanın farklı romanlardan ayrırmakta olduğu hususları aydınlatmak bir mecburiyet olarak görülmektedir. Öncelikle roman ile tarih arasındaki bağlantıyı değerlendirmek gerekmektedir. Tarih ve roman ilişkisinin oldukça köklü bir geçmişi bulunmaktadır. Söz konusu geçmiş Antik Yunan’a dek uzanmaktadır. Bu hususta düz yazıdan ziyade lirik bir anlatım bulunmaktadır.²⁵

Farah Antun’un “Urşelimu’l-Cedide”(Yeni Kudüs) isimli eserinde de Antik Yunan kültüründen izlere rastlamak mümkündür;

Batı cephesindeki kilisenin karşısında, kırmızı renge boyalı olduğundan dolayı adını el- Beyt’ul-Ahmar olarak alan büyük eve okuyucuyu götürelim. Bu eve girmeden önce kapısının üstüne çivilenmiş levhanın üzerinde Yunanca bir yazı okumaktayız. “Ne mideni rahatsız edecek kötü içecek iç ne de seni rahatsız edecek kötü arkadaş edin.”²⁶

Söz konusu tarihsel romanlar yalnızca roman ve tarih ilişkisinden ileriye gitmemektedir. Çünkü söz konusu tarihsel romanlar kapsamında tarih; tarihsel tema ve kostümleri ile ele alınmaktadır.

1.3. Arap Dilinde Romanın Yeri

19. yüzyıl süresince Mısır ile bütün Arap ülkelerinde yazarlar klasik Arap edebiyatını taklit etme eğiliminde bulunarak bu yönde denemelerde bulunmuşlardır. Ardından Avrupa örnekleri bağlamında eserlerini kaleme almışlardır. Kaleme

²⁵ Turgut Gögebakan, *Tarihsel Roman Üzerine*, Akçağ Basım Yayım, İstanbul, 2004, s. 13-14.

²⁶ Farah Antun, *Urşelimu’l-Cedide ev Feth’ul-Arap Beyt’ul-Makdis*, Kalimat, Kahire, 2013, s. 5.

aldıkları eserlerin sıradan olmasının yanı sıra edebî faaliyetler bakımından değerlendirildiğinde nesiller boyunca sadece yüksek eğitim almış seçkinler kesimindeki bireylerin konusu olan edebiyat sanatını, yeniden halka indirmişlerdir. Arap edebi dilini taşlaşmadan kurtarmaya dair bir hamlede bulunmuşlardır. Kullanılan eski usulları yumuşatarak modern yaşamın getirdiği değişimlerle daha tutarlı olarak ifade edebilmişlerdir. Özetle; Arap edebiyatının bir kısmında Arapların o dönemde başlamış olan Millî kurtuluş mücadelesi bakımından belgesel nitelikli bir değer görmek mümkündür. Arap toplumlarının tarihi halkın algılayabileceği bir duruma getirmişlerdir. Yazdıkları tarihi romanlarla tarih bilimi kapsamındaki titizlik ve kesinliğin noksanlıklarını dengeledikleri gibi aynı zamanda edebî ustalığın noksanlığını da dengelemişlerdir. Bu bakımdan tarihi romanın Arap edebiyatının yeni devresinin eşiğinde olduğunu söylemek mümkündür.²⁷ Arapların milli uyanış dönemi içerisinde tarihi roman türünü geçmişten geleceklerine dair ilham almak amacıyla tercih etmiş olmaları da oldukça muhtemeldir. Arapça hacimli olarak tarihi roman yazan ilk yazarlardan birisi de Corci Zeydan olarak ifade edilebilmektedir. Bir diğeri ise Hristiyan yazar Farah Antun olmuştur.²⁸

Cahiliye dönemi Araplarının düzyazı alanında verdikleri eserler ile ilgili tam bir vesikamız bulunmasa da daha sonrasındaki kaynaklar incelemeye alındığında daha İslam öncesi dönemde iken Arap düşünce biçimine uygun bir şekilde vecize ve atasözlerini kapsayan bir edebiyatın gelişim gösterdiği anlaşılmaktadır. Arap edebiyatı, diğer edebiyatların konu olarak aldığı varlık âleminde bulunan konuları konu edinmiştir.²⁹

Arap edebiyatının kendisini gösterdiği ilk dönemlerde direkt olarak romandan söz etmek mümkün olmamakla birlikte genellikle hikâye türünden bahsetmek mümkündür. Bu bağlamda hikaye ise; anlatı, masal, tarih, benzetme, destan, latife, kısa, menkıbe benzeri türleri kapsamaktadır. Arap edebiyatı kapsamında hikaye

²⁷ Ethem Demir, Arap Tasavvufî Romanlarının Yapısı ve Kurgusu. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* Cilt 19, Sayı 1, 2019, s. 251-262.

²⁸ Jacop Landau, *Modern Arap Edebiyatı Tarih (20.yüzyıl)*, Çev. Bedrettin Aytaç, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2002, s. 78.

²⁹ İlknur Emekli, *Abdurrahman Munif Hayatı Edebî Kişiliği ve en-Nihayat Adlı Romanının İncelenmesi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, (Yüksek Lisans Tezi), 2006, s. 7.

sanatının kökleri fazlasıyla geçmişe dayanmaktadır. Eyyem'ul-'Arab olarak ifade edilen önem taşıyan tarihî günleri konu edinmekte olan hikâyeler, şiirlerde ve makamlarlarda anlatılmakta olan hurafe, efsane ve kahramanlık hikâyeleri, atasözlerine konu olan hikâyeler Arap edebiyatının ilk ürünleri olarak ifade edilebilmektedir. Vecizeler ve hikmetli sözler de yine Arap edebiyatının ilk ürünleri olarak ifade edilebilmektedir. Cahiliye dönemi içerisindeki mevcut nesirler de atasözleri, aşk, macera, savaş gibi konulara değinen kıssalar hitabe olarak ifade edilebilen nutuklardır. İslamiyetin kabul edilmesinin ardından Arap edebiyatını iki farklı bölümde değerlendirmek mümkündür. Söz konusu dönemler miladî V. asrın orta zamanlarından miladi VII. asrın ilk başlarına dek süren Cahiliye Devri ile Kur'an'ın vahiy olarak inmesiyle başlayarak günümüze dek gelen İslâm Devri olarak ifade edilebilmektedir.³⁰

Modern Arap edebiyatı kapsamında tarihi romana öncülük edenlerin Mısır'da yerleşim sağlamış olan Suriyeli ve Lübnanlı Hristiyanlar oldukları bilinmektedir. Söz konusu aydınlar, dini açıdan daha fazla kapalı bir şekilde yaşamakta olan ve Batı Avrupa'ya kültürel açıdan daha az bağlanmış olan Müslümanlara nazaran daha fazla açıktılar. Suriye ve Lübnan'da bulunan Hristiyan Arapların memleketlerini kısmi olarak terk ettikleri dönemde asıl neden; Osmanlı makamları tarafından yapılan misillemeden kurtulmak istemeleri ve Mısır'da daha rahat bir şekilde düşüncelerini açıklayabilecek olduklarına inanmalarıydı. Göçmenlerin İskenderiye ve Kahire'de fazlasıyla aktif ve önem taşıyan ölçüde payları olmuştur. Söz konusu süreli yayınları ve gazeteleri üretmekte olan Arap matbaaları tarafından gazetecilere kitap yayınlama olanağı da sunuluyordu. Gazetelerin içeriğinde gündelik haberler ve bu haberlerle ilgili makalelerin yanında aynı zamanda edebiyat sayfaları da yayınlanmaktaydı. Bu sayede Mısır açısından tarihi romanların yanı sıra tefrika romanlar olarak yeni bir tür başlatmışlardır. Bu türün örneklerini genellikle Flaubert, Victor Hugo, Maupassant gibi Avrupalı yazarlar vermişlerdir. Charles Dickens ve Walter Scott gibi İngilizlerden de ilham almışlardır. Ancak İngilizce ve Fransızca tercümelerden tanıdıkları Tolstoy, Gorki, Çehov, Puşkin gibi yazarlardan da etkilenmişlerdir. Tüm

³⁰Cenk Güray, "Semâ'dan Semah'a Bir Sonsuz Devir." *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı 56, 2010, s. 122.

bunların yanı sıra karakteristik hale gelmiş olan, Corci Zeydan'ın kaleme aldığı tarihi romanlarında olduğu üzere yazarların Orta Çağ Arap anlatı sanatı tarzından da uzaklaşmalarıydı.³¹

19. yüzyılın ilk yıllarında eğlendirici ve eğitici roman alanında Corci Zeydan'ın tarihi romanları görülmektedir. Corci Zeydan batıdaki roman modelinden etkilenmekle birlikte ürünlerinin öğretici niteliğine de önem atfederek 22 adet tarihi roman kaleme almıştır. Farklı yazarlarda söz konusu olduğu üzere Corci Zeydan'ın da temel amacı, edebi bir roman açığa çıkarmak değildir. Okuyucu tarafından bıkmadan okunabilmesi amacıyla tarihi bilgileri roman kapsamında sunan Zeydan tarafından tarihi roman türü tarihe hizmet vermek amacıyla kullanılmaktadır. Zeydan tarihi bilgileri aktarmasında romandan faydalanmasının sebebini şu şekilde açıklamaktadır;³²

Tarihi roman biçiminde sunulmasının, insanları okumaya teşvik için en iyi araç olduğunu tecrübe ile anladık. Biz, bazı yabancı yazarların yaptığı gibi romanı tarihe değil de tarihi, roman özelliğine üstün tutmaya çaba sarf ediyoruz. Bu yabancı yazarların bazıları, roman yazmayı ilk hedef olarak belirlemiş, tarihi gerçekleri romana gerçek görüntüsü vermek için kullanmışlar, bu durum da bu tür yazarları, tarihi gerçekleri ortaya koyarken okuyucuları yanlış görüşe itebilecek dikkatsizliklere düşürmüştür. Tarih konusunda romanlarımızda takip edilen yola gelince; biz, okuyucuyu sürüklemek, onu meraklandırmak amacıyla roman olaylarına yer veriyoruz. Tarihi olaylar ise olduğu gibi kalıyor. Bu arada okuyucuyu eseri tümünden okumaya sevk eden bir macera hikâyesini araya sokuyoruz. Dolayısıyla bu romanlarda geçen tarihi olaylara, tıpkı tarih kitaplarındakilere karşı duyulan güven gibi, zaman ve tipler açısından itimat tam olmaktadır. Ancak hikâyenin gerektirdiği tasvirlerle biraz fazla yer verilmektedir. Ne var ki bu tasvirlerde aşırıya kaçma, gerçek üzerinde herhangi bir etki yapmayacağı gibi, tersine ahlâk ve âdet tasvirlerinde bu tür betimlemelerle konu daha da açıklığa kavuşturulmuş olmaktadır.

³¹ Landau, *Modern Arap Edebiyatı Tarih (20.yüzyıl)*, s. 8-11.

³² Rahmi Er, *Modern Mısır Romanı(1914-1944)*, Hece Yayınları, Ankara, 1997, s. 56-57.

1.4. Lübnan’da Roman

Lübnan kapsamında Batılı düşünce tarzında eğitim vermekte olan okullar, Avrupa’ya eğitim görmek için giden öğrenciler, matbaaların kültürel etkileşimi ve yoğun faaliyetleri sayesinde roman, hikaye benzeri yazınsal türlerin tanınmasına imkan tanımıştır. Fakat roman gibi modern hikaye edebi bir tür mahiyetinde tam olarak algılanamamıştır ve sınırlarının belli olmamasından dolayı Lübnan’ da hikaye alanında eser vermekte olan edebiyatçıların emekleri ilk başlarda pek bir işe yaramamıştır. Söz konusu dönemde Lübnan hikayesi oluşum ve gelişim dönemlerini tamamlama gayretindeyken aynı zamanda yüzyıllık birikimleriyle dünya edebiyatlarına farklı bir yön vermekte olan Rus ve Fransız edebi akımlarını kendi bünyesine dahil etme gayreti göstermiştir. Gerçekleştirilen öncü çalışmaların ardından yirminci yüzyılın ilk çeyreği itibarıyla Lübnan’da modern hikaye örnekleri verilmeye başlanmıştır.³³

İlk başlarda roman bile kendisine yer edinememişken hikaye alanında yapılan bu katkılar oldukça önemlidir. Edebiyat alanında etkin olan bireyler hikayeye nazaran romanı daha önemli amaçlara yönelik olarak kullanılmakta olan bir tür olarak görmüşlerdir. Bu yüzden modern Arap edebiyatı kapsamında roman türünün meydana gelmesinden günümüze dek sosyal ve tarihsel içerikli olan romanlar, genellikle yüksek bir amacı benimsemiş olan türler olarak gösterilmişlerdir. Bu sayede pek çok yazar, ilk zamanlarda romanın tür olarak yazınsal itibar noksanlığını, yüklenmiş oldukları misyonlarla kapatarak edebiyat sahası içerisinde kendilerine bir yer bulmaya çalışmıştır. Roman yazarları da sosyal araştırmacı veya tarih yazarı gibi kimliklerle anılmayı istemeyerek kendilerine roman yazarı denmesini tercih etmemişlerdir.³⁴

Lübnan’da tarihi konulu olan roman ve hikaye örnekleri ile birlikte aynı zamanda bazı toplumcu gerçekçi olan romanların da kendisini göstermesi söz konusu olmuştur. El-Huri Mârun Gusn tarafından yazılmış olan El-Bereke Bade’l-Lane

³³ Yusuf, 1985, s. 215’ten aktaran Özlem Züleyha Kuran, *Modern Lübnan Hikâyesinde Tema (1943-1975)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, (Doktora Tezi), 2020, s. 45; Derya Adalar Subaşı, Emili Nasrullah’ın “Çöl” Adlı Hikâyesinin Metaforik Özellikleri. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 11, Sayı 83, 2023, s. 329-337.

³⁴ İdris Suheyl, *El-Kıssa fîl Lübnan*, Beyrut, 1957, s. 5.

(1927) isimli romanda Beyrut kentinin güzelliğine kapılmış köylü bir gencin öyküsü anlatılmaktadır. Söz konusu genç, köyünü terk ettiğinden dolayı babasının lanetine yakalanmıştır. Kentte başladığı bütün işleri başarısızlıkla sonlanan genç, dört yıl boyunca gurbet hayatı yaşar. Daha sonra hastalandığı için köyüne dönme kararı alır. Babasından habersiz bir şekilde annesi ile görüşmeye başlar. Bir zaman sonra babası durumdan haberdar olarak oğlunu affeder.³⁵

Romantik ve basit bir anlatım tarzı ile yazılmış olan roman bazı mantık hatalarına sahip olsa da Lübnan edebiyatı kapsamında toprak sevgisini konu edinen ilk roman olarak kabul edilmiştir. Daha sonraki dönemler de Lübnanlı birçok hikaye ve roman yazarı tarafından toprak sevgisi konusunun işlenmesinde söz konusu romanın etkisi oldukça büyüktür. Lübnan edebiyatına damgasını vuran önemli romanlardan bir diğeri ise İlyas Ebu's Şebeke tarafından kaleme alınan El-Ummalu's-Salihun (1927) isimli romandır. Söz konusu romanda, üvey annesinin işkence ettiği yedi yaşındaki bir çocuk anlatılmaktadır. Romanın sonunda üvey annesinin kendisine yaptığı eziyetlere dayanamayan çocuk intihar eder.³⁶

Söz konusu romanda diğer romanlar gibi konusu açısından Lübnanlı hikaye ve roman yazarlarına örnek olmuştur. Lübnan kapsamındaki hikaye, Marun Abbud, Selim El-Busteni, Tevfik Yusuf Avvad benzeri yazarların elleriyle çok erken olduğu bir dönemde, romanın öncesinde başlamıştır. Ancak asıl gelişim göstermesi II. Dünya Savaşı'nın ardından olmuştur.³⁷

Filistin ve Suriye'den önce Lübnan romanı tanınmıştır. Mısır kapsamındaki çalışmalar Lübnan'da da gerçekleştirilmiştir. Mısır'a göç etmiş olan Lübnanlılar Batı edebiyatı türlerini alıntılama ve çevirmeye çalışmışlardır. El-Hilal, El-Muktataf ve El-Cemi'a gibi dergilerde El-Ahram ve El-Mukattam benzeri günlük gazeteler

³⁵ Suheyl, *El-Kıssa fîl Lubnan*, s. 3; Kur'an, *Modern Lübnan Hikayesinde Tema (1943-1975)*, s. 46.

³⁶ Yasemen Işık, *Modern Ürdün Edebiyatında Kısa Hikaye Türünün Doğuşu ve Gelişimi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007 (Yüksek Lisans Tezi), s. 126.

³⁷ William L. Cleveland ve Martin Bunton, *A History of the Modern Middle East*, Routledge, 2018, s. 1-3.

üzerinde hakimiyet sağlamışlardır.³⁸ Corci Zeydan tarafından yazılmış olan tarihi roman aynı zamanda eğitici roman niteliğindedir.

Ahmed Faris Eş-Şıdyak tarafından yazılmış olan “*Es-Sak ale's-Sak fî ma Huvve'l-Faryak*” isimli roman ve Nasif el-Yazıcı'nın “*Mecme'ul-Bahreyn*” romanı Şam kapsamında Arap romanının başlangıcı hakkındaki iki farklı önem taşıyan edebî eserdir. İki kitap kapsamında da genel olarak “*makame*” tarzına eğilim söz konusudur.³⁹

El-Hariri tarafından kaleme alınan Makame eserinden Yazıcı fazlasıyla etkilenmiştir ve onu taklit etmiştir. Fakat Ahmed Faris eş-Şıdyak kahraman ve anlatıcı görüntüsünde Yazıcı'den daha fazla gelişim göstermiştir.⁴⁰

Fakat Lübnan ya da farklı Arap ülkelerinin romancılıklarını geçmiş anlatı mirasının daha gelişmiş bir hali saymak biraz güçtür. Suheyl İdris, bu hususta şu ifadelerde bulunmaktadır:

Hikâyenin modern kavramına dayalı ve Batı eserlerinden etkilenen kurgu üretimi, birkaç yıl içinde ilk önce çeviri ve iktibas, sonra konusuyla ortaya çıktı. Biz her halukarda, Arap kurgu mirasını Makame veya diğer hikâyeye yakın tanınmış üretimlerin bir uzantısı olarak kabul edemeyiz. Kesinlikle Arapların geçmiş üretiminden bağımsız, yeni bir üretimdir. Çünkü o zamanın yazarları tarafından, çeviri veya doğrudan okuma yoluyla tanınmış yabancı roman ve hikâyelerin taklidine başlanmıştır.⁴¹

Okuyucular tarafından hikâye türü bilinmezken, yazarlar tarafından makame yazılıyordu ve sadece okuyuculardan bazıları onları anlama potansiyelini barındırmaktaydı. Modern edebi Rönesans dönemi başladığı zaman hikâyelerin gazete ve çeviri yolu ile yayılmaları yazarların hikâyeye dair bakış açılarını

³⁸ Ahmet Ağralı, *Semevet ve Arz Hakkındaki Ayetlere Bilimsel Yaklaşımlar-İlk Dönem ve Çağdaş Dönem Literatür Bağlamında Bir Değerlendirme*, Necmettin Erbakan University, 2018, s. 35.

³⁹ Zeynep Güler, *Süveyş'in Batısında Arap Milliyetçiliği: Mısır ve Nasırcılık*, Yenihayat Kütüphanesi, İstanbul, 2004, s. 24.

⁴⁰ En-Nessâc, Seyyid Hâmid; *Banurâma er-Rivâyeti'l-'Arabiyyeti'l-Hadîse*, Dâru'lMa'ârif, Kahire'den aktaran Türken Çakır, *Tarihi Roman Kavramı ve Arap Tarihi Romanının Ortaya Çıkışı*, s. 29.

⁴¹ Suheyl İdris, *Muhadarât 'ani'l-Kıssa fî Lubnân, Ma'hedi'd- Dirâsâti'l- Âliyye*, Kahire, 1957, s. 5.

değiştirmiştir ve teorisini anlamaya başlamışlardır. Özellikle de Batı dillerini bilmemekte olanlar söz konusu edebi türde eserler yazmaya eğilim göstermişlerdir.⁴²

Şam’da modern Arap romanı türünün öncülerinden olan Fransis Marras ve Selim El-Busteni’yi hatırlamak gerekmektedir. El-Cinan Dergisi kapsamında Selim El-Busteni tarafından kaleme alınan eserlerin bi kısmından söz etmek gerekirse “Zenubiya” (1871), “Budur” (1872), “El-Hiyyam fil Futuhu’ş-Şâm” (1870)(Şam’ın fethindeki çadırlar) benzeri hikayelerini yayımlayarak, tarihi hikâyenin meydana gelmesine zemin hazırlamıştır. Söz konusu edebi türe ait olan bir okuyucu kitlesinin meydana gelmesi amacı doğrultusunda temel bir adım atılmıştır.⁴³

Zeynep Fevvaz (1860-1914) tarafından kaleme alınan “Husnu’l-‘Avakib” (1899) isimli romanını, gerçekçi bir üslupla konusunu, Güney Lübnan’da derebeyleri ve emirler arasındaki güç mücadelesinden esinlenmiş bir şekilde yazmışlardır. 1904’te, Lebibe Haşim tarafından kaleme alınan “Kalb -er-Racul” romanı kapsamında Güney Lübnan’da olan karışıklığı konu edinmektedir.⁴⁴

Cihad Fadıl tarafından da Mısır’da yaşamakta olan Lübnanlı Zeynep Fevvaz’ın kaleme almış olduğu “Husn’ul-Avakib” romanının Arap romancılığı kapsamında öncü olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte Abdullah İbrahim gibi yeni araştırmacılar tarafından roman öncülüğünün Suriye ve Lübnan’da olduğuna vurgu yapmışlardır.⁴⁵

20. yüzyıl kapsamındaki ilk on yıla denk bütün yazarların eserleri, burjuva sınıfının konusunu işlemekte olan Batılı romanların taklidi niteliğindedir. Genellikle birbirinden pek farklı olmamaktadır. Söz konusu dönem roman ve hikâye yazarlarının en meşhur olanları Farah Antun’un “Ûrîşelîm el-Cedîd”, “el-Vahş el-Vahş el-Vahş”; (Vahşet, vahşet, vahşet) Nikola Haddad’ın “Havva el-Cedide” (Yeni Havvâ, 1906), “Kulluhu Nasîb” (Hepsi Nasip, 1903), “Adem el-Cedid” (Yeni Adem,

⁴² Türken Çakır, “Tarihi Roman Kavramı ve Arap Tarihi Romanının Ortaya Çıkışı”, s. 30.

⁴³ Roger Allen, *An Introduction to Arabic Literature*, Cambridge University Press, Cambridge, 2000, s. 37.

⁴⁴ Yumna el-‘İyd; *er-Rivâyetu’l-‘Arabiyyetu’l-Mutehayyile ve Bunyetuha’l-Fenniyye*, Dar’ul-Farabi, 2011, s. 75-76; Türken Çakır, *Tarihi Roman Kavramı ve Arap Tarihi Romanının Ortaya Çıkışı*, s. 30.

⁴⁵ Davut Orhan, *Suudi Arabistan Romanı*, Akdem Yayınları, İstanbul, 2020, s. 36; Cihad Fadıl, *el-Bevakiril-ula li’r-Rivâyeti’l-‘Arabiyye Lubnaniyye la Mısriyye*, <http://www.alriyadh.com/2012/10/25/article779124.html>, Erişim: 05.03.2024.

1914); Yakub Sarruf (1852 - 1927)'un “*Fete'tul Feyyum*” (el-Feyyum'un Kızı, 1908), “*Emir'ul Lubnan*”(Lübnan Emiri, 1907), “*Fetet'ul Mısır*” (Mısır'ın Kızı, 1905) olarak ifade edilebilmektedir. Söz konusu yazarların edebi etkinlikleri bir akıma bağlı olmamakla birlikte romanlarında bir konudan farklı bir konuya atlamaktadırlar. Genellikle okurları memnun etmek amacı doğrultusunda olay örgüsünde bulunan düğümleri arttırmaktadırlar. Söz konusu eserlerde toplum olgusu bir konu ya da bir amaç şeklinde yer almamaktadır. Söz konusu eserlerin toplumu tasvir etmeleri de beklenmemektedir.⁴⁶

Fakat Corci Zeydan (1861-1914), söz konusu grup yazarlarından daha farklı bir şekilde tarihi roman yazma alanında uzmanlık kazanır. “*El-Abbase Uhtu er-Reşid*” (Reşid'in Kız Kardeşi el-Abbase, 1910) ve “*'Azra' Kureyş*” (Kureyş Bakiresi, 1899) gibi 22 adet tarihi roman kaleme almıştır.⁴⁷

Abdulmuhsin Taha Bedr, söz konusu romanları eğlendirici ve öğretici arasında değişim gösteren şekilde gruplandırarak, Cori Zeydan'ın eserlerinin muhtevasında Arap tarihine yönelik milliyetçi bir yaklaşım benimsemediğini ve hedefinin yalnızca tarih öğretmek okuyucuyu eğlendirmeye çalışmak olduğunu ifade etmektedir.⁴⁸

19. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle Şam'da meydana gelen dini temelli çatışmalar yüzünden birçok birey tarafından özellikle de Hristiyanların ülkeden gittikleri görülmektedir. İlk gitmiş oldukları yerler sırasıyla Mısır, Kuzey Amerika, Güney Amerika ve İngiltere şeklinde ifade edilebilmektedir.⁴⁹

Fuad el-Mer'i bu dönemi, aydınlanma dönemi şeklinde isimlendirmektedir ve söz konusu dönemin büyük yazarlarının taşıdığı en fazla önem taşıyan özelliklerden birisi de gazeteciliktir. Fakat gazetelerde yazılmış olan aşk hikâyelerinin, ahlaki ve dini değerlerden uzak kaldığını ifade etmektedir. Diğer yandan tarihi romanların

⁴⁶ En-Nessac, *Banurama er-Riveyetu'l-'Arabiyyeti'l-Hadise*, s. 92-93'ten aktaran Türken Çakır, *Tarihi Roman Kavramı ve Arap Tarihi Romanının Ortaya Çıkışı*, s. 41.

⁴⁷ Allen Roger, *er-Rivayetu'l-'Arabiyye*, Çev. Hisse İbrahim el-Munif, el-Meclis'ul-A'lâ li's-Sekafe, 1997, s. 52-55.

⁴⁸ Taha Abdulmuhsin, *Tatavvur'ur-Rivayetu'l-'Arabiyyeti'l-Hadise*, Daru'l-Ma'arif, Kahire, 1992, s. 94.

⁴⁹ Roger, *er-Rivayetu'l-'Arabiyye*, s. 38.

eğitici özellikleri de bulunmaktadır. Arapların onur, sadakat ve fedakarlık benzeri yüksek nitelikli etik ilkelerini geliştirmeyi benimsemektedir.⁵⁰

Selim el-Bustenî ve Corci Zeydan'ın ardından “*el-Hicaz Hüsnü*” (Hicaz Güzelleri), “*Belkis Melike'tul-Yemen*”, “*En-Nu'man Es-Selis*” (Üçüncü Nu'man) benzeri romanları kaleme alan *İmil Habeşî el-Aşkar* (1888-1981) pek çok romanının içeriğinde İslamiyet döneminin öncesindeki Arap tarihi anlatılmaktadır. Romanlarının genelini tarihi kaynaklara bağlı bir duyarlılıkla, en gerçeğe yakın ve doğru biçimde kaleme almıştır. “*Dem'etu Yezid*” (Yezid'in Gözyaşı, 1946), “*Kahkahat'ul-Cezzar*” (1951), “*Sakru Kureyş*” (Kureyş'in Şahini) benzeri romanları yazan Kerem Mulhem Kerem (1903-1959) ise, İslam tarihini konu edinen tehlike, macera ve komplo dolu olan eserlerini ise tarihi kaynaklara bağlı kalmaksızın kaleme almıştır.⁵¹

Kerem Mulhem Kerem ve Halil Takiyuddin tarafından yazılmış olan romanlar ile Lübnan kapsamında romanın ruhunu tekrar canlandırmışlardır. 1930'lu yıllarda ise El-Mekşuf Dergisi aracılığıyla yeni bir romancılık akımı meydana gelmiştir. Tevfik Yusuf Avvad (1911-1988) tarafından Arap bireylerin bağımsızlıklarını kazanmak amacı doğrultusunda vermiş oldukları mücadeleleri konu edinen “*Er-Rağîf*” (Ekmek, 1939) romanı ile söz konusu dönem içerisinde Lübnanlı olan romancıların zirvesi şeklinde kabul görmektedir.⁵²

Söz konusu roman kapsamında Osmanlı'ya karşılık Arapların direnişleri tasvir edilmiştir ve bu bağlamda milli, siyasi, sosyo-ekonomik boyutları bulunan boyutlu toplumcu gerçekçi bir roman örneği meydana getirilmiştir. Söz konusu yazarların arasına “*Ale- Ahdi'l-Emir*”(Emir'in ahdi üzerine) ve “*Limeze*”(Neden) adlı romanların yazarı olan Fuad Efram Busteni (1927- 1982) ile “*El-Emir'ul-Ahmar*”

⁵⁰ Fuad el-Meri, *Fi Tarihi'l-Edebi'l-Hadîs ,Menşurat Cami'iyye*, Halep, 1998, s. 25; Türken Çakır, *Tarihi Roman Kavramı ve Arap Tarihi Romanının Ortaya Çıkışı*.

⁵¹Sevda Çetin, Kerem Mulhem Kerem'in 'î-id'ul-Miled Adlı Öyküsünün Tematik Açından İncelenmesi”, *Nüşa*, Cilt 22, Sayı 54, 2022, s. 229.

⁵² Süleyman Hayri Bolay, *Felsefî Doktrinler ve Terimler Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, İstanbul, 1997, s. 173.

(Kızıl Prens, 1954) isimli romanın yazarı olan Marun 'Abbud'u da dahil etmek gerekmektedir.⁵³

Arap halkları tarafından iki dünya savaşının arasındaki zaman diliminde inkılaplar ve İsrail'in meydana gelmesi durumu oluşunca milliyetçilik ve ulusal kimlik içerikli daha fazla eser kaleme almışlardır.⁵⁴

Lübnan romancılığı kapsamında bir diğer önem taşıyan adım ise farklı ülkelere göç gerçekleştirmiş olan bireylerin roman hususundaki çalışmaları olarak ifade edilebilmektedir. 1912'de Cibran Halil Cibran tarafından yazılmış olan "*El-Ecnihat'ul-Mutekessira*"(*Kırık kanatlar*) adında New York'ta yayımlanmıştır. Böylelikle bu hususta ilk adım atılmıştır.⁵⁵

Cibran Halil Cibran'ın tek roman denemesi niteliğindeki söz konusu eserini, Amerika'ya göç etmesinin ardından Heykel'in "*Zeyneb*" romanı ile aynı dönem içerisinde kendi yaşantısında gerçekleşmiş olan bir olaydan esinlenerek yazmıştır. Yazar tarafından söz konusu romanında kadın problemi, din adamlarının çıkarmış olduğu isyanlar, zorunlu evlendirmeleri konu edinilmiştir.⁵⁶

Mihail Nuayme tarafından başarısız olarak değerlendirilmiş olan ilk ve son roman denemesi "*Likâ*" (1946) kaleme alınmıştır. Hikaye yazma konusunda daha başarılı olan Mihail Nuayme söz konusu romanını II. Dünya Savaşı'nın ardından dünya romanı kapsamında gerçekçiliğin daha fazla hakimiyet sürdüğü dönemde kaleme almıştır. Fakat söz konusu romanda gerçekçilik barındırmayan konuları işlemiştir. Mihail Nuayme söz konusu romanında efsanevi bir fantaziyle, toplumsal gerçekçi tarzı birleştirmiş olsa da efsanevi fantazinin romanın her alanında hakim olduğunu belirtmek mümkündür.⁵⁷

⁵³ İsmail Çetişli, *Batı Edebiyatında Edebi Akımlar*, Akçağ Yayınları, İstanbul, 2006, s. 80.

⁵⁴ Ceylan Tokluoğlu, "Azerbaycan'da Milliyetçilik ve Milli Kimlik Tanımlamaları." *Bilgi Dergisi*, Sayı 23, 2002, s. 39-69.

⁵⁵ Şerife Dede, *Cibran Halil Cibran ve "El-Ecnihat'ul-Mutekessira"(Kırık Kanatlar) İsimli Romanının Mehcer Edebiyatı'ndaki Yeri*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), 2019, s. 55.

⁵⁶ Çetişli, *Batı Edebiyatında Edebi Akımlar*, s. 58-60.

⁵⁷ İlknur Emekli, "Modern Syrian Novel Writing", *Journal of Current Researches on Social Sciences*, Cilt 7, Sayı 4, 2017, s. 283-310.

Batı'ya göç gerçekleştirmiş olan yazarlar, Arap ülkelerinin öncesinde Batı'nın ve Avrupa'nın edebiyatı ve kültürüyle ilgilenmişlerdir. 19. yüzyılın son zamanları itibariyle, Mısırlı ve farklı Arap ülkelerinden Mısır'da yer alan aydınlar, eski Arap edebiyatını odak noktasına alarak, sosyal reformlar amacı doğrultusunda çalışırken, Mehcer edipleri yeni olan edebî türleri ve özellikle de romanı Arap edebiyatına aktarmışlardır.⁵⁸

Halil Takiyuddin (1906–1987) ise kısa hikâyelerinin yanında “*El-aid*”(*Aitlik*) romanı kapsamında Lübnan'ın gelenek ve göreneklerini canlı bir dil ile belirtmiş ve psikolojik nitelikli temellerini analiz ederek, söz konusu dönem Lübnan edebiyatı kapsamında oldukça önem kazanmıştır. Halil Takiyuddin'in hikâyelerinde çatışmalar ve olay örgüsü çok ciddi olmasa da tasvirlerini oldukça hassas yapmıştır.⁵⁹

1.5. Romanın Lübnan'da Etkilendiği Akımlar

20. yüzyılın ilk on yılına denk bütün yazarların eserleri, burjuva sınıfını konu edinmiş olan Batılı romanların taklididir. Genellikle birbirinden çok da farklı değildir. Söz konusu dönemde roman ve hikâye yazarlarının en meşhur olanları bir akıma bağlı değildir.⁶⁰ Yazarlar romanlarında konudan konuya atlamaktadırlar. Genellikle okurları memnun etmek amacıyla olay örgüsünde bulunan düğümleri arttırmaktadırlar.

19. yüzyılda Ortadoğu'da meydana gelen olayların ardından Filistin ve Lübnan başta olmakla birlikte Ürdün, Suriye ve Irak üzerinden Güney ve Kuzey Amerika'ya yoğun göçler yaşanmıştır. Söz konusu göçlere katılım sağlayanlar yalnızca halk değil aynı zamanda üst tabakadan olan zenginler, edebiyatçılar ve bilim adamları da olmuştur. Bu kıtaya göç eden edebiyatçılar birleşerek ülke problemleri hakkında konuşmakla birlikte edebi faaliyetlerini de sürdürmüşlerdir. Göçmenlerin sayısının artış göstermesi ile birlikte dergi ve gazetelerin sayıları da artmıştır.⁶¹

⁵⁸ Emekli, *Modern Syrian Novel Writing*, s. 300.

⁵⁹ Halil Ahmed Halil, 2001, ss. 1676-1680'den aktaran, Türken Çakır, *Tarihi Roman Kavramı ve Arap Tarihi Romanının Ortaya Çıkışı*, s. 44.

⁶⁰ Murat Belge, *Edebiyat Üstüne Yazılar*. İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, s. 29.

⁶¹ Yazıcı, Hüseyin; “*Mehcer Maddesi*”, *DİA*, XXVIII:364, 2002.

Söz konusu grupların meydana getirdiği yeni edebiyat ise “mehcer/göç” edebiyatı olarak isimlendirilmiştir. Yeni doğmuş olan söz konusu akım ise kendisine özgü birtakım özellikleri oluşturmuştur. Arap edebiyatı, göç edebiyatının en temel kaynağıdır. Fakat göç nedeniyle farklı edebiyatlarda etkilenmişlerdir. Vatan hasreti çekseler de özgürlük için göç eden Arap edebiyatçıları Amerikan edebiyatının daha özgürlükçü bir içeriğinin olmasından hemen etkilenmişlerdir. Dini, siyasi, fikri açıdan edebiyatlarının muhtevasına hemen adapte olmuşlardır ve Arap edebiyatçıları söz konusu farklılığı romantizmin yanı sıra realizm akımlarından da etkilenerek kullanmışlardır. Bu bakımdan öncüler Cıbran Halil Cıbran ve Emin Er-Reyhani olarak ifade edilebilmektedir.⁶²

Kerem Mulhem Kerem ve Halil Takiyuddin (1906-1987) kaleme aldıkları romanlar ile Lübnan’da romanın ruhunu tekrar canlandırmışlardır. 1930’lu yıllarda ise yeni bir romancılık akımı kendisini göstermiştir. Tefik Yusuf Avvad (1911-1988) tarafından Arap halkının bağımsızlıklarını kazanmak amacıyla verdikleri mücadeleleri konu edinmekte olan “Er-Rağif” (Ekmek, 1939) romanı kaleme alınmıştır. Söz konusu roman Lübnanlı romancıların zirvesidir. Söz konusu romanda Arapların Osmanlı’nın karşısında gösterdikleri direnişleri aktararak milli, siyasi, sosyo-ekonomik boyutlu olan toplumcu gerçekçi roman örneğini meydana getirmiştir.⁶³

Lübnan’da roman öncülerinden birisi olan Corci Zeydan, Fransız Alexandre Dumas ve Walter Scott’tan etkilenmiştir. Söz konusu kişiler romantizmin temsilcileri olduğundan dolayı Zeydan’ın romanlarında da romantizm akımının güçlü bir etkisinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Romantizmin ardından da Avrupa’da realizm akımı etkili olmuştur.⁶⁴

Arap edebiyatı kapsamında Mısırlı yazar Mahmud Teymur tarafından el-Edebu’l-Hadif isimli eserinde “Realizm” ilgili görüşü şu şekilde aktarılmaktadır:

⁶² Hüseyin Yazıcı; *Göç Edebiyatı*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2002, s. 498.

⁶³ Mücahit Küçükşarı, Tefik Yusuf El-Avvad’ın “Er-Rağif” Adlı Romanında Türk İmajı, *Mütefekkir*, Cilt 3, Sayı 6, 2016, s.318-319.

⁶⁴ Bolay, *Felsefî Doktrinler ve Terimler Sözlüğü*, s. 173.

Böylece realizm veya natüralizm ya da deneysel ekoller, özünde, deneyimlerinde, uygulamalarında ve toplumda gözlerin şahit olduğu beşeri ve sosyal fenomenlerin değerini bilme konusunda bilgiye olan inancın temelleri üzerinde doğmuştur. Dolayısıyla o, yazarın duyarlılığı ve hislerinden oluşan içsel duygulanımlar üzerinde baskı olmaksızın; tam bir objektiflik gözeterek, canlı deneyimi gözlemleyerek, olayda veya sahnede veya karakterdeki özel vasıfları ve kapsamlı ayrıntıları inceden inceye kavrayarak, yaşam ve yaşatmanın çatışması karşısında tarafsız bir konumda kalarak gözlemleri ve izlenimleri kaydetmeye çağıran bir ekoldür.

Bu ekol, beşeri toplumu süslemeden, makyajlamadan, kişisel kaprise müdahale etmeden, samimi bir şekilde bu toplumun gerçeğini tasvir etmeyi önerir. Dolayısıyla o, tahlili, hayal gücü yerine koyar. Görüneni, ütöpik konumunda çözümler. Duygusal gerçeği, his tanecikleri üzerinde görünen doğallığı ve vicdan naralarını etkiler...⁶⁵

Arap edebiyatı kapsamında realizm terimi öncelikle Lütfi Cumanin “*fil Vadiyi'l-Humum*” (1905) isimli romanının ön sözü içerisinde realizm şeklinde değil “realistic/ gerçekçi” şeklinde kullanılmıştır.⁶⁶

Suriye, Filistin ve Lübnan, edebi açıdan bir bütün şeklinde incelemeye alınmaktadır fakat roman bakımından aralarında önemli farklar bulunmaktadır. Roman Suriye’de oldukça yaygın olmakla birlikte Lübnan’da ise tarihi ve didaktik romanlar oldukça yaygındır. Tarihi roman yazarlarının geneli Lübnanlılardır. Aynı zamanda Lübnanlı yazarlarda varoluşçu roman türüne de daha fazla rastlanmaktadır. Toplumcu gerçekçi romanın tek temsilcisi ise Tevfik Yusuf Avvad’tır.⁶⁷

Romanda gerçekçilik akımının yer edinmesinin ardından Arap dünyasında köy temasına daha fazla eğilim gösterilmeye başlanmıştır. Devrimlerin ardından tüm Arap ülkelerinde feodal sistemin çökmesi, köylerin ekonomik bakımdan gelişime daha fazla katkı sağlaması gerekliliğini meydana getirmiştir. Bu yüzden toplumsal gerçekçi tür açığa çıkmıştır. Lübnan bazında değerlendirildiğinde ise çalışmamızın temel konusunu oluşturun İmili Nasrullah’ın “Tuyur’ul Eylül” isimli romanında bu etkiyi görmek mümkündür.

⁶⁵ Teymur, 1995, s. 17-18’den aktaran Mohammad zadeh, *Toplumcu Gerçekçi Temalar Açısından İmili Nasrallah’ın Romanları*, s. 50.

⁶⁶ Muhammed Hasan ‘Abdullah; *el-Vâkı’iyye fi’r-Rivâyeti’l-‘Arabiyye*, Dâru’l-Ma‘arif, Mısır, 1971, s. 212.

⁶⁷ Mücahit Küçükşarı, *Tevfik Yusuf El-Avvâd’ın “Er-Rağîf” Adlı Romanında Türk İmajı*, s. 320-322.

1.6. Lübnan'da Roman Öncüleri

1.6.1. Corci Zeydan (1861-1914)

Corci Habîb Zeydan, 14 Aralık 1861 tarihinde Beyrut'ta doğmuştur. Çocukluk yıllarını Beyrut'ta geçiren Zeydan çevresinde yaşanan olayları algılamaya başladığı dönemde ailesinin yaşamlarını kimseye muhtaç olmadan sürdürmek amacıyla yoğun bir şekilde çalışmakta oldukları görmüştür. Zeydan'ın babası Beyrut'ta küçük bir lokanta işletmektedir. Güneş doğmadan önce oldukça erken bir saatte evden ayrılmakta ve geç saatlere dek çalışmaktadır. Zeydan babasının bu yoğun çalışma temposundan fazlasıyla etkilenmiştir ve insanoğlunun fitratında çalışmak olduğuna ve boş vakit geçirmenin oldukça ayıp olduğuna inanmıştır. Beş yaşında iken de mahalle mektebine başlamıştır. Babası okuma yazma bilmediğinden dolayı işletmekte olduğu lokantanın bazı işlerinde yardım etmesi için Zeydan'ı yanında çalıştırmaya başlamıştır. Zeydan yaklaşık olarak yedi sekiz yıl boyunca babasının yanında lokantada çalışmıştır. Babası okula gitmesine karşı çıkmıştır ama meslek öğrenmesi için kendisini bir ayakkabıcıya çırak olarak göndermiştir. İki yıl boyunca burada çıraklık yapan Zeydan sağlık problemlerinden dolayı yine babasının yanına lokantaya dönmüştür.⁶⁸

Corci Zeydan ilkokulda okumayı öğrenmiştir ancak sayıları, yazmayı, hesap yapmayı tam olarak öğrenememiştir. Babasına bu konuda kapsamlı bir şekilde yardımcı olamadığından dolayı babası kendisini Beyrut'a açılarak kısa bir zaman diliminde ün kazanmış olan Medrese'tuş-Şevvama 'ya yollamıştır. Zeydan burada pek çok şeyi öğrenmiştir ve gözleri hayata bu okul sayesinde açılmıştır. 1867-1869 yılları aralığında iki sene boyunca burada eğitim gören Zeydan daha sonra Zahir Hayrullah'ın kurduğu okula giderek iki yıl da burada eğitim görmüştür. Burada da Arapça dil becerisi ile matematik bilgilerini ilerleterek Fransızca'yı öğrenmiştir. Corci Zeydan bu okuldan ayrıldığında 11 yaşındadır ve ilimden oldukça keyif alan, devamlı yeni bilgiler edinme arzusu besleyen birisi olmuştur.⁶⁹

⁶⁸ Hamarneh Walid, Jurjî Zaydân (1861-1914), *Essays in Arabic Literary Biography: 1850-1950*, edit. Roger Allen, Harrassowitz Verlag Wiesbaden, 2010, s. 382-385.

⁶⁹ Corci Zeydân, *Selahaddin Eyyubi ve Haşhaşiler (İsmaililer)*, Çev: Ahmet Cemil, Milenyum Yayınları, İstanbul, 2002, s. 30-32.

Zeydan daha sonrasında tıp fakültesini kazanır ve ilk yılında derslerindeki başarısından dolayı takdir alır. İkinci yılın ikinci ayında iken okulda evrim teorisi ile ilgili tartışmalar başlar ve evrim teorisine taraf olanlar ve karşı çıkanlar olarak ikiye ayrılırlar. Zeydan evrime taraf olanlar grubunda yer almaktadır. Edward R. Lewis isimli öğretmenleri de Darwin teorisine onay veren sözler sarf ettiğinden dolayı okuldan uzaklaştırılınca Zeydan'ın da aralarında olduğu bir grup tarafından bu olay protesto edilmiştir. Protestoya katılım sağlayan bütün öğrenciler kolejden uzaklaştırma alırlar ve tekrar okullarına dönemezler. Bu öğrencilerden bazıları yarım kalmış olan tıp öğrenimlerini farklı yerlerde tamamlamışlardır ancak Zeydan buna olanak bulamamıştır. Zeydan tıp derslerine tek başına devam eder ve bu süreçte arkadaşlarıyla birlikte eczacılık diploması almıştır.⁷⁰

1889'ların son zamanlarına doğru yayınlanmış olduğu Tarihu Mısır'ı-l-hadis ve Tarihu'ı-l-Masuniyye, El-Elfaz'ul- 'Arabiyye ve'ı-l-felsefetu'ı-l-lugaviyye gibi eserlerle birlikte Corci Zeydan'ın şöhreti daha fazla artmıştır. Rum Ortodoks Cemaatine ait olan Büyük Ubeydiye Medresesi'ni kuran Rafael Ubeyd tarafından Zeydan'a Arap dili ve edebiyatı alanında ders vermesi talebinde bulunulmuştur. Zeydan bu teklifi kabul ederek ilk kez resmi bir okulda öğretmenlik yapmaya başlamıştır. İki yıl boyunca görev yapmış olduğu bu okuldaki deneyimleri kendisinin ilk ve son öğretmenlik deneyimidir. Bu zaman zarfında Zeydan fazlasıyla ilgi görmüş olan ilk romanı "El-Memluk'uş-şarid'i yazmıştır.⁷¹

Tarihu't-tamedduni'ı-l-İslami isimli eserinin Batılı ve Doğulu ilim çevrelerinde oldukça büyük bir yankı uyandırmasının ardından Zeydan iyice ünlenmiştir. Daha sonrasında Mısır Üniversitesi, İslam medeniyet tarihi ve genel tarih alanlarında kendisinden faydalanmak istemiştir. Zeydan Mısır Üniversite'sinde öğretim görevliliği yapmayı kabul ederek verecek olduğu dersler açısından birtakım notlar hazırlamıştır. Kendisinin üniversitenin öğretim elemanlarının arasına katılmasından bazıları rahatsız duyar. Çünkü Şibli en-Numani'nin Zeydan'ın "*Târih'ut-tamedduni'ı-l-İslamî*" eserine yaptığı eleştiriler Zeydan'a yönelik olumsuz bir atmosfer meydana getirir. Şibli en-Numani tarafından Zeydan şu'ubilik, tarihi hadiseleri

⁷⁰ Zeydan, *Selahaddin Eyyübi ve Haşhaşiler (İsmaililer)*, s. 32-34.

⁷¹ Zeydan, *Selahaddin Eyyübi ve Haşhaşiler (İsmaililer)*, s. 32-34.

aktarıırken yalan ifadelerde bulunarak, Arap milletini aşağılamak ve kötülüklerini açığa çıkarmakla itham edilmiştir. Yapılan baskılara direnemeyen üniversite yönetimi ise Zeydan'ı işten çıkarır. Zeydan bu durumu üzüntüyle karşılasa da kendi hazırlamış olduğu notları üniversiteye verir.⁷²

1982 yılının Eylül ayında Kahire'de Tarih, edebiyat ve bilim dergisi olan El-Hilal'in ilk sayısı basılmıştır. Zeydan tarafından dergisinin ismini El-Hilal koymasının nedenleri; Osmanlı Devleti'nin şiarı olan hilalden bereket beklediği, derginin ayda bir kez yayınlanacağına işaret etme arzusunda olduğu ve zaman içerisinde gelişerek tam bir (bedir) ay olması fikrinde olması olarak ifade edilmiştir. El-Hilal dergisi ilk yayınlandığı dönemde beş bölümden meydana gelmekteydi. Söz konusu bölümler;⁷³

- 1- Meşhur olaylar ve büyük şahsiyetler,
- 2- Makaleler,
- 3- Romanlar,
- 4- Ayın Tarihi (Başta Mısır ve Suriye olmak üzere dünyanın değişik yerlerinde, bir önceki ayda meydana gelen önemli hadiseler),
- 5- Haber, takriz ve tenkitlerden seçmeler.

Zeydan dergiciliğe bazı yenilikler getirmiştir. Bu yeniliklerden birisi de derginin tasarımı ile alakalıdır. İkincisi ise 'telagrafik stil' olarak ifade edilen kısa, sade ve öz ifadelerden meydana gelen bir yazı uslubuyla makalelerini yazmasıdır. Daha sonrasında dönemin kültürel, sosyal, edebi ve eğitim ile ilgili konularını uzun, derin ve bıkırtıcı analizlere girişmeden özet olarak okuyucuya aktarmıştır.⁷⁴

El-Hilal dergisini kurmasının ardından okuyucuların daha eğlendirici şeyler istemekte olduğunu farkına varan Zeydan, roman türüne ağırlık vermeyi tercih etmiştir. Roman yazarak okurlarını hem eğlendirmeyi hem de eğitmeyi amaçlamıştır. Roman yazmasının dergisinin daha fazla popülerlik kazanmasında ve abonelerinin

⁷² Adem Apak, *Şuubiyye, DİA*, XXXIX, 2010, s. 244.

⁷³ Paul Starkey, *Egyptian History in the Modern Egyptian Novel, The Historiography of Islamic*. edit. Hugh Kennedy, Leiden, Brill, 2001, s. 56-58.

⁷⁴ Ali E. Hillal Dessouki, *Dessouki, The Origins of socialist Thought in Egypt, 1882 – 1922*, Department of Political Science McGill University, Montreal, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 1972, s. 76.

artmasında oldukça faydası olmuştur. Tefrika edilmiş olan romanlar yıl sonunda kitaplaştırılarak dergiye yıllık abonelik oluşturan her bireye hediye edilmiştir. Zeydan bu sayede dergisinin abone sayısını arttırmakla birlikte aynı zamanda romanlarının okuyucusunu arttırmıştır. 22 Temmuz 1914 tarihinde Salı gecesi kalp krizi geçirerek Kahire’de vefat eden Zeydan’ı anmak amacıyla birçok toplantı gerçekleştirilmiştir ve Ahmet Şevki gibi şairler kendisi ile ilgili mersiye söylemiştir.⁷⁵

Corci Zeydan’ın romanlarından bazıları;

1. El-Memluk’uş-şarid (1891) (Paylaşılan memluk)
2. Esir’ul-Mutemehdi (1892) (Mutemeh’dinin esiri)
3. İstibdad’ul-Memalik (1893) (Kralların değişimi)
4. Armanuset’ul-Mısriyye (1896)
5. Fetatu Gassan (1897-1898) (Gassan’ın Kırıntıları)
6. Azra’u Kureyş (1899) (Yüce Kureyş)
7. 17 Ramazan (1900)
8. Kadet’ul Kerbela (1901) (Kerbala’nın Kralı)
9. El- Haccac b. Yusuf (1902) (Haccac’ın oğlu Yusuf)
10. Feth’ul-Endelus (1903) (Endülüs’ün açılışı)
11. Şarl ve Abdurrahman (1904)
12. Ebu Muslim el-Horasani (1905) (Ebu Müslim Horasani)
13. El-Abbase uhtu’r-Reşid (1906) (Reşid’in kardeşi Abbase)
14. El-Emin vel-Me’mun (1907)
15. Arusu Fergane (1908) (Fergane gelin)
16. El-İnkılab’ul-Osmani (1911) (Osmanlı inkılabı)
17. Fetatu’l-Kayravan (1912) (Kayravan’ın kızı)
18. Selahaddin El-Eyyübi (1913) (Selahattin Eyyübi)
19. Şeceret’ul ed-durr (1914) olarak ifade edilebilmektedir (Uzak ağaç)

Tarih alanında yazdığı eserlere örnek verecek olursak;

⁷⁵ Corci Zeydan, *İslam Uygarlıkları Tarihi*, Cilt çev. N. Gök, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, s. 33.

1-Tarih'ul Mısır El-hadis (Mısır güncel tarihi) yazdığı ilk tarihi eseri olmakla birlikte diğer eserleri;

2-Tarih'ul-Masuniyyet'il-am (1889) (Geçen yılın Masuniyet tarihi)

3-Et-Tarih'ul-am munzul-halika ile'l-an (1980) (Geçen yıldan bu yıla tarih)

4- Tarih-u İngiltere (1899) (İngiltere'nin Tarihi)

5-Tarih'ul-Yunan ve'Er-Ruman (1899) (Yunan ve Roman tarihi)

6-Tabakat'ul-umem ev is-selaili'l-beşeriyye (1912) (Ümmettin tabakaları ve beşeri sülale) olarak ifade edilebilmektedir.

Arap dili ve edebiyatı alanındaki eserleri;

1- El-Elfaz'ul-Arabiyye ve El-felsefe'tul-luğaviyye (1886) (Arapça lafızları ve dil felsefesi)

2- Tarih'ul-luğat'il-'Arabiyye (1904) (Arap dili'nin tarihi)

3- Tarih'ul edeb'il-luğat'il-'Arabiyye (1910-13) olmaktadır (Arap edebiyatının tarihi)

Biyografi, otobiyografi ve gezi alanında yazmış olduğu eserleri ise;

1-Teracim Meşahiri's-şark fi'l-karn'it-tasii aşar (1902) (19. Asırda Doğunun meşur tercümeleri)

2-Muzekkiratu Corci Zeydan, Rihlet-u Corci Zeydan ila avrubba (Corci Zeyda'nın görüşmeleri ve corci Zeydanın Avrupa gezileri)

Sosyal konulara dair kaleme aldığı bazı eserleri ise;

1-İlm'ul-firaset'il-hadis (1901) (Hadis biliminin detayı)

2- Muhtaratu Corci Zeydan fi felsefet'ul-ictima'i ve'l-'umran (1902)

(Corci Zeyda'nın toplum felsefesinde ve umrandaki görüşleri)

4- Acaibu'l-halk (Halkın gariblikleri)

5- Muhtasar'ul coğrafıyyet'il Mısır (Mısır coğrafyas'nın özeti)

6- Reddu Renan ala Nebşi'l-Hezeyan olarak sıralanabilmektedir.

1.6.2. Farah Antun (1874-1922)

Lübnanlı olan Farah Antun, Arap edebiyatı kapsamında gazeteci, tarihi roman yazarı ve piyes yazarıdır. 1874 yılında Trablus'ta doğan Farah Antun, Rum-Ortodoks bir kereste tüccarının oğludur. Babasıyla beraber bir süre boyunca çalışmıştır ancak ticareti sevmemiştir. Memleketinde bir süreliğine Rum-Ortodoks okulunda müdürlük yapmıştır. Bu görevi sırasında Arapça ve Fransızca olarak kaleme alınmış olan fikir ve edebiyat kitaplarını okumuştur. Renan, Rousseau, Karl Marx, Tolstoy, Bernard Shaw gibi yazarların eserlerini incelemeye alarak onlar ile ilgili yazılar yazmıştır. Antun kendisini memleketine hizmet etmeye ve halkının daha iyi koşullarda yaşaması için çabalamaya adanmıştır. Bu nedenle tüm zamanını yazı yazmaya ayırmaya çalışır. Ancak ülkesinde yazı hürriyetinin sınırlandırıldığını anladığında düşünürler ve edebiyatçılar açısından hoş görüye dayalı bir ortamın sağlanmış olduğu Mısır'a gitme fikri kendisine daha cazip gelir. 1897 yılında memleketinden ayrılarak Mısır'a gitmiştir. 1899 yılında Mısır'da “*El-Camia' el-Osmaniyye*” (Osmanlı Topluluk Dergisi) isimli dergisini kurmuştur. Derginin ilk yayınlarında Osmanlı yanlısı olmasına rağmen daha sonrasında Osmanlı yanlısı olmaktan ziyade liberal bir tutum benimsemeye başlamıştır. Bir süre boyunca Fransız filozof Jules Simon'un ortaya attığı düşüncelerin yayılmasına hizmet etmiştir. Batılılaşmayı ve sekülerliği savunmuştur. Mücadeleci bir kişiliğe sahip olan Antun, münazaralara katılım sağlamaktan oldukça keyif alırdı. İbni Rüşd ile ilgili gerçekleştirdiği çalışmalarda filozoflara karşı İslamiyet'e nazaran Hristiyanlığın daha ılımlı olduğundan bahsetmekteydi.⁷⁶

Abdul Kadir Hamza, el-İskenderiyye tarafından 1910 yılında kurulmuş olan gündelik çıkan El-Ahali ve El-Mahrusa gibi gazete ve dergilerde çalışmaya başlamıştır. Bazı oyunların çevirilerini yapmıştır. Mısır'da önem taşımakta olan tiyatroculardan olan George Abyad hakkında uyarlamalar gerçekleştirmiştir. Antun bizzat kendisi de George Abyad'a yönelik oyunlar yazmıştır. Bu oyunlar şu şekilde

⁷⁶ Jan Brugman, *An Introduction to the History of Modern Arabic Literature in Egypt*, By E. J: Brill, Leiden, The Netherlands, 1984, s. 224.

ifade edilebilmektedir; El- Sultan Salah ed-Din ve memleket Urşelim (1914) ile Mısır el- Cedide ve Mısır el-kadime (1913).⁷⁷

12 ila 16 yaş aralığında Trablus'u görmekte olan tepelerde yer alan Ortodoks manastırı, Kıftin yatılı okulunda eğitim görmüştür. 1908 yılında Farah Antun, New York'ta hayatını sürdürmekte iken Brooklyn'deki karanlık odasını bırakarak Kıftin'de geçirdiği günleri hatırlatmakta olan Coney adasının bahçelerine doğru gitmiştir. Farah Antun'da Kıftin'in kendisinde bıraktığı etkinin farkındadır. Kıftin'in hoşgörü dolu bir yer olduğunu anımsar. Buradaki okul müdürü protestan, Arap dili ve edebiyatı öğretmeni de bir Müslümandı. Okul Rum Ortodoks Kilisesi'ne bağlıdır ancak sadece bir öğretmen Ortodoks'tur. Fakültenin geneli de Ortodoks öğretmenin öğrencileridir. Antun, Kıftin'de geçirdiği zaman diliminde İngilizce, Türkçe ve Fransızca öğrenmiştir. Fransız edebiyatından fazlasıyla etkilenmiştir. Antun'un eğitimi bu kadardır daha sonrasında kendi kendisini geliştirmiştir.⁷⁸

Osmanlı döneminde Lübnan Farah Antun'a kendisini daha fazla geliştirmesine yönelik gerekli olan imkanları sunmamaktaydı. Bu nedenle pek çok Lübnanlı ve Suriyeli yazar tarafından uygulandığı gibi gelişim göstermekte olan ve birçok alanda profesyonelleşmiş Araplara imkanlar sunan Mısır'a göç etme kararı almıştır. Gazetecilik gelişim gösteren alanlardan birisidir. Antun ise Arap dünyası kapsamında bunun kurucularından birisi olmak istemektedir. 1897 yılında İskenderiye'ye göç etmiştir ve 1876 yılında Bişara Takla'nın kurmuş olduğu "El-Ahram" gazetesinde görev almaya başlamıştır. 15 Mart 1899'da da el-Cami'a El-Osmaniyye isminde bir dergi çıkarmaya başlamıştır ancak birkaç ay sonra söz konusu gazetenin adı sadece "El -Cami'a" (Topluluk) şeklinde değiştirilmiştir. Antun Mısırlı olan okuyucuların Osmanlı'nın kurallarının boyunduruğunda tekrar bir araya gelmeye hevesli olmadıklarını anlamıştır. Ancak bu Osmancılıktan vazgeçtiği anlamına gelmemektedir. 1904 yılının Ekim ayına denk dergi düzensiz bir şekilde yayın vermeyi sürdürmüştür. Antun ise Suriyeli Hristiyan göçmenlerin potansiyel okurları olduğu düşüncesiyle onların peşinden giderek New York'ta gazeteyi tekrar

⁷⁷ Brugman, *An Introduction to the History of Modern Arabic Literature in Egypt*, s. 225.

⁷⁸ Josep Puig Montada, Farah Antun: Active Reception Of European Thought. Pensamiento. *Revista de Investigación e Información Filosófica*, 64(242 S. Esp), 2008, s. 1003-1024.

yayımlamıştır. Amerika serüveni ise başarısız bir şekilde sonuçlanmıştır. Antun 1909 yılında gazetenin son yazılarını paylaşmış olduğu yeniden Mısır'a dönmüştür. Dergiyi bir sonraki yıla dek askıya almıştır ancak 6 Haziran 1922 tarihinde vefat edene dek tiyatro yazarı olarak dergide aktif olmuştur. Derginin yazıları Antun'un yazılarından meydana gelmekteydi. Dergiye katkı sağlayan en önemli destekçileri üvey erkek kardeşi Nikula Haddad ile kız kardeşi Rosa'dır. Dergisinde teknik buluşlar, politikalar gibi çok çeşitli konular ile ilgili makaleler yayınlanmaktaydı. Antun dergisinde kaleme aldığı romanlarını da yayınlamıştır. Kullandığı kaynaklar ise genellikle Fransız dönemli olan kaynaklardır. Fransız edebiyatına oldukça ilgilidir. Kıftin'de geçirdiği günlerden beri Farah Antun, Fransız edebiyatına ilgi duymuş, eserlerini okumuş ve Fransız laik düşünürlerden oldukça etkilenmiştir. Dergisinde de Fransız yazarlar ile ilgili yazılar yazmış ve Fransızca çeviriler yapmıştır.⁷⁹

Farah Antun yapmış olduğu çeviriler ve çalışmalar ile Mısır'ın kültürel yaşamında önem taşıyan bir rol oynamıştır. Antun, Nietzsche'nin "*Zerdüş Böyle Buyurdu*" isimli kitabının bölümlerinden bazılarını çeviren ilk şahsiyetlerin arasında yer almıştır.⁸⁰

Edebî Kişiliği

Osmanlıcılık düşüncesine karşı ilgi duymakta olan Farah Antun, bu nedenle dergisini ilk başta *El-Cami'atu'l-Osmâniyye* (Osmanlı Topluluk Dergisi) şeklinde adlandırmış, ardından da bu adı değiştirerek dergisine sadece "*El-Câmi'a*" (Topluluk) ismini vermiştir. Söz konusu dergide Hristiyanlığı ve İslamiyet'i eleştirel bir bakış açısıyla mukayeseli olarak değerlendiren makaleler kaleme alan Antun, bu nedenle Reşid Rıda ve Muhammed Abduh'un kendisine yanıt olarak yazdıkları tepki dolu makaleler ile karşı karşıya kalmıştır. Aralarında bir münakaşa başlamıştır ve söz konusu tüm münakaşalar Antun'un, "*İbni-Ruşd ve Felsefetuhu*" isimli kitabının üzerine odaklaşmıştır. Antun söz konusu eserini, "*Le Vie de Jesus Christ*" (İsa'nın Hayatı) isimli eserini tercüme etmiş olduğu Ernest Renan'ın etkisinde kalarak

⁷⁹ Montada, Farah Antun: Active Reception Of European Thought. Pensamiento. *Revista de Investigacion e Informacion Filosofica*, s. 1003-1004.

⁸⁰ Brugman, *An Introduction to the History of Modern Arabic Literature in Egypt*, s. 226.

yazmıştır. Lewis Şeyhu tarafından bu hususta Farah Antun şu şekilde eleştirilmiştir; "*O, her ne kadar bu alanın süvarilerinden olmasa da felsefeyle meşgul olmuştur.*"⁸¹

1906'da uzun bir zaman boyunca kalmak için Amerika'ya gitmiş olan Farah Antun Amerika'da kendi dergisini yayınlamaya başlamıştır. Kendisi Amerika'ya gitmesine yol açan iki nedeni şu şekilde açıklamaktadır; ilk olarak o dönemin Amerika'sını ve Amerikan yaşantısını yerinde ve oranın en büyük şehirlerinden birisi olan New York'ta izleme arzusu duymasıdır. Bir diğer nedeni ise Amerika'da gazetecilik ve ticaret işini birlikte sürdürmek istemesidir. Fakat ticarete başarısız olmuştur ve sadece gazetecilikle ilgilenmiştir. Amerika ile ilgili planları tam olarak başarıya erişememiş ve orada kaldığı üç yıl içerisinde kalemini, yoğun olarak vatanına hizmet etmek amacıyla kullanıma almıştır. 1909 yılında da Doğu'ya yeni umutlarla yola çıkar ve o dönemde edebi hayatında bazı değişiklikler meydana gelir. İskenderiye'de ve Amerika'da yer aldığı zamanlarda felsefi ve sosyal konularla ilgilenmekteyken Mısır'a döndüğünde siyasetle ilgilenmeye başlamış ve yazarlığını da bu yönde evirmiştir. Antun idealist bir kişiliğe sahiptir ve her zaman adalete destek vermiştir. Halka ya da bireye yönelik baskıyı keskin bir şekilde reddetmiştir. Kaleme aldığı tüm eserlerinde Doğu'yu eski geleneklerden ve Batı'dan kurtarma amacı taşımıştır.⁸²

Farah Antun kaleme aldığı eserleriyle veya tarihi, sosyal romanlardan ve tiyatro eserlerinden yaptığı iktibaslarla ve tercümelerle tiyatro ve roman sanatının öncüsü konumuna gelmiştir. Bernardin de Saint Pierre'nin öğretilerinin ve Tolstoy'un fikirlerinin yaygınlık kazanmasını sağlamıştır. Renan, Auguste Comte gibi şahsiyetleri Arap toplumunun tanınmasını sağlamıştır. Siyasette ise akıcı bir üslup benimsemiş Mısır'da gerçekleşen milliyetçilik hareketinin destekçisi olmuştur. Antun oldukça güçlü bir hafızaya sahip olan zeki bir bireydir. Yazı dili oldukça akıcıdır ve gazete diline benzerdir.⁸³

Eserleri

⁸¹ Aysel Ergül ve Farah Antun, "Farah Antun'un Hayatı Eserleri ve Tarihi Romancılığı", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 24, 1997, s. 1300.

⁸² Ergül ve Antun, Farah Antun'un Hayatı Eserleri ve Tarihi Romancılığı, s. 1302.

⁸³ Brugman, *An Introduction to the History of Modern Arabic Literature in Egypt*, s. 224.

Kaleme aldığı eserlerinde edebi görevini sürdürmek için emek verdiği görülmektedir. 'El-Cami'a' dergisinde yayımladığı makalelerinin yanı sıra kendisi kaleme aldığı ya da Fransızca'dan tercüme ettiği birçok eseri vardır. Eserlerinin arasından en fazla tanınmış olanlar şu şekilde ifade edilebilmektedir;

1- Fikri ve sosyal araştırmaları inceleyen eserleri:

1-"İbni Ruşd ve Felsefe'tuhu" (İbn Rüşd ve felsefesi) (1903)

2-"Tizkaru İftitahi'l-Mebusan" (Osmanlı Mebusan Meclisi'nin Açılış Hatırasına),

3-Jules Simon'un "*La Femme du vingtieme siecle*" isimli eserinden yaptığı " el-Mer'etu fil Karni'l-İşrîn" Yirminci Yüzyılın Kadını) isimli tercüme eser. (Bu eseri yayımlanmamıştır).

2- Sosyal içerikli olan dört felsefi roman:

1-"Urşelim el-Cedide (Yeni Kudüs) (Bu roman aynı zamanda tarihi roman özelliği göstermektedir).

2-"Siyahatu fil arzı Lübnan" (Lübnan Sedirlerine Seyahat)

3-"El- Mudun'us-Selase ev ed-Din vel-İlm vel-Mel" Üç Şehir ya da Din ve İlm ve Mal)

4- "Meryem kable't-Tevbe" (Tövbeden önce Meryem)

5-"El-Hubb hatta'l-Mevt" (Ölene kadar Aşk)

6-"El- Vahş el- Vahş el-Vahş" (Vahşi Vahşi Vahşi)

3- Dört tiyatrosu:

1-"Es-Sultan Selahaddin ev Fethu'l Beyti'l-Makdis" (Sultan Salahaddin ya da Kudüs'ün Fethi)

2- "Mısri'l-Cedide" (Yeni Mısır)

3-"Benatu's Şevari' ve Benatu'l-Hudur" (Sokak Kızları ve Ev Kızları)

4- "Ebu'l-Havl Yeteharrekü" (Ebu Havl Hareket Ediyor) (operet).

4- Tercüme ve uyarlama eserleri:

Araştırma türündeki eserler:

- 1- E. Renan'ın " *Le Vie de Jesus*" isimli eserinden "*Tarihu'l-Mesih*" (İsa'nın Hayatı),
- 2- Nietche'nin "*Also Sprach Zarathustra*"sından "*Zerdüşt*" (Böyle Buyurdu Zerdüşt) isimli eserler.

Romanlar:

- 1-Bernardin de St. Pierre'nin "*La Chaumiere Indienne*" sinden "el- Kuhu'l-Hindî" (Hintli Kulübesi) (1904)
- 2-Chateaubriand'ın "*Atala*".
- 3-Gorki'nin "*Malva*"

Tiyatrolar:

- 1-Dumas'ın " *Le Fils du Peuple*"sinden "es-Sahire" (Büyücü Kadın)
- 2-Sophocle'nin "*Oedipe*"inden "Odip el-Melik" (Kral Odip) vb.

Farah Antun'un kaleme aldığı eserlerinin biyografisinde tüm tiyatroların tarihleri belirli değildir. Antun'un yaratıcı kişiliği ve hayatı ile ilgili olan kitabı yazmış olan ve kendisinin çağdaşı olan Ahmed Ebu'l-Hıdr el- Mensi tarafından Antun'un on beş adet tiyatrosunun bulunduğu belirtilmektedir. Antun ile ilgili araştırmada bulunanlar onun, Prosper Merimee'nin "*Carmen*", Dumas'ın "*La Magicienne*", Sardonnx'un "*La Magicienne*", Anatole France'nin "*Thais*" isimli eserlerinden uyarlamalar gerçekleştirdiğini ifade etmekle birlikte söz konusu uyarlamaların orjinal hallerinden fazlasıyla uzaklaşmış olduğunu da söylemektedirler. Ancak Antun'un tiyatrolarının genelini orijinal olduğunu ifade etmek mümkündür. Orijinal tiyatro eserlerine örnek olarak "*es-Sultan Selahaddîn ev Fethu Beyti'l-Makdis*", (Sultan Selahattin veya Kudus'ün fethi) "*Mısru'l-Cedide*", (Yeni Mısır) "*Benatu'l Hudur*", "*Ebu'l-Havl Yeteharreku*" ifade edilebilmektedir. Antun Amerika'daki yaşamı süresince sınıf tartışmaları yaşamış olduğundan dolayı

her zaman burjuva düzenini sevmemiştir. Antûn Doğu ve Batı arasındaki ilişkilerin sadece sömürgecilik prensiplerinin üzerine kurulmuş olduğuna inanmaktadır.⁸⁴

Batı'nın bozguncu etkisinin Doğu'nun milli gelişiminde tehdit oluşturduğunu düşünmekteydi. Batı kültürünün kattığı değerleri yok saymamakta, Batı'nın enerjisini ve gayretini almanın gerekli olduğu görüşünü benimsemektedir. Fakat Doğu ülkelerinin çıkarlarını zarara uğratan ve onların yaşamlarına olumsuzluklar katan şeyleri reddetmektedir. Onun hedefi sömürgeci devletler tarafından Ortadoğu'da uygulanan işgal politikasına karşılık olarak Arap direncine teşvik sağlamaktır. Edebi eserleri incelemeye alındığında milletin gelişim göstermesine katkı sağlayan ve milletlerin kalkınmasına yönelik yardımlarda bulunan fikri yönü dikkat çekmektedir. Aynı zamanda tarihi roman türünü eleştirmiştir çünkü ona göre kaleme alınan tarihi romanlar Arap halkının gerçek tarihini yansıtmamaktadır. Ancak Antun'un en orjinal tiyatrolarından birisi "*es-Sultan Selahuddîn*" eserinin konusu sadece tarihi bir olaydır. Söz konusu durum Antun'un estetik fikirlerine aykırı gibi görünse de aslında değildir. Bu tiyatro oyununda tarih Antun'un aktüel, çağdaş, siyasi düşüncelerinin yansıtılması açısından bir fon meydana getirmiştir. Oyunda vatanseverlik yönü birtakım sembollerin aracılığıyla belirtilmiştir. Müdrik karakteri ile adaletli bir birey olan Selahaddin karakteri Doğu'yu temsil etmekte iken Haçlıları ispiyonlamakta olan Maria'da Batıyı temsil eder. Oyunda Maria ile Selahaddin arasındaki ilişkisi, iyi niyetli Arap ülkelerini kendi boyunduruğu altına almak isteyen güç sahibi emperyalist devletlerin yaptığı alçak entrikalara benzetilmiştir. Antun'un ilerleyen yıllarda ortaya koyduğu eserlerini incelemeye alan araştırmacılar tarafından yazarın sanki Salahaddin oyununda birkaç yıl sonra emperyalist devletler tarafından Arap ülkelerine karşılık sömürüde bulunmak amacıyla gerçekleştirilecek olan istila savaşlarını ön gördüğü fikrindedirler. Bununla birlikte söz konusu eserde yazarın bu çeşit istilalara karşılık Arap ülkelerini birleştirmek için çağırdıkları görüşünü ileri sürmektedirler.⁸⁵

Antun'un bir diğer popüler oyunu ise "*Mısru'l-Cedide*"(Yeni Mısır) isimli eseridir. Söz konusu oyunda yazar tarihi konular işlemeyi bırakmıştır. "*Mısru'l-*

⁸⁴ Ergül ve Antun, *Farah Antunun Hayatı Eserleri ve Tarihi Romancılığı*, s. 1302.

⁸⁵ Brugman, *An Introduction to the History of Modern Arabic Literature in Egypt*, s. 225.

Cedide" oyunun konusu; çağdaş Mısır halkının gündelik yaşamı ve çağdaş ahlaki değerleridir. Oyunun ilk başlarda aşk temasına sahip olduğu düşünülmektedir. "Heliopolis" gazinosunda Elmas isminde güzel bir şarkıcı çalışmaktadır. Elmas, Mısır toplumunda kadına atfedilen yere karşı çıkarak tek başına hür bir şekilde yaşama gayretine girmiştir. Fakat onun bu özgürlüğü aldatıcıdır çünkü gazino ve onun şarkıcılığı tamamıyla hilekar bir kişiliğe sahip olan Hristo isimdeki bir Yunanlının ellerindedir. Elmasın etrafında bulunan hayranları da kötü niyetli bireylerdir. Fakat hayranlarının arasında yer alan Fuat isimli genç bir iş adamı diğer herkesten farklıdır. Elmas'ı gazinodan çıkararak kendisine yeni bir ev tutar. Fuat ve Elmas üç ay boyunca mutlu bir yaşam sürerler. Elmas'ın gazinoyu bırakmasından maddi açıdan rahatsızlık duyan Hristo, Elmas'a Fuat'ın evli ve bir çocuk babası olduğu gerçeğini aracılar vasıtasıyla duyurur. Fuat ise Elmas'a, kendisinin ikinci karısı olmasını istediğini söyler fakat Elmas bu hususta kendisini ön plana atarak hür bir kadın olduğunu göstermek amacıyla ona, karısından boşanarak kendisiyle evlenmesi teklifinde bulunur. Fuat ise çocuğu küçük olduğundan dolayı duygusal açıdan yıpranmaması için Elmas'ı terk ederek Sudan'a gider. Elmas da yeniden gazinoya döner. Üç yılın ardından tesadüfi bir şekilde karşılaşırlar. Fuat tanınmış bir iş adamı olmuştur Elmas'da meşhur bir şarkıcı olmuştur. Yazar Elmas karakteri üzerinden kadın özgürlüğü sorununu işlemektedir. Yazarlık dönemindeyken yazmış olduğu "*Kadın Eğitimi*" isimli makalesinde kadının toplumda aktif olarak yer alması gerektiğini savunsa da kadının asıl sorumluluğunun ailesi olduğunu öne sürmektedir.⁸⁶

Antun'da eserlerinde İmili Nasrullah gibi güçlü kadın karakterleri işlemekte olduğu görülmektedir.

1.6.3. Yakub SarrUf (1852-1927)

Yakub SarrUf 18 Temmuz 1852 tarihinde Beyrut'un yakınlarında bulunan Hades köyünde doğmuştur. Amerikan misyonerlerinin açmış olduğu Cebeli lübnan'da Abiyye Okulu'nda eğitim almaya başlamıştır. 1866'da Amerikan misyonerleri tarafından Beyrut'ta açılmış olan Suriye Protestan Koleji'ne kayıt

⁸⁶ Ergül ve Antun, *Farah Antun'un Hayatı Eserleri ve Tarihi Romancılığı*, s. 1303.

yaptırarak dört yıl sonra 1870 yılında bu okuldan mezun olmuştur. Üç yıl boyunca Trablus Şam, Sayda ve Beyrut'ta Arapça öğretmenliği yapmıştır. Ardından 1873 yılında okumuş olduğu üniversitede öğretim görevlisi olmuştur. Bu okulda fizik, Arapça, matematik gibi alanlarda on iki yıl boyunca eğitim vermiştir.

Yalnızca öğretmenlik yapmamış aynı zamanda türlü edebi ve siyasi cemiyetlerde de faaliyet göstermiştir. 1873 yılında Süleyman b. Hattar el-Büstani, Paris Nimr, Edib İshak, İbrahim el -Yazici ile beraber “*Cem’iyyetül zehreti’l-adab*” (Edebiyatın doğuş topluluğu) ismiyle araştırma, tiyatro ve hikayeyle uğraşma amacı taşımakta olan bir dernek kurmuştur. 1876 yılında da yine aynı kişiler le birlikte “*Cem’iyyetü Beyrut es-Sirriyye*”(Gizli Beyrut Cemiyeti) isimli gizli bir örgüt kurmuştur.Söz konusu örgütün ilk hedefi Lübnan’ın ve Suriye’nin Osmanlı boyunduruğundan kurtulmasıdır. Örgütün üyeleri söz konusu amaca yönelik olarak Şam, Sayda ve Beyrut gibi kentlerin duvarlarına Arap halkının şanlı geçmişinden ve vatanseverliklerinden söz eden aynı zamanda da halkı Arap memleketlerinden Osmanlıyı kovmaya çağıran afişler asmışlardır. Ancak amaçlarına erişmek için sayılarının çok az olduğunu düşündüklerinden dolayı Müslümanlar ile birlikte işbirliği kurma kararı almışlardır. Örgütün Hristiyan ve Müslüman tarafları Araplar’ın Türklerle eşit hak sahibi olması ve Osmanlı’nın baskıcı politikalarına karşılık beraber mücadele edilmesi konusunda hem fikir olmalarına rağmen Lübnan’ın kapsamında yer alan Suriye’nin bağımsızlığı hususunda anlaşamadıklarından dolayı bu örgüt 1882 ila 1883 yılları aralığında faaliyetlerini durdurmuştur. Bir süre sonra da kendini feshetmiştir.⁸⁷

“*Cem’iyyetü Beyrut Es-Sirriyye*” haricinde Beyrut Amerikan Koleji’nin öğrencilerinden Şahin Makaryus ve Faris Nimr 1873 yılında “*Cem’iyyetü Şemsi’l-Birr*”ismiyle edebi bir topluluk kurmuşlardır. Söz konusu bilimsel yazıları okumak ve tartışmak gibi entelektüel hedeflere yönelik faaliyet göstermektedir. Cemiyet üyeleri genellikle Beyrut Amerikan Koleji’nin öğrencileridir. Corci Zeydan da 18 yaşındayken “*Cem’iyyet’ul Şemsi’l-Bir*” cemiyetine üye olarak böylelikle Arap milliyetçiliğinin fitilini ateşlemekte olan Arap aydınları ile yakından tanışma

⁸⁷ Hasan Kayalı, *Jön Türkler ve Araplar*, Çev. Türkan Yöney, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003, s. 36-37.

imkanına erişmiştir. Corci Zeydan Beyrut Amerikan Koleji'nde eğitim almaya başladığında kolejde öğretmenlik yapmakta olan Yakup Sarruf ile tanışmıştır ve zaman içerisinde ilişkileri dostluğa evrilmiştir.⁸⁸

1876 yılının Bahar döneminde Paris Nimr ile birlikte öğretmenleri Cornelius Van Dyke'in danışmanlık etmesi ile Batı'da meydana gelen bilimsel gelişmeleri okurlara iletmek amacı ile el-Muktataf dergisini çıkarmıştır. Bu dergide sosyal, dini, siyasi, edebi yazılara yer vermiştir. 1884 yılında Darwin'in evrim teorisi ile ilgili tartışmalar kendisini göstermeye başladığında evrim teorisini savunmakta olan yazılar yazarak bu dergide yayımlamıştır. Ancak bu hususta fakültenin yönetimiyle fikir birliği kuramadığından dolayı görevden alınmıştır.⁸⁹

Bu dönemde Mısır'ı işgal altına alan İngilizlerin Mısır yüksek konseri Evelyn Baring tarafından işgal güçlerini basın ve yayın aracılığıyla propaganda etmeleri amacıyla Nimr ve Sarruf'u Kahire'ye davet etmiştir. 1885 yılının Mart ayında Mısır'a gitmişlerdir ve el-Muktataf dergisini burada devam ettirmişlerdir. İngilizlerin destek vermesi ile dergi çok kısa bir süre içerisinde tutulmuştur. 1889 yılında Sarruf, Nimr ve Şahin Makaryos Evelyn Baring'in destekleri sayesinde "El-Mukattam" gazetesini çıkarmaya başlamışlardır. Daha sonrasında Lord Cromer'in destek vermesi ile birlikte 1903 yılı itibarıyla Hartum'da "es-Sudan (Sudan Times)" isimli bir gazete yayımlamaya başlamışlardır. Haftada iki kez çıkan gazetede orjinal haberler ve yazıların yanı sıra El-Mukattam'daki yazılar da yeniden yayımlanıyordu.⁹⁰

1890 yılında Paris Nimr ve Yakup Sarruf'a mezun oldukları Beyrut'ta bulunan Suriye Protestan Koleji tarafından fahri doktora unvanı verilmiştir. Yakub Sarruf 9 Temmuz 1927 tarihinde hayatını kaybetmiştir.⁹¹

Sarruf'un Samuel Smiles'a ait olan Self Help (1858) isimli kitabının Sırru'n-Necâh (1880) olarak Arapçaya çevirisini yaptığı eser Corci Zeydan'ı gençlik

⁸⁸ Lewis Beier Ware, *Jurji Zaydan: The Role Of Popular History In The Formation Of A New Arab World-View*, Princeton University, 1973, s. 31-32.

⁸⁹ Susan Laila Ziadeh, *A Radical In His Time: The Thought Of Shibli Shumayyil And Arab Intellectual Discourse (1882-1917)*. University of Michigan, 1991, s. 29.

⁹⁰ Ziadeh, *A Radical In His Time: The Thought Of Shibli Shumayyil And Arab Intellectual Discourse (1882-1917)*, s. 30-31.

⁹¹ Heather J. Sharkey, *A Century in Print: Arabic Journalism and Nationalism in Sudan, 1899- 1999*, JJMES, XXXI/4, 1999, s. 549.

yıllarında fazlasıyla etkilemiştir. Söz konusu kitap bir bireyin toplum içerisinde en alt düzeyde olsa bile sıkı ve düzenli bir şekilde çalıştığı takdirde başarıya erişebileceğinden ve toplumun üst sınıflarında yer alabileceğinden söz etmektedir.⁹²

Yakub Sarruf (ö. 1927), Zeydan'ın çağdaşı olmakla birlikte onun roman tekniğinden faydalanmıştır.⁹³ Sarruf, Zeydan'ın Beyrut Amerikan Koleji'nde eğitim görmekte olduğu dönemde hocasıdır. Emirü Lübnan (1907), Fetatü Mısır (1905), Fetat'ul-Feyyum (1908) isimli tarihi romanları ile Zeydan'ın takipçilerinden birisidir. Emir'ul Lübnan isimli eseri 19. Yüzyıl içerisinde Lübnan tarihini konu almakla birlikte özellikle de 1860'ta Hristiyanların Müslümanlar ve Dürziler tarafından toplu bir şekilde öldürülmesini konu edinmektedir. Fetat'ul Mısır isimli romanında da Mısır aydınının genel düşüncesini yansıtmakta olan bir şekilde kadınlar hakkında birçok geleneğin Araplara acemlerden, özellikle de Türklerden geçmekte olduğunu öne sürmektedir.⁹⁴

Sarruf'un en önemli eseri olarak kabul edilen El- Muktetaf dergisi pozitivist-materyalist, seküler dünya görüşünün İslam alemi kapsamında yaygınlık kazanmasında oldukça önem taşıyan bir rol oynamıştır. Aynı zamanda Farah Antun ve Corci Zeydan gibi şahsiyetler ilk yazarlık deneyimlerini bu dergide kazanmışlardır. Bu dergide astronomi, anatomi, veterinerlik, fizik gibi tabi bilimler ve aynı zamanda felsefi meseleler ile Avrupa edebiyatı alanında meydana gelen gelişmeler okuyuculara popüler bir dil ile aktarılmıştır.

Eserleri

Sarruf telif ve tercüme eserleriyle Arap kültürüne oldukça katkı sağlamış olan bir yazardır. Eserlerinin yazı dili kafiye ve süsten uzaktır. Yazı diline daha öncesinde görülmemiş olan yorumlar ve lafızlar kazandırarak ince bir üslup ile eserlerini yazmıştır.⁹⁵

⁹² George C Zaidan, *Jurji Zaidan: Contributions to Modern Arab Thought and Literature*, Edit. George C. Zaidan/Thomas Philipp, The Zaidan Foundation, 2013, s. 245-246.

⁹³ Roger; *An Introduction to Arabic Literature*, s. 178.

⁹⁴ Starkey, *Egyptian History in the Modern Egyptian Novel, The Historiography of Islamic*. edit. Hugh Kennedy, s. 100-101.

⁹⁵ Türken Çakır, *Tarihi Roman Kavramı ve Arap Tarihi Romanının Ortaya Çıkışı*, s. 212.

Türlü konularda vermiş olduğu eserler şu şekilde sıralanabilmektedir:⁹⁶

1-Besa’itu ‘İlmi’l-Felek ve şuveru’s-Sema’ (Astronominin Temel Olayları ve Gökyüzünün gekilleri (Biçimleri) (Mısır, 1923): 163 sayfadır.

2-Resa’ilu’l-Ervah (Ruhların Bilimsel İncelemesi) (Mısır, 1928): 236 sayfalık bu eser, ruhçuluk konusunu işlemektedir.

3-el- İlm vel- Umran (Bilim ve Kültür) (Mısır, 1928): 339 sayfadır.

4- Fusul fi’t-Tarih’it-Tabi’mın Memleketeyi’l-Hayaven ve’n-Nebat (Kahire, 1931): 306 sayfadır.

Diğer türlerde eserlerini şu şekilde gruplandırabilmekteyiz:⁹⁷

Siyer ve Tercüme Eserleri:

1-Sırru’n-Necah (Başarının Sırrı) (Mısır, 1880)

2-A’lamu’l-Mukketaf (el-Muktetaf ’ın Önemli İsimleri) (Kahire, 1925)

3-Er-Ruvvad (Öncüler) (Mısır, 1927)

4-Siyer’ul-Ebtal vel-Uzama’ el-Kudemâ’ (Kahramanların ve Kadim Şahsiyetlerin Hayat Hikayesi) (Beyrut, 1884)

5-Meşahir’ul-Ulema’ (Âlimlerin Meşhurları)

6-Rical’ul-Mal vel-Agmal (Mal ve Üretimlerin Adamları) (Kahire, 1933)

Dil ve Gazetecilik Alanında Verdiğı Eserler:

1-El-Huliyu’l-Feyruziyye fi’l-Luğati’l-İngilîziyye (İngilizce’deki Tatlı Firuze) (Mısır, 1882)

2-El-Mebadî’ul-Esasiyye fil-Luğati’l-Fransiyye (Fransızca’nın Temel İlkeleri) (Mısır, 1882)

3-Mecelle’tul-Muktetaf (el-Muktetaf Dergisi) (Beyrut, 1876) (Kahire, 1927)

Hikâye ve Romanları:

⁹⁶ Kehhale; Umar Rıda, *Mucem’ul-Muellifin*, I-IV, Beyrut, 1994, s. 131; Yusuf Esad Dağır, *Masadir’ud-Diraset’ul-Edebiyye*, Lübnan, 2000, s. 442.

⁹⁷ Dağır, *Masadir ud-Diraset’il-Edebiyye*, s. 442.

1-Emine (Sekreter) (1901)

2-Kalbu'l-Esed (Aslan'ın Kalbi): Tercüme romanıdır.

3-Klyubatra (Kleopatra): Tercüme romanıdır.

4- Emiretu'l-İnkiliziyye (İngiliz Kraliçesi): Tercüme romanıdır.

Tarihi Romanları:

1-Fetat'ul Mısır (Mısırlı Genç Kız)

2-Emir'ul Lübnan (Lübnan Kralı)

3-Fetat'ul-Feyyum (Feyyumlu Genç Kız)

2. İmili NASRULLAH

2.1. İmili Nasrullah'ın Hayatı

6 Temmuz 1931 tarihinde İmili Nasrullah, Güney Lübnan'ın Hasbaya bölgesinde bulunan Kevkeba köyünde dünyaya gelmiştir. İki yaşındayken Kevkeba köyünün yakınlarında bulunan annesinin köyü Kefir'e vefat eden dedesinin işleriyle ilgilenmek amacıyla gitmişlerdir. İmili Nasrullah, çocukluk yıllarını diğer köy çocuklarında da olduğu gibi tarlalarda, zeytinleri, meyveleritoplayarak, buğday hasatlarında geçirmiştir. Daha okula gitmeden öncesinde bilgiye oldukça meraklıdır. İlkokula Kefir'de başlamıştır.¹

İmili Nasrullah altı çocuklu bir ailenin ilk kız çocuğudur. Köy yaşantısı ile geçirdiği çocukluk yılları anılarına zenginlik katmıştır. Büyük annesi Ruzina Ebu Nasr'ın anlattığı masallar ve hikayelerde hayal dünyasını geliştirmiştir. İmili Nasrullah büyük annesinin anlattığı öykülere verdiği değeri şu şekilde ifade etmiştir;

Büyükannemin hayatımda önemli bir yeri vardır. Bana anlattığı hikâyelerden çok etkilenirdim. Büyüdüm ve hikâye dünyasında keşfettiğim yöntemin onun bana anlatırken kullandığı yöntem olduğunu fark ettim.²

Edebi ve kişisel karakterinin gelişim göstermesinde dayısı Eyyub Ebu Nasr'da oldukça etkilidir. Nasrullah yazı ile fazlasıyla erken bir yaşta tanışmıştır. Duygularını belirtme hususunda müzik ve resim gibi sanatları kullanmasına rağmen bunları yeterli bulmayarak ve insanlardan uzak kalarak yazı yazmayı tercih etmiştir. Dayısı Eyyub Ebu Nasr, bir dönem hastalığından dolayı köye döndüğünde, yeğeninin ne kadar yetenekli olduğunu fark eder ve ona destek verir. Nasrullah tarafından bu durum şu şekilde açıklanmaktadır:

¹ Abdullah Cum'a, Zeynep; *Surat'ul-Mer'eti fir-Rivayeti Kiraatun Cedide'tun fi Rivayait İmili Nasrullah*, Dar'ul Arabiyyeti li'l-ulum, 2005, Beyrut, s. 19; Miriam Cooke, "Women write war: the feminization of Lebanese society in the war literature of Emily Nasrallah." *British Society for Middle Eastern Studies. Bulletin*, Cilt 14, Sayı 1, 1988, s. 52-67.

² Menabir Sekafiyye Web Sitesi, Erişim Tarihi: 17. 03. 2024. <https://www.mnaabr.com/vb/showthread.php?p=120063>

“Dayım benimle ilgilenir ve beni yazmam konusunda cesaretlendirirdi. Bana daima, New York’taki genç kızların hayatlarından bahsederdi.”¹⁰⁰

İmili Nasrullah ilkokul eğitimini kendi köyünde almaya başlamıştır fakat köyünde bulunan okulda sadece ilkokul üçüncü sınıfa dek eğitim verdiğinden dolayı üç kez aynı sınıfa okumak durumunda kalmıştır. Kendisinden önce ise erkek kardeşi eğitim alması amacıyla kente gönderilmiştir. Bu duruma fazlasıyla üzülen yazar eğitim hayatını sürdürebilmek için bir çözüm yolu arayışına girmiştir. Bu durumu ise şu şekilde anlatmaktadır¹⁰¹;

Ben köyden ayrılmadan önce erkek kardeşimin seçilip okula gönderilmesi dikkatimi çekmişti. Benden küçüktü, ama nihayetinde erkek çocuktı ve benim eğitimime devam etmeme izin verilmezken ona izin verilmişti. Ben de isyan ettim ve başka bir yol olmalı, dedim.

İkinci dayısı olan göçmen iş adamı Tefik Ebu Nasr’a bir mektup yazar. Mektubunda eğitim hayatına devam etmek istediğini fakat ailesinin bunun için maddi durumunun yeterli olmadığını açıklar. Dayısı ise bu mektubuna Şuveyfat Ulusal Kolejinde eğitim görebileceğini ve kendisinin bütün masrafları karşılayacağını belirttiği bir mektupla yanıt verir.¹⁰²

Bunun üzerine söz konusu kolejde dört yıl boyunca eğitim alır. Söz konusu dönem içerisinde edebiyata duyduğu ilgisi artış gösterir. Kolej döneminde iken okulunun kütüphanesinden birçok kitap okur. Kendisini en fazla etkilemekte olan eserler ise Cıbran Halil Cıbran ve Mihail Nuayme’ye aittir. İmili Nasrullah’ın yazma yeteneklerini geliştirmesine destek sağlayan farklı birisi de kendisini doğruları yazma hususunda yönlendiren, yazma yöntemlerini öğreten ve yazılarını sert bir dille eleştiren Arapça öğretmeni Nesim Nasr olmuştur. Hocası yazılarını fazlasıyla beğenmiştir ve bunun üzerine 1949-1950’li yıllarda Beyrut’un yerel bir gazetesi olan telgrafta yazılarını yayınlattır. Aynı zamanda Nesim Nasr kendisini sürekli

¹⁰⁰ Foerch, Christina. “A writer who has seen the world, but prefers her village”, The Daily Star, <http://www.womenfreedomforum.org/news-en/othernews/emilynasrallah.htm> (17. 03.2024).

¹⁰¹ Çakır, M. T. (2023). Lübnanlı Yazar İmili Nasrullah’ın Köy Romanlarında “Kadın”. *Turkish Studies*, 18, 4.

¹⁰² Ayşe Böhürler ve Ashıhan Eker, *Müslüman Ülkelerde Kadın Duvarların Arkasında*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2008, s. 205.

kompozisyon yarışmalarına katılması için teşvik etmiştir. Söz konusu süreçte İmili Nasrullah birçok yazı yazma ve edebiyat zevkini daha fazla geliştirme imkanı yakalamıştır. Yazdığı makaleler Beyrut gazetelerinde yayımlanmıştır. Böylelikle yazı alanında ilerlemiştir ve daha başarılı olmuştur. Fakat okulunda sürekli “*hoş geldin edebiyatçı*” gibi alaylara maruz kalmıştır. Daha sonrasında Savt’ul-Mer’e (Kadının Sesi) gazetesinin yönetmeni Edifik Ceriditi Şeybub tarafından makale kaleme alması ve çeviriler yapması için kendisine yöneltilen teklifi kabul etmiştir.¹⁰³

İmîlî Nasrullah söz konusu durumu şu şekilde anlatmaktadır;

Beyrut’a geldikten sonra onun bu desteğini asla unutmam. O, benim hayatımdaki örnek şahsiyetlerden biridir. O, benim edebiyat alanında dayanağımdır. Edifik bana sadece dergide yazmam konusunda yardımcı olmadı, ayrıca arkadaşlarıyla da tanıştırdı. Onun sayesinde ben edebiyat ve sanat dünyasından birçok kişiyle tanıştım.¹⁰⁴

Üniversiteyi bitirmesinin ardından Sa’id Feriha’nın da başında olduğu es-Sayyad dergisine katılım sağlayarak 1970 yılına dek 15 yıl boyunca yazar olarak görev yapmıştır. Daha sonrasında Lübnan Radyosu’nda yayınlanan bir sesli gazete programında görev yaparak maddi açıdan durumunu düzeltmiştir.¹⁰⁵

Es-Sayyad dergisinde 15 yıl gazetecilik yaptığı dönem içerisinde toplumsal haberler yazarak halkın sesi olmuştur. Toplumun duygularını ve problemlerini ifade etmiştir. Bunları ed-Devru ve’l-Kusur köşesinden yetkili olanlara duyurmuştur.¹⁰⁶

¹⁰³ Kambil el-Yesu’i, el-Eb Rubert B; *A’lam el-Edebi’l-Arabiyyi’l-Mu’asır*, Cilt 2, Zevî’l-Kurba, 1431.h. s.78’den aktaran Mohammadzadeh, *Toplumcu Gerçekçi Temalar Açısından İmili Nasrullah’ın Romanları*, s. 44; Emily Nasrallah, <http://emilynasrallah.com/biography.html> (11.05.202).

¹⁰⁴ Nasrallah, İmili; *fî’l-Bal, Mu’essese Nevfel*, Beyrut, 2000, s. 140-141.

¹⁰⁵ Menabir Sekafiyye Web Sitesi, Erişim Tarihi: (17.03.2024.) <https://www.mnaabr.com/vb/showthread.php?p=120063>

¹⁰⁶ Menabir Sekafiyye Web Sitesi.

2.2. Edebî Kişiliği

İmili Nasrullah'ın romanları ve hikayeleri¹⁰⁷;

Lübnan köy hayatı, aile kökleri, özgürlük, göç, gurbet, özgürlük, kadın erkek eşitliği, ifade hürriyeti için verdiği mücadele, savaş ve savaşta çektikleri acıları anlatmakta olan konulardan oluşmaktadır.

İmili Nasrullah'ın kaleme aldığı ilk roman ve hikayelerde farkında olmaksızın anneannesi Rucina Ebu Nasr'ın hikayelerinden fazlasıyla etkilendiği bilinmektedir. Kendisi bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

Anneannem yaşamımda sihirli açıdır. O, hikâye ve anlatıda benzersiz bir yola sahiptir. Toprağa, kuşa ve eski binalara olan sevgisiyle bizi tarihimize ve halkımızın mirasına götürmektedir. Ben büyüdükten sonra dünyaya şunu demek zorundayım: Benim hikayelerim yolunu, ananemin hikayelerinden almıştır.¹⁰⁸

İmili Nasrullah'ın kaleme aldığı eserler birbirinden farklı temalara sahip olmakla birlikte en fazla göze çarpan üç tema göç, kadın ve savaş olarak ifade edilebilmektedir.

- 1- **Göç:** Tuyur'ul Eylöl,
- 2- El-Cemr'ul-Şafi,
- 3- El-İkla, Akse'z-Zemen (Son zaman), romanlarında ve farklı eserlerinde işlenmektedir.
- 4- **Kadın:** Şeceretu'd-Dıfla gibi türlü romanlarında kadınlar ile ilgili yazmıştır. Söz konusu romanın yayımlanmasına bazı Arap ülkelerinde yasak getirilmiştir.
- 5- **Savaş ve kurbanları üzerindeki etkisi:** İmili Nasrullah bu konuyu
1Akse'z-Zemen (Son zaman)
2-Tilke'z-Zikreyat, (Hatıralar)
3-El-İkla' romanları ile İngilizce, Almanca ve Tayland diline çevrilmiş olan Yevmiyyat'u Hur (Hür günler) ve Hubzune'l-Yevmi (Günlük ekmek) eserlerinde işlemiştir.

¹⁰⁷ Emily Nasrallah, <http://emilynasrallah.com/biography.html>, (11.05.2024).

¹⁰⁸ Nasrallah, 'An Tuyur'ul Eylöl, 1.baskı, ed-Daru' l-'Arabiyye li'l Ulum, s. 151.

1962 yılında yayımlamış olduğu Tuyur’ul Eylöl (Eylöl Kuşları) isimli romanı fazlasıyla ses getirmiştir ve “Sa’id Akl”(Zeki) ve “Esdika’ul-Kitab”(Kitap dostu) ödülleri almıştır. Tuyur’ul Eylöl romanı büyük eleştirmenlerin ve yazarların övgülerini alarak Lübnan romancılığında atılan önemli bir adım olarak görölmüştür. Miha’il Nu’ayme tarafından Nasrullah’a yazılan mektupta fikirlerini şu şekilde ifade etmektedir;

Senin, Tuyur’ul Eylöl adlı romanın Lübnan köyünün çeşitli görünümüne ait bir sanat galerisidir. Senin toprağın, köy toprağından olmasaydı, senin zarif duygunda, zevkinde, titiz mülahaza, şifahi, insani ve estetik değerlerin ve derin duygularında önemli bir payı olmasaydı, köyü bu şaşırtıcı görüntü ile tasvir edemezdin... Senin kitabın, Lübnan hikâyesi için önemli bir kazançtır.¹⁰⁹

Söz konusu roman üç edebiyat ödölü kazanmakla birlikte 13 baskısı yapılmıştır. Ardından yazar yedi roman ve yedi hikaye kaleme almıştır. Nasrullah, Batılı ve Doğulu lider kadınların biyografilerini aktaran aynı zamanda da çocuklar için pek çok hikaye ve gençler için romanların olduğu altı ciltlik bir kitap kaleme almıştır. Şuki Bedr Yusuf tarafından “*el-Kissat’ul-Kasire’tun-Neseviyyetu’l-Lübnaniyye*” (Lübnan kısa hikayelerin neseviyesi) isimli eserinde Nasrullah’ın edebi kişiliğı ile ilgili şu ifadelerde bulunulmuştur;

İmili Nasrullah’ın roman ve hikâyecilik dünyası, Lübnan ve Arap dünyasının anlatı sahnesinde bir konum elde etmekle beraber Lübnan çağdaş hikâyeciliğini de tesir altına almaktadır. O anlatı dünyasına yeni bir tat katıp kısa sürede kendini bu gidişatın içinde bularak bu sanatla birlikte yaşamaya başladı ve ardı sıra Lübnan anlatı sahnesine olağanüstü katkı payı olan romanlarının yanısıra kısa öyküleri de geldi.¹¹⁰

Lübnan edebiyatı kapsamında kadın yazarların yeni ve modern fikirlere sahip bir edebiyat meydana getirme gayreti bulunmaktayken, İmili Nasrullah’ın Tuyur’ul Eylöl isimli romanı kadın edebiyatına hız ve başarı kazandırmıştır. Çağdaş edebiyat ve öncülerinin arasındaki kopmuş olan bağların yeniden kurulmasını sağlamıştır.¹¹¹

¹⁰⁹ Nasrallah, ‘*An Tuyur’ul Eylöl, 1.baskı, ed-Daru’ l-Arabiyye li’l’Ulum*, s. 151.

¹¹⁰ Bedr, 2010-2011, s. 24’ten aktaran Mohammadzadeh, *Toplumcu Gerçekçi Temalar Açısından İmili Nasrallah’ın Romanları*, s. 41.

¹¹¹ Nasrallah, ‘*An Tuyur’ul Eylöl, 1.baskı, ed-Daru’ l-Arabiyye li’l’Ulum*, s. 155.

2.3. Dil ve Üslup Özellikleri

Dil bir anlatım ve iletişim aracıdır. Destan, masal, hikâye ve roman gibi anlatıma dayalı edebi türler, bu araçtan farklı düzeylerde ve farklı beklentilerle yararlanırlar.¹¹²

Edebiyat bir dil sanatıdır; dille yapılır. Onu, güzel sanatların diğer kollarından farklı kılan en temel unsur, yegane ifade vasıtası olan dildir.¹¹³

Üslup ise;

Dilin mecazi gücünü, renk ve eylem zenginliğini, kısacası dilin anlatım dağarcığını kişisel beceriyle söze veya özellikle yazıya dökmek, dile canlılık kazandırmak demektir. Temelde anonim bir karakter taşıyan dil, sanatkârın mizacından, düşünce ve felsefesinden gelen destekle özelleşir, üslup boyutu kazanır.¹¹⁴

Şerif Aktaş tarafından ise üslup şu şekilde dile gelmiştir: “*Yazarın gizli ve şahsi mitolojisine uzanan kendi kendine yeten bir dildir*” ifadelerinde bulunulmuştur.¹¹⁵

İmili Nasrullah gündelik Lübnan yaşantısını fazlasıyla tecrübe ettiğinden dolayı insan gerçeğinin bütün karışıklıklarını araştırma ve gözlemleme becerisine sahiptir. Nasrullah’ın anlatımı bilinç akışını, metinler arası, rüyaları, sembolizmi barındırmaktadır. Anlatımında samimi bir tutum benimsemekle birlikte derin psikoloji ve güçlü dil aleminden gelmekte olan tanımlamaları oldukça usta bir şekilde kullandığı için eserleri edebi açıdan da mükemmeldir.¹¹⁶

Kendisi de vermiş olduğu bir röportajda uslubu ve yazarlığı ile ilgili şu açıklamayı yapmaktadır;

Yazarken Şimdiki zamanın etkilerinden, ağırlığından uzakta duygu ve dostluk uslubuyla yazıyorum. Bu sözleri yazarın geçmiş zamanı (maziyi) Şimdiki zamana tercih ettiğini gösteriyor. Onun bu yönde gelişmesine katkıda bulunan şey ise etkili ve şaşırtıcı hatıralarının olması ve duygusal bir tarzıdır. Bu tarzı onu içe dönüklüğe

¹¹² Tekin, *Roman Sanatı* 1, s. 155.

¹¹³ İsmail Çetişli, *Yeni Türk Edebiyatı Metin Tahlillerine Giriş Roman-Hikâye*, Akçağ Yayınları, İstanbul, 2016, s. 34.

¹¹⁴ Tekin, *Roman Sanatı* 1, s. 168.

¹¹⁵ Şerif Aktaş, *Edebiyatta Üslup ve Problemleri*, Akçağ Yayınları, İstanbul, 1986, s. 58.

¹¹⁶ Hamdi Sakkut, *The Arabic Novel – Bibliography and Critical Introduction 1865-1995*, The American University Press, 2000, s. 63.

yöneltmektedir. Bu sebeple kahramanlarının çoğu anlatıcı durumundadır. Ve yazarın kendisine yakın olan zaman ve mekâna bakışını yansıtan şahsiyetler vardır.¹¹⁷

Yazar tecrübelerinden ve kadın olmasından dolayı sözcüklerini çok güzel bir şekilde sıralayarak ruhunun derinliklerini yansıtmıştır. Birçok hikayesinde kimliğini yansıtarak dile önem atfettiğini okurlarına hissettirmiştir. Kaleme aldığı eserleri pek çok ülkede okunmuş, üniversite ve lise ders kitaplarında işlenmiştir. Bu bağlamda eserleri derslere konu edinilen kadın Arap edebiyatçıların arasında kendisine yer edinmiştir. Hikayelerinde de sade bir dil kullanarak herkesin anlayabileceği fasih Arapça ile yazmıştır. Eserlerinin konuları toplumcu gerçekçiliğe eğilim göstererek kendi halkının sorunlarını kaleme aldığından dolayı eserlerini kaleme alırken kendi dilini kullanması hususunda “Ben ana dilimde yazmada ısrarcıyım. Çünkü bu yazılarım benim insanlarım ve ulusumla ilgilidir” ifadesinde bulunmuştur.¹¹⁸

Hikayelerinin karakterlerini kültür seviyelerini yansıtmak istediğinden dolayı anlatımını daha canlı kılacak diyaloglara da yer vermiştir. Ancak bunu yaparken yine halk dilini kullanarak sıklıkla bilinen kelimeleri kullanmaya özen göstermiştir. Dilinin sadeliğinin yanı sıra psikolojik durum çözümlemeleri yaparken daha uzun cümlelere başvurmuştur. Hikayelerinde yer verdiği psikolojik durum zıtlıkları ve duygular kendi derin anlayışı ile harmanlanmıştır.¹¹⁹

Eserlerinde kurduğu cümleler dikkate alındığında ise cümlenin muhtevasında aktarılan konuyu oldukça özen göstererek seçtiği anlaşılmaktadır. Tasvire yer veren cümlelerini uzun tutarak fazlasıyla sıfat kullanırken bazı cümlelerinde ise günlük konuşma diline ağırlık vererek akıcılığı sağlamak amacıyla kısa cümleler kurduğu gözlemlenmektedir. Bununla birlikte Nasrullah hikayelerinde Arapça atasözleri ve deyimlere fazlasıyla başvurmuştur. Eserlerinde yaşlı köylülerin kullanmakta olduğu metaforlara ve atasözlerine yer vererek söz konusu orjinal dille oynamayı tercih

¹¹⁷ Cum’a, *Surat’ul-Mer’eti fîr-Rivayeti Kıraatun Cedidetun fî Rivâyat İmili Nasrullah*, s. 19.

¹¹⁸ Jurdak Hania, Emily Nasrallah Novalist, Labenese American University (LAU) *Magazine&Alumni Bulletin*, Volume 10, 2008, s. 51.

¹¹⁹ Sakut, *The Arabic Novel – Bibliography and Critical Introduction 1865-1995*, s. 63.

etmiştir. Bu açıdan Lübnan yerel kültürünün koruyucusu olarak değerlendirilmiştir.¹²⁰

Hikayelerinde kullandığı teknikler:

- Tasvir tekniği, iç çözümleme tekniği, hatıra yoluyla anlatım tekniği,

6 Temmuz 1931 tarihinde Güney Lübnan'ın Hasbaya bölgesinde bulunan Kevkeba köyünde dünyaya gelen İmili Nasrullah, döneminin önemli yazarlarından. Öğrencilik yıllarında sürekli okuyan biri olmuş, kendisini geliştirmiştir. Böylece birçok roman kaleme almasıyla alanına katkıda bulunmuştur. Farklı yeteneklere sahip olan İmili Nasrullah aynı zamanda müzik ve resimle de ilgilenmiştir.

İmili Nasrullah'ın romanları ve hikayeleri; Lübnan köy hayatı, aile kökleri, özgürlük, göç, gurbet, özgürlük, kadın -erkek eşitliği, ifade hürriyeti için verdiği mücadele, savaş ve savaşta çektikleri acıları anlatmakta olan konulardan oluşmaktadır. Biz de bu çalışmada İmili Nasrullah'ın hayatını, edebi kişiliğini, romanlarını ve konularını ve son olarak Tuyur'ul Eylöl romanını teknik ve tematik bakımdan incelenmeyi hedeflemekteyiz.

İç monolog tekniği, mektup ve otobiyografik gibi tekniklerden de yararlanmakla birlikte sembolik bir dil kullanmıştır.

2.4. Eserleri

2.4.1. Kısa hikayeleri

İmili Nasrullah'ın dokuz adet kısa hikaye koleksiyonu vardır. Söz konusu kitapların isimleri şu şekildedir;¹²¹

1-El-Yenbu' (1978) (Parlıyor)

2-El-Mer'etu fil 17 Kıssa, (1983) (17 hikayede bayan)

3-Et-Tahunetu'd-Daia (1984)

¹²⁰ Samira Aghacy, *Lebanese Women's Fiction: Urban Identity and The Tyranny of the Past*, J. Middle East Studies, Number: 33, Cambridge University Press, Cambridge, 2001, s. 52.

¹²¹ Hüseyin Yazıcı, Lübnan'da Kısa Öykü, *Şarkiyat Mecmuası*, Sayı 15, 2011, s. 142-143.

4-Hubzune'l-Yevmi (1990) (Günlük ekmek)

5-Mahattatu'r-Rahil (1996) (Yolcu istasyonu)

6-El-Leyali'l-haceriyye (1998) (Yolcu geceleri)

7-Evrak Mensiyye (2001) (Mensiyye yaprakları)

8-Esved ve Ebyad (2001) (Siyah ve beyaz)

9-Riyah Cenubiyye (2005) (Kötü kokular)

İmili Nasrullah'ın hikayelerinde ve romanlarında da sıklıkla kullandığı Lübnan'da köy hayatı, savaş, kadınların özgürlük mücadelesi aile bağları gibi temalar işlenmiştir. Lübnan edebiyatı kapsamında yer alan İmili Nasrullah'ın hikayelerini anlatış tarzı ve yaşama bakış açısı oldukça önemsenmiştir. “*Bir hurma ağacının ölümü*” isimli hikayesi, oldukça önem taşıyan bir konuya değinmektedir. Hikayecilerin geneli kaleme aldıkları eserlerinde insanı konu edinmektedirler. Fakat Türk edebiyatçısı Mehmet Kaplan tarafından da ifade edildiği üzere dünya genelinde insanın haricinde birçok varlık bulunmaktadır ve onların da anlatmaya değer özellikleri bulunmaktadır. Nasrullah söz konusu öyküsünde her gün penceresinden izlediği ve komşusu olarak tanımladığı hurma ağacını öykünün temel konusu haline getirmiştir. Zaman içerisinde hurma ağacı rüzgardan dolayı devrilir. Nasrullah tarafından hurma ağacının devrilme anı anlamlı ve akıcı üslubuyla tasvir edilmektedir; “*Okun havada uçuşması gibi uçtu... Yere düşüşü büyük bir ses çıkardı. Sonra da her şey sakinleşti: Hatta rüzgar bile durdu ve etrafa ürkütücü bir sessizlik hakim oldu. Bu sessizlik, suçu izleyen sessizlikti!*”¹²²

Nasrullah hurma ağacının devrilme sebeplerinden bahsederken aslında fazlasıyla önem taşıyan bir probleme değinmiştir. Hava kirliliği yalnızca insanları yok etmekle kalmayarak aslında insanlar gibi algılanması gerekmekte olan ağaçları da yok etmektedir. Yazar tarafından değinilen diğer bir husus ise ağacın devrilmesinin ardından, insanların ağacın etrafında toplanıp onu kesmeye başlamalarıdır.¹²³

¹²² Yazıcı, Lübnan'da Kısa Öykü, s. 143-146.

¹²³ Yazıcı, Lübnan'da Kısa Öykü, s. 147.

Emili Nasrullah öykülerinde kadın, sınıfsal çatışma, mutluluk, mutsuzluk temaları etrafında dolaşmıştır. Doğu toplumlarında kadına bakış açısını eleştirmiş ve bu toplumlarda genç kızların yaşamış oldukları sorunları da kaleme almıştır.

2.4.2. Çocuk hikâyeleri

Lübnanda Mihail Nu‘ayme ve İmili Nasrullah gibi yazarlar çocuk edebiyatıyla ilgilenmişlerdir. İmili Nasrullah’ın çocuk hikayeleri şu şekilde sıralanabilmektedir;¹²⁴

- 1-Cezirat’ul-Vehmi (1973) (Boş ada)
- 2-El-Bahira (1975)
- 3-Sadi es-Sağir (1977) (Küçük Sadi)
- 4-Ravayet’ lî Eyyam (1997) (Günlük hikayelerim)
- 5-Yevmiyyat ‘il Hurra (1997) (Hür günlüklerim)
- 6-El-Ğazelle (1998) (Gazel)a’lâ Bisâtis-Selc (2000) (Karın üstü)
- 7-İnde el-Havta (2000) (Gölün yanında)
- 8-Eyne Tezheb ente (2000) (Sen nereye gidiyorsun?)

2.4.3. Romanları

- 1-Tuyur’ul Eylöl (Eyöl Kuşları), 1962
- 2-Şeceretu’d-Dıfla (Zakkum Ağacı), 1968
- 3-Er-Rehine (Rehine Kadın), 1974
- 4-Tilke’z-Zikreyat (O Anılar), 1980
- 5-El-İkla ve Akse’z-Zemen (Zamana Karşı Uçuş), 1981
- 6-El-Cemru’l-ğafi (Uyuyan Kor Ateş), 1995
- 7-Me Hadese fî Cuzur Tamaya (Tamaya Adalarında Ne Oldu) 2006

¹²⁴ Ahmet Özdemir, Mısırdaki Çocuk Edebiyatı: Arap Çocuk Edebiyatının Çocuğun Ruhsal Gelişimi Üzerindeki Etkisi Öz, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 8, Sayı 106, 2020, s. 209-210.

2.4.4. Diğer eserleri

1-Nisa' u Ra'idat mine' ş-Şark ve'l-ğarb (Doğudan Batıdan Önder Kadınlar), 1987- 2001 (altı cilt).

2-Fi'l-Bel (Hatırda Kalanlar), 2000.

3-Min Hasadi' l- Eyyam (Günlerin Hasadından), 2012 (üç cilt).

4-Şiir kitabı: Hemasat (Fısıltılar)

3. TUYUR'UL EYLÜL ROMANININ TEKNİK VE TEMATİK AÇIDAN İNCELENMESİ

3.1. Tuyur'ul Eylöl Romanı Hakkında Bilgi

6 Temmuz 1931 tarihinde İmili Nasrullah Güney Lübnan'ın Hasbay'a bölgesinde yer alan Kevkeba köyünde doğmuştur. Hristiyan bir aileye sahiptir. Lise dönemlerinden itibaren yazmaya ve okumaya her daim meraklı biri olmuştur. Pek çok gazete ve dergide denemeleri ve hikayeleri yayımlanmıştır.¹

1962'de Beyrut'ta bulunan "Nufil" yayınevi tarafından ilk romanı "Tuyur'ul Eylöl" yayımlanmıştır. Romanı 1962 yılı itibariyle 14 kez basılmıştır. Bu roman hem Almancaya hem de körlere yönelik olarak Braille (Körler) Alfabesine çevrilmiştir. Yayımlanmış olduğu yıl üç adet ulusal ödöl almıştır. 2002 yılında ise Arap Yazarlar Birliğı tarafından romanın 1991'de gerçekleştirilen yedinci baskısı esas alınarak "20. yüzyılın en iyi 100 Arap romanı ödölünü" almıştır.²

İmili Nasrullah tarafından kaleme alınan "Tuyur'ul Eylöl" isimli roman Lübnan'ın köyleri esas alınarak yazılmıştır. Lübnan'ın köylerindeki yabancılaşmayı, yaşantıyı, kadınların hürriyetlerini ve haklarını kazanma mücadelelerini anlatmaktadır. Roman değindiğı temalar bakımından oldukça önem taşıyan bir içeriğe sahiptir. Bu bağlamda gerçek hayattan sorunlara değindiğinden dolayı toplumcu gerçekçi bir temaya sahip olduğunu söylemek mümkündür. Yazar toplumun sorunlarına eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Romanın konusunun temelini köyden oluşturmakla birlikte köy temasını sık sık kullanmıştır. Bunun yanı sıra toplumu derinden etkileyen göç, savaş, ekonomik problemler gibi sorunlara eğilmiştir. Aynı zamanda kadın temasının üzerinde yoğunluklu bir şekilde durarak

¹ Cum'a, 2005, s. 19'dan aktaran Gül Şen, *İmili Nasrullah ve kısa hikayeleri*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, (Yüksek Lisans Tezi), 2013, s. 54; Emily Nasrallah, <http://emilynasrallah.com/biography.html> (11.0592024).

² Nasrallah, İmili; *An Tuyur'ul Eylöl, 1.baskı, ed-Dâru'l-Arabiyye li'l Ulum*, Beyrut, 2005; Mohammadzadeh, Esmaeil; *Toplumcu Gerçekçi Temalar Açısından İmili Nasrallah'ın Romanları*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), 2013, s. 52.

kadınların eğitimini, kadınların toplumsal yaşamdaki sorunlarını, savaştan ve göçten aldıkları etkileri değerlendirmiştir.³

Üzerinde en fazla durmakta olduğu konulardan birisi olan kadın temasına romanın başkahramanı Mina üzerinden değinmiştir. Mina kendi memleketinde yaşadığı eşitsizliği dile getirmektedir ve kendi köyüne aynı zamanda, ortamına yabancılaştığını hissederek kente göç eder. Kent hayatında köy yaşamına nazaran daha fazla imkan bulunduğundan dolayı isteklerini şehirde gerçekleştirebileceğini düşünmektedir. Zira şehir hayatında hedeflerine ulaşması çok zaman almamıştır. Lakin hedeflerine ulaşması kendinde bazı boşlukların oluşmasına sebep olmuştur. Onlardan biri de memleket hasreti duyarak şehirdeki hayatına da yabancılaşması. Yeniden memleketine dönse de yine kendisini soğuk hisseder. Bu durum Mina’ da aidiyetsizlik oluşturur.

Romanda İmili Nasrullah tarafından Beyrut kentinde hayatını sürdürürken köye karşı duyulan özlemi de konu edinilerek hatıraları sürekli yad edilmektedir. Romanın muhtevasında Güney Lübnan’da yer alan bir köyden, köydeki doğal manzaralardan güzel ve ilginç görüntülerden bahsedilmektedir. Yazar tarafından köy toplumunda bulunan gelenekler bağlamında, kadınların söz konusu gelenekler arasında hapsolme durumuna değinilmektedir. Bu bağlamda da kadınların özgürlüklerini ve haklarını elde etmek için verdikleri mücadeleye değinilmektedir. Göçün sebepleri ve meydana getirdiği etkiler roman kapsamında incelenerek, kırsal kesimde yaşayan insanların inançları, düşünce yapıları, yaşantıları okuyucuya sunulmaktadır. Bu bakımdan ağırlıklı olarak değinilmekte olan inançlar kadınların haklarını kısıtlamakta olan inançlardır. Kırsal kesimin sahip olduğu kültürel baskıların meydana getirdiği zor koşullar içerisinde yaşamayı konu edinmektedir. Söz konusu zor koşullar en çok kadınları ve gençleri etkilemektedir. Roman kuşların göç etmeleri ile başlamaktadır ve yazar romanın akışı içerisinde kuşların göçünü gençlerin göç etmelerine bağlamaktadır. Beyrut semâlarında Eylül kuşlarının ritmik hareketlerle uçuşmasını, göç eden bireylerin hareketine benzeterek betimlemektedir.

³ Emily Nasrallah, <http://emilynasrallah.com/books/birds-of-september-1.html> (11.05.2024).

3.2. Göç ve Nedenleri

İmilli Nasrullah'ın eserlerinde sıklıkla göç temasını işlemekte olduğunu ifade etmiştik. Söz konusu romanda da göç teması güçlü bir şekilde dikkat çekmektedir. Romanın başkahramanı Mina üzerinden göç temasına değinilmektedir.

Mina yaşadığı topluma yabancılaştığını fark ederek köyden kente göç etmek istemektedir. Şehirde istediklerini yapmak için daha fazla olanağa erişeceğini düşünmektedir.

Yazar burada köyden şehre göç olgusuna değinmesinin yanı sıra göçün nedenlerine de değinmiş olmaktadır. Savaş, ekonomi, işsizlik gibi sorunlar insanları göç ederek memleketlerini bırakmaya itmektedir. Ancak insanlar bazen psikolojik olarak da fazlasıyla zorlanarak ve memleket hasreti çekerek göç edebilmektedir. Romanda Mina'nın göç etmek isteme nedenlerinden birisi de kendi toplumuna yabancılaştığını hissetmesidir. Fakat yine de yıllar boyunca içerisinde olduğu çevresine, ailesine, değerlerine, alışkanlıklarına hasret duymaktadır. Mina bu yüzden şehir hayatına da yabancılaşır ve yeniden memleketine döner. Ancak yine de eski sıcaklığı bulamaz. Bu sefer ne şehirdeki ne de köydeki hayatına uyum sağlayamadığından dolayı aidiyet problemi yaşar.

Mina şehre gitmeye dair düşüncelerini yakın arkadaşı Mirsal'e söylediğinde *“Fakat insanlar ne söylüyorlar? Şehre gidiyorsun, genç biri olarak şehirde yalnız mı yaşıyorsun? Şüphesiz şaka yapıyorsun ey Mina!”* tepkilerini almıştır.⁴

Ancak romanın ilerleyen bölümlerinde yalnızca Mina'nın değil köyde yaşayan diğer bireylerin de sosyal yaşantıları dikkate alınarak göç etme nedenlerinden bahsedilmektedir. Kemal, Mirsal, Racî, Necla, Seman ve diğerlerinin göç etme serüvenleri anlatılmaktadır. Romanın ilk sayfalarından itibaren Mina'nın çocukluğundan beri içerisinde bulunduğu yaşamı sorguladığını ve var olduğu ortamda kadın-erkek eşitsizliğinin farkına vardığını görmekteyiz. Dolayısıyla özgür olmadığını çevresindekiler tarafından sürekli kısıtlandığını anlamıştır.

⁴ Emili Nasrallah, *Tuyur'ul Eylöl* (7. b.). Naufal Graup, Beyrut, Lübnan, 1991, s. 24.

Ardından daha özgür bir yaşam süreceği ve her bireye cinsiyet ayrımı yapmaksızın eşit tutumların sergileneceği bir yere gitmenin düşünüyormuş kurmaya başlar.

Mina köyüne yabancılaştığını “*Köyün afakları düşünce hayallerimi sınırılıyor. Köyümün katı adetleri yaptıklarımın etrafında koruyucu bir sur vuruyor. İstedikleri gibi tutsak oluyorum. İstediklerini yapamıyorum.*” şeklinde ifade etmektedir.¹²⁹

Bu sabah yatağımdan çıkmadım. Annem beni hayallerimden uyandırmasın diye uyuyormuş gibi yapıyordum. Sabahki bu kısa anlar tüm günümün en mutlu vakitleriydi. O an yeryüzündeki kafesimden uçuyordum ve uzak bir dünyanın göklerinde dolaşıyordum”¹³⁰

İç dünyasında yaşadığı bu durumlar kendisini psikolojik olarak derinden etkilemektedir. Zaman içerisinde çevresine karşı bakış açısı değişir ve kendisini olduğu yere yabancı hissetmeye başlayarak göçe başvurur. Mina çevresindeki kimsenin, en yakınlarının dahi kendisini anlamadığını fark eder ve sadece gitme arzusuna bürünür. Kendisini kısıtlanmış hissettiği ortamdan uzaklaşarak özgürce yaşayabileceği bir mekan arayışına girer.

Ayaklarım bulamadığım kaderime doğru kaçmam için beni kışkırtıyor... Ey anne bu benim yolum. Yarınıma ben karar veririm, bu sıkı parmaklarımla kendi hayatımı inşa ederim. Kendi dikenimi kendi elimle çıkarırım. Issız yollarda taşların arasında tökezlerim ve sonra ayağa kalkarım. Ama beni duyuyor musun anne?¹³¹

Mina yaşadığı buhranı annesine anlatarak yalnızlık hissini azaltmak ister. Ancak başarılı olamaz çünkü annesi bile kendisini anlamamaktadır. Romanda Mina’nın söylemlerinde söz konusu durum şu şekilde belirtilmektedir;

Ey saf kadın nasıl anlayabilirsin duvarlarıma cennet saadeti inşa ettiğimi, kendi elimle yarattığım dünyanın yüksek gökyüzüne nasıl uçarım? Gözlerimin uzak ufuklara hatta köyün sınırlarının da uzağına doğru dolaştığını nasıl anlarsın?¹³²

Mina içerisinde bulunduğu buhrandan ve yalnızlık hissinden kurtulmanın yanı sıra kadın - erkek eşitliğinin olduğu, kadınların ifade hürriyetine sahip olduğu ve aynı zamanda eğitim görmelerinin engellenemediği bir yer hayalindedir. Söz konusu

¹²⁹ Nasrullah, *Tuyur’ul Eylöl*, s. 21.

¹³⁰ Nasrullah, *Tuyur’ul Eylöl*, s. 21.

¹³¹ Nasrullah, *Tuyur’ul Eylöl*, s. 62.

¹³² Nasrullah, *Tuyur’ul Eylöl*, s. 62.

olanakları şehir yaşantısında bulabileceğine inanmaktadır. İçerisinde olduğu durumu anlatmak istediğinde annesi dahil kimsenin onu anlamaması ve özgürce düşüncelerini dile getirememesi onu iyice sıkıntılı hissettirmiştir. Gitme fikri tam olarak şu cümlelerinde canlılık bulmuştur;

Anneme haber vermeden evden kaçtım, sessizce arkamdaki kapıyı kapatabildiğimi kendime ispatlamak için bağımsızlığa ilk adım attığımı hatırlıyorum. Belirli bir hedefim yoktu, kendimi üzüm asmasının üzerinde yürürken, gökyüzünü kucaklarken, ayaklarımla yere vururken, zaman zaman eğilerek çakıl taşlarını toplarken, çakıl taşlarını parmak uçlarımda arasında okşarken ve yakındaki bir ağaca fırlatırken görüyordum.¹³³

Mina öncelikle yaşadığı mahalleden uzak bir bölgeye gider. Gittiği yerde kendisini fazlasıyla huzurlu ve özgür hisseder. Romanın içeriğinde bu durum şu şekilde aktarılmaktadır;

Kayanın yüzeyindeki keskin çıkıntılara doğru eğilerek dokundum, parmak uçlarımla yaraladım. Sonra üzerine oturdum, uçmayı denemek için ayaklarımla uzattım ve kollarımı kaldırdım. O an bir his beni harekete geçirdi. İnsan yeryüzünün cazibesinden ve fiziksel ağırlığından kurtulunca bu garip duyguyu hissedebiliyor. O an: “Keşke bütün dünya bu nadir ânın içinde toplansaydı” diye düşündüm.¹³⁴

Göçün en önemli nedenlerinden birisi de bireylerin daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak isteme arzusudur. Yaşam standartlarını yükseltmek isteyen insanlar daha iyi bir iş ya da eğitim fırsatı bulduklarında sosyo-ekonomik düzeyi daha yüksek olan bir yere göç etmek isteyebilmektedirler.

Romanda Mina’ya annesi okula gideceğini unuttun mu ifadesinde bulunduğu Mina her şeyi unutabileceğini ancak okulu unutmayacağını ifade eden bir söylemde bulunmuştur. Okulunu çok sevmektedir ve özgürce eğitim görmek istemektedir. Ancak kadın ve erkeğin ayrı tutulduğu bir köy halkı ile yaşamakta olduğundan dolayı kendisine erkek kardeşine tanınmakta olan eğitim hakkı tanınmamıştır. Mina bu durumu şu şekilde ifade etmektedir;

¹³³ Nasrullah, *Tuyur’ul Eylöl*, s. 164.

¹³⁴ Nasrullah, *Tuyur’ul Eylöl*, s. 167-168.

Kardeşimin okula gitmek için çantasını hazırladığını hatırladım. Niçin, niçin sorgusuz sualsiz onun uçup gitmesine izin veriyorlar. Ben niçin bu dar duvarların arasında kalıyorum, niçin ayağımla umutlarımı ezip geçiyorum, niçin bütün isteklerimi ayaklarımla köpükleyip bu köpüklerle dar odanın yerlerini siliyorum.¹³⁵

Elbette ki ailesi ilk başta bu durumu kabullenmemiştir ama kendisi daha sonrasında eğitim almak için kente gitme imkanına erişmiştir. Romanda söz konusu durum şu şekilde ifade edilmektedir;

Bu ay yaz ayıydı, gurbetçilerden biri bizi ziyarete geldi tatlı bir dili vardı:

- Ey Ebu Semir! Mina niçin köyde kalıyor? Kızın şehirde yaşamak için yaratılmış. Dün bana okuma arzusundan bahsetti, Mina okumaya istekli bir kız. Eğer onu dünyadan, dünyada olup biten her şeyden ve güzel bir gelecekten mahrum etmek istemiyorsan onun Semir ile birlikte okula gitmesine izin ver.¹³⁶

Mina'nın babası bu sözler üzerine ikna olur ve Mina şehre giderek eğitim alır. Mina'nın ifade edilen göç etmek isteme sebepleri genel olarak rastlanılması muhtemel olan göç sebepleri olmakla birlikte Mina'nın köyden şehre eğitim almak için gitmesi ise kırdan kente göç örneğidir. Bununla birlikte söz konusu göçün aynı zamanda beyin göçü olduğunu da ifade etmek mümkündür. Çünkü beyin göçü az gelişmiş olan bölgelerden çok gelişmiş bölgelere doğru gerçekleştirilir. Mina'nın yaşamakta olduğu köy az gelişmiş bir bölgedir. Eğitim görmek isteyen erkekler köyün dışında bulunan bir yere gitmek durumunda kalmaktadırlar. Köyde eğitim alabilecekleri bir okul bulunmamaktadır ve köyün olanakları sınırlıdır.

Bazı zamanlarda maddi imkansızlıklar da bireyin göç etmesine yol açabilmektedir. Bu durum roman karakterlerinden eski adı Seman olan Saymun'un yaşantısında gözlemlenmektedir. Amerika'ya göç ederek zengin olur. Roman içerisinde Saymun hakkında bilgiye şu şekilde yer verilmektedir:

Saymun'un aileme yaptığı ilk ziyaretiydi bu. Onun ismi köyden göç etmeden önce Sem'andı. Onu yüksek tepeler, dağlar, bağlar böyle tanıdı ve onun şimdiki hal (bu imajı) gurbet yıllarında hayatı onunla paylaşanları anlatıyordu... O gece bizi ziyarete gelen Saymun'un hafızamda kalan önceki özelliği ile hiçbir alakası yoktu. Elli yaşın

¹³⁵ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 22.

¹³⁶ Nasrullah, *Tuyur'ulEylöl*, s. 226.

üzerinde yüz kasları gevşemiş, gözleri endişe ve sıkıntıdan çökmüştü. Şişmiş olduğu parmaklarından, göbeğinden ve yavaş hareket edişinden belliydi.¹³⁷

Daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak için gerçekleştirilen göçlerin en zorlu yanı da memleket ve aile özlemidir. Mina kente göç ettiğinde aslında kendisine yabancılaştığını hissettiği köyünü özlemeye başladığını fark ederek bu seferde kentteki yaşamına yabancılaşmıştır. Saymun'da annesinin sürekli kendisine gönderdiği mektuplara dayanamayarak memleketine geri döner. Romanda annesinin yazdığı mektuplar şu şekilde aktarılmaktadır;

“Yavrucuğum annen yakında ölecek. Gel ve kalbini sevindir.”

“Yavrucuğum mektupta kokunu kokluyorum. Mektubu elbiselerimin kıvrımlarında, göğüslerimin arasında, kalbimin üzerinde saklıyorum.”

“Ey annesinin aşkı, ey Seman! Yoluğun uzadı. Gurbet serttir...”¹³⁸

Saymun yıllar sonra memleketine geri döndüğünde köyün gençleri, çocukları, yaşlıları herkes onu karşılamaya hazırlanmıştı. Lüks bir arabayla köye girdiğinde annesi adeta yaşama sevincini yeniden kazanmıştı.

Annesi Saymun'a yazdığı bir mektubunda *“aşkım! Köyün genç kızları senin gelişini bekliyor. Sana, beğeneceğin bir gelin seçmişim.”* ifadelerinde bulunmuştur. Saymun geri döndüğünde elli yaşını geçmiş olsa da kendisinden epey genç olan Leyla ile evlendirilmek istenmiştir. Ancak Leyla'nın da diğer kadınların olduğu üzere reddetme hakkı bulunmamaktadır. Aralarındaki yaş farkını Saymun' un ekonomik gücü kapatmaya yetmiştir. Söz konusu durum orada bulunan halk açısından garip karşılanmaktadır.

Raci'yi onunla kıyaslarlar ve haklı olduğunu düşünürler. Mirsal'in sevgilisi olan Raci de maddi durumunu yükseltmek ve daha iyi koşullarda yaşamak amacıyla memleketini ve ailesini terk ederek Amerika'ya yerleşmiştir. Raci kendisine Amerika'da yeni bir hayat kurar ve söz konusu tutumundan dolayı ailesinin ve çevresinin eleştirilerine maruz kalsa da gitme kararında haklı olduğu anlaşılır.

¹³⁷ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 104-106.

¹³⁸ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 21.

Romanın içeriğinde söz konusu durum gençlerin ağzından şu şekilde ifade edilmektedir;

*“Köyün dar sokaklarındaki avare gençler ve diğerleri bütün hafta boyunca bu yeni durumu (Saymun ‘un genç bir kızla evlenmesini) konuşurlar.”*¹³⁹

Söz konusu durum karşısında gençler tarafından paranın gücü anlaşılınca Raci’nin Amerika’ya göç etmesine hak verilmiştir.

*“Ey kardeşim! Dolarlar güzel günleri süsleyen tek şeydir, bu dolarlar köyün en güzel kızlarını alıyorlar: "Raci gerçekten haklıydı. Onun için göç etmekten başka çare yoktu.””*¹⁴⁰

Raci çocukluk yıllarından itibaren devamlı olarak annesi tarafından Batı yaşantısına özendirilmektedir. Raci’nin annesine göre hayat Amerika’dadır. Bu yüzden Raci’de çocukluğundan beri Amerika’da yaşama hayali kurmaktadır. Ancak içerisinde olduğu yaşam şartları ona bu imkanı sunmamaktadır. Raci’nin annesi ise bu tutumunu tamamen oğlunun iyiliğini düşündüğü için sergilemektedir. Oğlunun da kendisi gibi kötü yaşam koşulları içerisinde hayatını idame ettirmesini istememektedir ve bulduğu her fırsatta bu durumu dillendirmektedir. Annesi tarafından bu şekilde bir bakış açısı ile büyütülen Raci’nin annesi hakkındaki düşünceleri romanda şu şekilde aktarılmıştır;

Raci’nin annesi zeki ve güzel bir kadındı. Köydeki biricik oğlu Raci’nin geleceğinden endişe duyuyordu:" Bu köy Raci gibilerine yaramaz. Ben oğlumun hayatını benimki gibi burada heba etmesini istemiyorum. Anladım ki Raci’nin annesinin gözünde hayat büyükşehirlerdeydi.¹⁴¹

Bu yüzden Raci Amerika’ya göç etme hayalini gerçekleştirmek amacıyla memleketinden ve sevgilisi Mirsal’dan vazgeçer. Etrafında bulunan kişiler Raci’yi memleketini terk etmemesi için ikna etmeye çalışsa da bu durum işe yaramaz. Annesinin düşüncelerine empoze olmuş Raci için yaşam Amerika’dadır. Romanda söz konusu durum şu şekilde aktarılmıştır;

¹³⁹ Nasrullah, *Tuyur’ul Eylül*, s. 21.

¹⁴⁰ Nasrullah, *Tuyur’ul Eylül*, s. 109.

¹⁴¹ Nasrullah, *Tuyur’ul Eylül*, s. 95.

Heni geçmiş anıları hatırlayarak Raci'ye şöyle dedi: "Babanı terk etmen yanlıştır ey Raci! Derdin nedir? Bu geniş rızık senin hoşuna gitmiyor mu?"

Raci ise: 'Evet burası artık bana yetmiyor. Babamı ve toprağımı sevdim. Keşke babamın benim için çizdiği yolu izleyebilseydim. Burada ne yapacağız? Burası dünyada unutulmuş bir noktadan ibarettir... Ben babamın yaşadığı gibi yaşamayacağım.¹⁴²

Bazı durumlar karşısında çaresiz hissetmekte insanların göç etmesine yol açabilmektedir. Raci'yi çok sevmekte olan Mirsal, Raci Amerika'ya göç edince kendisini çok çaresiz hisseder. Sürekli Mina ile dertleşir. Hayat kendisine anlamsız gelmeye başlamıştır. Romanda bu hislerini şu şekilde ifade eder;

Hepimiz bir kaçıyı yaşıyoruz. Eğer insan kaçmanın yolunu bulmayı denerse felç olur, düşünce çürür. Bazı insanlar kaçarken başarılı olurlar, bu yüzden buna mutluluk diyorlar. İnsan her şeyi kendi kaçma arzusuna yanıt olarak oluşturur. Kaçış çağlar boyu ona musallat olan fikirdir. O kaçıyı toprakta, baykuşların ağlamasında ve mezarların nefesinde görürsünüz.¹⁴³

Mirsal'i sürekli teselli eden Min aynı zamanda artık farklı bir kişiyle hayatını kurması gerektiğini de belirterek ona John isminde bir gençten söz eder. Mirsal Raci'ye duyduğu aşktan dolayı derin bir kedere bürünmüş durumdadır. İçerisinde olduğu duygu durumu kendisini Amerika'ya göç etmek amacıyla sevmediği bir adamla evlenmek durumunda bırakır. Mirsal'in bu evliliği yapma amaçlarından birisi de Raci'yi bulmak istemesidir. Romanda bu amacını ve hislerini şu şekilde ifade etmektedir;

Ben bedenimi John diye seslendirdikleri bu yabancıya satmaya razıyım. Bunun karşılığı ise buradan göç edip Raci'ye doğru adımlarımı yaklaştırmamdır. John'a bedenimi vereceğim ve sevgime ihanet edeceğim.¹⁴⁴

İnsanlar bazı zamanlarda ve bazı durumlar karşısında çaresiz düştüklerinde kaçıp gitme isteğine bürünürler. Söz konusu durum romanda Necla ile Kemal'in hikâyesinde de görülmektedir. Kemal ve Necla birbirlerini çok sevmektedirler.

¹⁴² Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 93-94.

¹⁴³ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 178-179.

¹⁴⁴ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 209.

Onların aşkları herkesin diline düşmüştür ve Necla'nın ailesi de durumdan haberdar olmuştur. Bu olay romanda şu şekilde aktarılmaktadır;

Gözlerim Necla'ya yöneldi ve geçen gece Hanne'nin ne dediğini hatırladım. Necla'ya ne olacağını, kötü dillerin onu nereye götüreceğini ve Hanne'nin diline düştükten sonra onun nereye varacağını düşündüm. Hanne'yi: 'Ey Angulina! Ne dediklerini biliyor musun?' derken duydum. Gizemli ve sır dolu telaşlı sesi söylenenlerin büyük bir önem taşıdığını doğruluyordu. Bir insana göre bütün gününü, ânını diğer insanların nefeslerini sayarak geçirmek çok önemlidir. Hanne sözlerine devam etti: 'Necla Kemal'i seviyor dediler. Ne ayıp şey!¹⁴⁵

Ancak Necla'nın ailesi Kemal'le olan ilişkisine karşı çıkmaktadır. Kemal sevgisi için ne kadar mücadele verse de Necla'nın ailesini ikna edememiştir. Kavuşamadıklarını anlayınca Kemal köyden göç etme kararı alır. Necla ise ailesi tarafından fikri sorulmadan başkasıyla evlendirilmiştir. Kemal ile Necla'nın durumu romanda şu şekilde aktarılmaktadır;

Necla hakkında söylenenler unutulup gitti. Sonra eşinin evinin duvarları onu yok etti. Bu defa gücünü kaybetti ve yüzündeki maskeyi indirdi. Sonra geçmiş günleri yaşamak için etine ve kemiğine yapışan o maskeyi tekrar taktı. Sonra Kemal köyü terk etti.¹⁴⁶

Stuart Hall tarafından "Göç tek yönlü bir yolculuktur. Geri dönülecek bir "yuva yoktur" ifadelerinde bulunmaktadır.

Stuart Hall'ın bu sözünün doğruluk payı romanda göç eden kişilerin memleketlerine döndüklerinde yabancılaşma yaşamalarından anlaşılmaktadır. Romandaki karakterler de yeniden ülkelerine döndüklerinde göç ettikleri yerlerin gelenek ve göreneklerine alıştığından kendi değerlerine karşı yabancılaşmaktadırlar. Söz konusu durum sonucunda birey ülkesine dönmek istese de orada eskisi gibi yaşamayı başaramamaktadır.

Romanda yıllar önce Amerika'ya göç etmiş olan Ebu Selim'in memleketine geri döndüğünde eski yaşantısına yabancılaşmış olduğu aktarılmaktadır. Göç sonucunda oluşan bu durumla birlikte Ebu Selim ailesine karşıda bir yabancılaşma

¹⁴⁵ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 132.

¹⁴⁶ Nasrullah, *Tuyur'ulEylöl*, s. 225.

çekmektedir. Ebu Selim, oğlu Selim bir yaşını geçmemişken onu ve eşini bırakarak Amerika'ya göç etmiştir. Romanda söz konusu durum şu şekilde aktarılmaktadır;

Ebu Selim göç ettiği ülkeden döndüğünde oğlu Selim'e sarılarak yaklaştı, soğuk kolları gri saçlarına dolandı. Selim, annesinin anlatması ile tanıdığı bu adamı sakince düşündü, bu yabancı adama karşı sevgi hissetmeye ve onu bu ortamda kabul etmeye çalıştı. Ama başaramadı. Fakat itaatkâr doğası gereği bu duygusunu gizlemeye ve onu babasına bağlayan bağı, soğukluğu, nezaketi birleştirmeye devam etti. Bazen bakışları anne ve babasına yöneliyordu ve onları iki ayrı beden iki ayrı çelişkili ruh olarak görüyordu. Kaçış ortamında annesinin yüzü fedakârlık, tutku ve adanmışlık trajedisini resmederken babası ise soğuk bir tabloyu resmediyordu.¹⁴⁷

Ebu Selim memleketine ve ailesine karşı yeniden yabancılık hissettiğinde yeniden gitme kararı alır. Bu durumun sebebi aidiyet duygusunu kaybetmesidir. Kendisini artık memleketine ait hissetmeyen Ebu Selim en iyi çözüm yolunun yeniden Amerika'ya gitmek olduğunu düşünür. Roman kapsamında Ebu Selim'in memleketine dönmesinin ardından hissettiği yabancılaşma duygusunun ardından göç etmesi şu şekilde aktarılmaktadır;

Ebu Selim evinin sobasından kendisine doğru soğuk bir rüzgarın estiğini hissediyordu. O esnada soğuktan bütün eklemleri titredi ve bu iki insanın dünyasından tamamen ayrı olan -orada alıştığı- ayrı dünyaya kaçmaya niyetleniyordu. Bu yüzden köyde kalması çok uzun sürmedi ve tekrar göç etmeye karar verdi. Ebu Selim giderken oğlunu da götürmek istedi ama annesi izin vermedi. Böylece Ebu Selim tekrar göç etti.¹⁴⁸

Mina'da şehre gitmesinden yıllar sonra köyünü ve ailesini özleyip geri döndüğünde çevresindeki insanların kendisine kayıtsız kalmasına anlam verememiştir. Kendisini ailesinden ve eskiden tanıdığı insanlardan ayrı birisi gibi görerek memleketine karşı yabancılaştığını hissetmektedir. Söz konusu durum romanda şu şekilde aktarılmaktadır;

Ummu Elyas durumu araştırmaya başladı. Ama beni görünce arkasını döndü ve kapıyı kapattı, evine gitti. Komşum Ummu elyas beni tanımadı! Ninem uzun uzun yüzüme baktı... Bütün ailem bana baktı. Sonra hepsi başlarını çevirdi ve uzaklaştılar. Ya da bana öyle geliyordu. Zaman aramıza duvar örmüştü. Onların sesleri kayıp ve kara

¹⁴⁷ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 187.

¹⁴⁸ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 187-189.

yılların vasıtasıyla uzaktan geliyordu. Köy terk ettiğim gibiydi. Ama ben çok değişmiştim. Beni karşılamaları şiddetli bir tokat gibiydi. Yüzleri beni kabul etmelerinden ziyade reddetmeyi tasdik ediyordu. Köy, oradan ayrıldığım an beni reddetmişti ve ayaklarımı kendi toprağımdan başka bir toprağı dikmişti... Köyün Mirsal, Kemal, Raci ve diğerlerinin ismini sildiğı gibi benim de ismimi kayıtlardan sildiğini hissettim

Aç gözlü bakışlarla çevriliydim. Boğulmuş gibi hissediyordum ve kaçmak için çaresizdim, küçüktüm ve tecrübesizdim. İlim kaçmak için yeterli bir sebep miydi? Neden asabımı bozan, göğsüme vuran fırtınada kaldım? Kitapların denizinde boğuldum...

Hayatımdaki bu sıkıntılı anları çok net hatırlıyorum. Izdırap ve acının hissi yüreğimi sıkıyor. Beni ne ödöl mutlu etti ne de başarı baştan çıkardı. Beni saran iki kolun arasında uyusaydım annemin kucağındaki sıcaklığı ve itaatkârlığı hissederek çocukluğumun bir anısına dönseydim ya da evimizin yanındaki tarlada sıcacık toprakta yürüseydim mutlu olurum.

Köy terk ettiğim gibiydi. Ama ben çok değişmiştim. Beni karşılamaları şiddetli bir tokat gibiydi. Yüzleri beni kabul etmelerinden ziyade reddetmeyi tasdik ediyordu. Köy, oradan ayrıldığım an beni reddetmişti ve ayaklarımı kendi toprağımdan başka bir toprağı dikmişti.¹⁴⁹

Bu yüzden şehir hayatına yeniden dönen Mina kendisini şehre de ait hissetmemeye başlar ve belirsizlik içerisinde kalması ile roman son bulur.

Arabaya koştum, güçlü tokatlardan kaçtım ve bir zamanlar beni rüya gibi manzaralara götüren cılız dolambaçlı yola geri döndüm. Köyün gözünden kaybolmadan önce son kez köye veda etmek için durdum. Şehri ile beni inkâr eden köy arasında zaman elimden kaçtı ve voleybol topuna dönüştü. Orada durdum, kolumu rüzgara doğru uzattım. Savaş alanında yenilmiş bir şampiyondum ve dünyanın ön cephesindeki soru işaretinin noktasıydım.¹⁵⁰

¹⁴⁹ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 243-244.

¹⁵⁰ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 245.

3.3. Savaşlar

İmili Nasrullah eserlerinde savaş temasına geniş bir şekilde yer vermesini şu şekilde açıklamaktadır;

Savaş başladığında hakikaten şaşırmıştık. Çünkü kimse böyle bir şey beklemiyordu. Kadın kendisini bir yaşam savaşı içinde buldu. Savaş, kadın için toplumda pek çok değişime yol açtı. Erkeklerin pek çoğu yurt dışına göç ettikleri için kadınlar kendilerini birdenbire iş kadınları olarak buldular. Öte yandan pek çok genç kız savaşın ilk dönemlerinde ellerine silah alarak savaştı. Sanırım bu, kendilerini önemli ve hür hissetmeleri için bir fırsattı. Ben savaşların kahramanlar yarattığına inanmıyorum. Savaş daha çok kurbanlar yaratır. Bir keresinde kapıda bir çığlık duydum. Birisi , beni vurdular! diyordu. Bir kadın da , bu benim oğlum! diye bağırıyordu. Bu gerçek bir olaydı. Bu ortamda oturup onların hikâyesini yazabilir miyim?“ diye sordum kendime; Hatırlamalıyız ki tekrar edilmesin!¹⁵¹

Öykü, roman, biyografi, çocuk edebiyatı gibi türlü alanlarda birçok eser kaleme alan İmili Nasrullah, edebi hayatını etkileyen olaylardan şu şekilde bahsetmektedir;

“Savaşın hayatımda hem olumlu hem olumsuz etkileri oldu. Bu etkilerin bazıları Tilke’z Zikreyat romanımda görülmektedir.”

Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle beraber Fransızlar hakimiyetlerini daha fazla arttırmışlardır. Yaklaşık olarak 400 yıl boyunca Osmanlı'nın yönetimi altında kalan Suriye, Lübnan ve Filistin toprakları Fransa'nın boyunduruğuna girmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın başladığı dönemde ise bölgede Müslüman ve Hristiyan bağımsızlık taraftarları ulusal duyguların etkisiyle Lübnan bölgesinde Fransız manda yönetimine karşılık bir isyan başlatmışlardır.¹⁵²

20. yüzyıl içerisinde de Lübnan siyasi tarihinde meydana gelen siyasi olaylar Lübnan edebiyatına tema, mekan ve zaman bakımından etki etmiştir. Söz konusu etkilene durumu yazarların daha iyi yazılar kaleme alması; yaşanan olayları yazması şeklinde değerlendirilmiştir.1975 yılında meydana gelen Lübnan iç savaşı,

¹⁵¹ Böhürler ve Eker, *Müslüman Ülkelerde Kadın Duvarların Arkasında*, s. 208-209.

¹⁵² Fethi Nas, *Orta Doğu'da Göç Dinamikleri: Mardin'den Beyrut'a Bir Göç Araştırması*, Gece Kitaplığı, İstanbul, 2017, s. 52-55.

savaşın topluma yaşattığı güçlükler, gelenekçi yapısından vazgeçemeyen; içerisinde olduğu çağın değişiklik ve yenilikleri nedeniyle farklılıklara maruz kalan toplum ve söz konusu toplumun yaşadığı göç hareketleri Lübnanlı yazarların kaleme aldıkları eserlerde ana temaları oluşturmuştur.¹⁵³

Ancak İmili Nasrullah'ın ilk romanı olan *Tuyur'ul Eylöl* isimli romanı 1962 yılında Beyrut'ta yayınlandığından dolayı 1975 savaşının etkilerini taşımadığını düşünmekteyiz.

İmili Nasrullah'ın "*Tuyur'ul Eylöl*" isimli romanı Lübnan'ın sosyo-ekonomik ve siyasi durumunu kahramanların yaşadıkları göç serüvenlerini konu alarak okura aktarmaktadır.

Büyük afetler, savaş benzeri sebeplerle yok olma tehlikesi yaşayan toplumlar ekonomik çatışmalar neticesinde meydana gelen topluluklar, bireysel ve toplumsal kimliğin oluşumuna etki etmişlerdir.¹⁵⁴

Tuyur'ul Eylöl romanında da göç eden karakterlerin daha iyi şartlarda yaşamak için göç etmeleri, artık kendi toplumlarına karşı yabancılaşmaları üzerinden bu durum ifade edilmiştir.

Romanın başkahramanı Mina da göç ettikten sonra köyüne geri döndüğünde derin bir yabancılaşma hissetmiştir. Köyde yapamayacağını anlayınca yine şehre geri dönmüştür. Bu durumu da adeta savaş ortasında kalmak gibi betimlemiştir. Romanda bu hislerini şu şekilde aktarmıştır;

Arabaya koştum, güçlü tokatlardan kaçtım ve bir zamanlar beni rüya gibi manzaralara götüren cılız dolambaçlı yola geri döndüm. Köyün gözünden kaybolmadan önce son kez köye veda etmek için durdum. Şehri ile beni inkâr eden köy arasında zaman elimden kaçtı ve voleybol topuna dönüştü. Orada durdum, kolumu rüzgara doğru uzattım. Savaş alanında yenilmiş bir şampiyondum ve dünyanın ön cephesindeki soru işaretinin noktasıydım.¹⁵⁵

¹⁵³ Gül Şen Yaman, "İmili Nasrullah'ın Hikâyelerinde Kadın Teması", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 10, Sayı 48, 2017, s.117-119.

¹⁵⁴ M. Fatih Kanter, *Milli Edebiyat Dönemi Türk Şiirinde Benlik Algısı ve Kimlik Kurgusu*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2014, s. 29-32.

¹⁵⁵ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 245.

Tuyur'ul Eylül romanında yazarın savaş ile kurduğu bağlantı daha çok kadınların hak ve özgürlüklerini elde edebilmek ve eğitim görebilmek için verdiği mücadelelerde görülmektedir. Köy halkı kadın ve erkeği asla eşit görmemektedir. Ve Mina karakteri bu konuda oldukça mücadele etmektedir. Mina ailesi dahil olmak üzere çevresindekilerle hayallerini gerçekleştirmek için özgürlük savaşı vermiştir. Bu durum romanda şu şekilde aktarılmaktadır;

Annemin yüzüne baktım... sakın sessiz geçiştirmesine. Onunla savaşımaya başladım rahatsız edici kırışıklıklar halis gayretlerini sınırlandırmış ki rahatsızlıkları engelleye ve eziyetinden koruya. Her sabah ve her günde terasta babam, annem ve komşular etrafımı sarıyorlar. Beni çembere alıyorlar, adımlarımı attırıyorlar ve nefeslerimi sayıyorlar. O sabahta bir şey yapayımda çemberi kırayım dedim. Tasarrufum onlar için sınırlandırıcı olmadı. Bilakis özgürlüğe çember oldu. Müstakil varlığımın hissedilmesine çember oldu. Herkesten ayrılan zatımın kaybına çember oldu. Şu an gülüyorum. Ciddiyet ile o zatı düşündüğümde. Tüm geleceğimi o ana bağladım. Anneme haber vermeksizin evden kaçtım. Ben özgürlük sahibi olmaya kalkışmışım ki, kendime kabullendireyim kimseden izin almadan arkamda evin kapısını kapatmamın imkanı var olduğuna.¹⁵⁶

3.4. Ekonomik Nedenler

Göçün en önemli nedenlerinden birisi de insanların daha iyi yaşam koşullarında yaşamak ve refah seviyelerini arttırmak istemeleridir. Daha iyi sağlık hizmetleri, eğitim ve iş koşulları gibi sosyo-ekonomik sebepler bireyin göç etmesine yol açabilmektedir.

Roman'da göç eden karakterlerden birisi olan Saymun'un yıllar sonra memleketine geri döndüğünde elli yaşını aşmış olsa da kendisinden fazlasıyla küçük olan genç bir kızla evlendirilmek istemesine oldukça şaşırان köy halkı bu durumu Saymun'un maddi durumuna bağlamıştır. Saymun' un ekonomik gücünün aradaki yaş farkını aşmaya yettiğini düşünmektedirler.

Aynı şekilde Mirsal'in sevgilisi olan Raci karakteri de zengin olmak için memleketini, sevgilisini ve ailesini terk ederek Amerika'ya yerleşmiştir. Amerika'da

¹⁵⁶ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylül*, s. 163.

kendisine yepyeni bir yaşam kurmuştur. İlk zamanlarda söz konusu tutumu sebebiyle ailesi ve çevresi tarafından eleştirilmesine rağmen en sonunda herkes gitme hususunda haklı olduğuna karar verir. Romanın içeriğinde söz konusu durum gençlerin söylemlerinde şu şekilde ifade edilmektedir;

Köyün dar sokaklarındaki avare gençler ve diğerleri bütün hafta boyunca bu yeni durumu (Saymun 'un genç bir kızla evlenmesini) konuşurlar. Bu durum karşısında gençler paranın gücünü görünce Raci'nin göç etmesini haklı bulurlar.

Ey kardeşim! Dolarlar güzel günleri süsleyen tek şeydir, bu dolarlar köyün en güzel kızlarını alıyor: "Raci gerçekten haklıydı. Onun için göç etmekten başka çare yoktu."¹⁵⁷

Köyün gençlerinin söz konusu söylemlerinden de Raci'nin daha rahat bir yaşam için göç etme kararı almış olduğu anlaşılmaktadır. Küçüklüğünden beri Raci'nin annesi tarafından sürekli Batı hayatına özendirilmesinin sebebi annesine göre hayatın Amerika'da olması ve aynı zamanda oğlunun bu şekilde daha iyi hayat şartlarına sahip olacağını düşünmesidir.

Raci'nin annesi zeki ve güzel bir kadındı. Köydeki biricik oğlu Raci'nin geleceğinden endişe duyuyordu: "Bu köy Raci gibilerine yaramaz. Ben oğlumun hayatını benimki gibi burada heba etmesini istemiyorum. Anladım ki Raci'nin annesinin gözünde hayat büyükşehirlerdeydi."¹⁵⁸

Çevresindeki insanlar Raci'yi gitmemesi için ikna etmeye çalışsa da Raci Amerika'da zengin olacağına inandığından dolayı gitmek ister.

Heni geçmiş anıları hatırlayarak Raci'ye şöyle dedi: "Babanı terk etmen yanlıştır ey Raci! Derdin nedir? Bu geniş rızık senin hoşuna gitmiyor mu?"¹⁵⁹

Raci ise: "Evet burası artık bana yetmiyor. Babamı ve toprağımı sevdim. Keşke babamın benim için çizdiği yolu izleyebilseydim. Burada ne yapacağız? Burası dünyada unutulmuş bir noktadan ibarettir... Ben babamın yaşadığı gibi yaşamayacağım."¹⁶⁰

Romanın karakterlerinden Seman'ın da daha konforlu bir yaşama sahip olmak için göç ettiği görülmektedir. Aynı şekilde Ebu Selim'de yıllar önce Amerika'ya

¹⁵⁷ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 109.

¹⁵⁸ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 95.

¹⁵⁹ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 91.

¹⁶⁰ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 93-94.

yaşam koşullarını daha fazla iyileştirmek için göç etmiştir. Söz konusu göç örnekleri üzerinden dış göçün sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı gerçekleştiğine değinilmektedir.

3.5. Gelenek ve Görenekler

Bireyler yaşadıkları toplumun ve ailelerinin gelenek görenekleriyle yetiştiklerinden dolayı tavırlarında, tutumlarında, düşünce biçimlerinde toplumlarının geleneklerini taşımaktadırlar. En önemlisi de bir alışmışlık söz konusudur.

Yazar romanında göç temasını işlerken bu konuya da değinmiş olmaktadır. Mina köyden şehre göç ettiğinde yıllar boyunca içerisinde olduğu çevresine, ailesine, değerlerine, alışkanlıklarına hasret duymaktadır. Gelenek ve göreneklerinden uzaklaşması kendisinde bir aidiyet problemi oluşturmuştur.

Mina'nın annesi olan ümmü Semir gelenek ve göreneklerine oldukça bağlı bir kadındır. Kızı Mina'dan oldukça farklı düşünmektedir. Mina'nın eğitim almak amacıyla şehre gitmesine gönlü razı olmamaktadır. O da köyde bulunan birçok kişi gibi kadın ve erkeğin farklı olduğunu düşünmektedir. Mina'ya sürekli ahlak dersleri vermeye çalışmaktadır. Mina ise bu durum karşısında annesi dahil olmak üzere çevresinde bulunan kimsenin kendisini anlamadığını düşünerek bulunduğu ortama tamamiyle yabancılaşmıştır. Bununla birlikte eğitimine fazlasıyla önem veren Mina erkek kardeşinin okuması için şehre gönderilmesine ama kendisinin ayrıcalıklı tutulmasına üzülmektedir. Bu yüzden de halkının gelenek ve göreneklerine iyice uzaklaşmış durumdadır. Bir gün Raci ile konuştuğundan dolayı babası kendisine *“saygın kız genç erkeklerle birlikte olma yüzlerine bakma.”* ifadelerinde bulunmuştur ve annesi de babasını *“evet... dün Raci'nin yüzüne uzunca baktın... bu terbiyeli bir kıza yakışmaz Mina!”* sözleriyle onaylamıştır. Sevgiyi kirli olarak nitelendiren söz konusu anlayışlar Mina'nın bu geleneklerden uzaklaşma sebeplerinden birisidir.¹⁶¹

Mina'nın babası Ebu Semir'de oldukça katı kuralları olan erkek çocuğuna nazaran kız çocuğuna değer vermeyen gelenekselci bir adamdır. Ebu Semir, oğlu

¹⁶¹ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylül*, s. 34-35.

Semir'e vermiş olduğu hakları Mina'ya tanımamaktadır. Baskıcı ve gelenek göreneklerine fazlasıyla bağı bir adamdır.

Köy halkının genelinde söz konusu olduğu gibi Mina'nın komşusu olan Angulina'da gelenek ve göreneklerine fazlasıyla bağı bir kadındır. Aynı zamanda genç kızların evlenmesi gerektiğini ve kadının yalnızca çocuklarının annesi ve kocasının eşi olduğunu düşünmektedir.

Kemal ile Necla'nın hikayesinde ifade ettiğimiz üzere kavuşamamalarının nedeni Necla'nın ailesinin ilişkilerine karşı çıkmasıdır. Necla'nın ailesi de gelenek ve göreneklerine sıkı sıkıya bağı bir ailedir. Kızlarını da bu şekilde yaşamaya itmektedirler. Necla'nın ailesine karşı aşkını savunma gücü ve hakkı olmadığından dolayı Kemal'i çok sevmesine rağmen Kemal'den ayrılmak zorunda kalmıştır. Bununla birlikte onların aşklarındaki bir diğ er engel de köy halkının dedikodularıdır. İ kisi farklı mezheplerden olduğ undan dolayı Necla'nın ailesi Kemal'le evlenmesini istememektedir. Bu durum romanda şu şekilde aktarılmaktadır;

Necla, küçük penceresinin önünde oturuyordu. Evinin ilerisindeki akış ını izliyordu. Taş ve tuğ lalardan engeli gördü. Bazen bu engeli seyrediyordu. Ş urada duruyordu. Kemal, sert taş ları kırmak istiyordu. Necla'ya ulaşmak için taş ları yok etmek gerek. Ü mitsizlik anında, taş lar soyulmuş olur taş lık diş lerinden. Bu diş ler onu gü ldürür. Bu anormal kahkahaları gözlerinde kaybolur ve sinirlerini yı kıyor. Pencereyi tuttu kapatmaya karar veriyor, nasıl ki, çözümü aramamak için aklını kapatıyor. Düş ündüğü anlarında, çözümü görmeye çalışıyordu. Yürüyüp Kemal ile evlenmesinin arasına giren sebebi araştırıyor. Sebep mantığ a uygun değildir. Sebep geçmiş nesillerden kalma donmuş taş laş mış fikirlerdir. Köy toprağını ezen yabancı atların tırnak eserleridir. Yıllarca esen fırtınaların zehri ki köyden görünürde yaşamıştır.¹⁶²

Yazar Necla ve Kemal'in aşkı üzerinden yalnızca aşk temasına değ inmekle kalmayarak aynı zamanda toplumun geleneklerinin baskısına ve kadınlar üzerinde kurduğu baskıya da değ inmektedir.

Mina'nın kurduğu şu cümlelerden de yaşadığı köy halkının ve ailesinin ne kadar gelenekselci olduğ unu anlamak mümkündür:

¹⁶² Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 154.

Köyün alanı rüyalarımı, fikirlerimi sınırlıyordu. Köyün sert gelenekleri hayallerimin etrafında aşılmaz duvarlar örüyordu ve nasıl istiyorlarsa öyle biri oluyordum, ne istiyorlarsa yapıyordum.¹⁶³

Kız olduğu için okula gönderilmemesini ve baskılanmasını da geleneklerin sert duvarlarına bağlamaktadır;

Hayallerimin denizinde boğulup kalbimi kemiren açlıktan ve kıtlıktan tatmin olmak için okula giderken ona eşlik etmeyi isterdim. Ancak kaidelerin ve geleneklerin güçlü duvarları ve aşiretler bunu engelledi.¹⁶⁴

Şehirleşme süreci de ilişkileri ve geleneksel yapıyı zedeleyen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel yapı ve ilişkiler çerçevesinde yaşamını sürdürmekte olan kişilerin şehre göç etmesi, ilişkileri ve yapıyı zedelemesi, geleneksel yapının değişime uğramasına yol açmıştır. Söz konusu durum aynı zamanda köyden şehre göç eden bireylerin geleneksel yapı ve ilişkilerinden uzaklaşmasına yol açarken aynı zamanda şehirdeki sosyal ve fiziki yapıya yönelik de yabancılaşmalarına sebep olmaktadır. Şehirli nüfusun göçmenlere dair dışlayıcı olan bir tutumda bulunması yabancılaşma duygusunun daha fazla derinleşmesine neden olmaktadır. Bu durumda birey aidiyet duygusunu yitirmektedir.¹⁶⁵

Aidiyet duygusunu kaybeden birey kültürüne ve özüne karşı yabancılaşmıştır. Yabancılaşmanın türlerinden birisi olan toplumsal faktörlerin meydana getirdiği yabancılaşmadan da söz etmek mümkündür. Toplum, tarihsel gelişim kapsamında aynı toprak parçasında bir arada yaşamakta olan, ortak bir medeniyete sahip olan kişilerin tamamını kapsamaktadır. Bununla birlikte hayatlarını devam ettirmek ve temel gereksinimlerini karşılamak için işbirliği kuran insanların tamamı olarak da tanımlanabilmektedir.

Bireyler birbirleriyle tecrübe, bilgi, amaç, gereksinim ve araçlarla bir bütünlük kurarak iç içe girmektedirler. Bu durumlara bir tür iletişim ilişkisi de denilebilmektedir. Ancak bireylerin arasında kurulan ilişkiler bazı zamanlarda daha

¹⁶³ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylül*, s. 21.

¹⁶⁴ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylül*, s. 23-24.

¹⁶⁵ Süleyman Ekici ve Gökhan Tuncel, "Göç ve İnsan", *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, 2015, s. 9-22.

değişik bir yapıya bürünür. Aynı toplumun içerisinde bulunan bireyler zamanla birbirlerine karşı yabancılaşabilirler.¹⁶⁶

Mina, ideallerinin ve fikirlerinin içerisinde olduğu topluma göre önemsiz olduğunu anladığından dolayı kendisini topluma karşı yabancı hissetmeye başlamıştır. Raci'nin göç ettiği toplumda alışkanlıklarını, yaşam tarzını, bakış açısını değiştirerek yeni bir toplumsal kimliğe büründüğünden dolayı kendi toplumsal kimliğine ve kültürüne yabancılaştığı görülmektedir. Bu hususta farklı bir ülkeye giderek yabancılaşmanın gerçekleşmiş olduğu belirtilmektedir.

Raci'nin sevgilisi Mirsal'de Raci'nin Amerika'ya gitmesinin üzerine psikolojik bir bunalıma girmiştir. Ardından istemediği bir evlilik yaparak Amerika'ya gitmiştir. Bu durumda Mirsal'in kendi benliğine karşı yabancılaştığını yansıtmaktadır. Bu hususta psikolojik sorunlardan dolayı farklı bir ülkeye gitmesi bağlamında dış göçe de vurgu yapılmaktadır. Mirsal kendisi gitmeden önce Raci'nin babasına göndermiş olduğu bir mektuptan Raci'nin Amerika'daki fotoğrafını görerek onun ne kadar değiştiğini fark etmiştir. Raci adeta Amerika'nın kültürüyle hemhal olmuştur ve giyim tarzı, yaşam tarzı değişmiştir. Ancak Mirsal Amerika'da yaşamaya başladığında kendisi de daha çok psikolojik temelli olsa da bu değişime uğramıştır. Raci'de bir "Amerikalı" olarak vasıflandırılmaya başlanmıştır ve yeni bir toplumsal kimliğe bürünmüştür. Söz konusu durum romanın içeriğinde Mirsal ve Mina arasında geçen bir konuşmada şu şekilde aktarılmaktadır;

Mektubu okumaya başladım. Mektubun arasından küçük bir fotoğraf yere düştü. Mürsel'in bakışları fotoğrafa ilişti, fakat onu eline almaya cesaret edemedi. Fotoğrafa eğildim, itina ile aldım. Râcî iki göçmenin arasında duruyordu. Her biri elinde bir kadeh taşıyordu, fotoğrafı sonundaki yazıyı okudum:

- Baba senin yerine kadeh kaldırıyoruz!

Gördüklerime kayıtsız kalarak fotoğrafı Mirsal'e çevirdim:

- Bak Mirsal İşte bu Raci... Amerikalı olmuş!

¹⁶⁶ Savaş Taş, Emile Durkheim'in Sosyolojik Anlayışında Toplumsal İş bölümü, Sosyolojik Yöntemin Kuralları, Din, Anomi ve İntihar, *Motif Akademi Halk bilimi Dergisi*, Cilt 13, Sayı 29, 2020, s. 442-449.

- Raci çok değişmiş Mina! Hatta tebessümü bile bu dünyaya ait değil. Onu yeni hayatında yabancı gibi gördüm.¹⁶⁷

Seman'ın göç etmesinin ardından ismini Saymun olarak değiştirmesi aynı zamanda alışkanlıklarını ve yaşam tarzını da değiştirerek gittiği yerin toplumsal yapısına uyum sağlaması, aslında kendi özüne, gelenek ve göreneklerine yabancılaştığını yansıtmaktadır.

Aynı şekilde Ebu Selim'in de memleketine geri döndüğünde tanıdıklarına, ailesine, memleketine karşı yabancılaştığını hissetmesi dış göçün yol açtığı bir durumdur.

Mirsal'in erkek kardeşi Şefik açısından da aynı durum söz konusudur. Halasının ısrarları üzerine Amerika'ya giden Şefik, orada eğitimini tamamlayarak doktor olur. Ardından ailesinin onu memleketine çağırmasına rağmen Şefik köye dönmek istemez. Artık Amerika'da yaşamaya alışmıştır ve köy yaşamının kendisine yabancılaştığını düşünmektedir. Yeniden köye dönerse köye eskiden olduğu gibi uyum sağlayamayacağını bilincindedir.

Mina'da şehirde eğitimi tamamlayarak öğretmen olduğunda yabancılaşma duygusundan dolayı köyünü dönmek istemiştir. Köye döndüğünde her şeyin aynı olduğunu ancak kendisinin ve kendisi gibi göç etmiş olan arkadaşlarının farklılaşmış olduğunu görür. Necla, Mirsal, Kema, Raci gibi kendisini de köyünden ismi silinmiş olarak hissetmektedir. Kendisini köyüne de hayallerini gerçekleştirdiği şehre de ait hissetmemektedir. Mina'nın bu çelişkisinin içerisinde roman son bulmaktadır.

Göç eden bireyler göçün ardından yeni bir dünyaya gözlerini açmaktadırlar. Bu bağlamda göçün bireyin kendisini yeniden tanımasına yol açtığı ifade edilebilmektedir. Bu durumun sebebi kişinin burada toplumsal kimliğini ve benliğini kavramasıdır. Birey toplumsal kimliğini ve kendi kimliğini anlamlandırma hususunda bazı psikolojik problemler yaşayabilmektedir. Bu durumun sebebi bireyin terk etmiş olduğu ülkedeki toplumun kendisine atfettiği sosyal kimlik ile göç etmiş olduğu ülkedeki sosyal kimliğin arasında kalmasıdır. Bu noktada birey eski kimliğine tutunamamakla birlikte yeni kimliğini de yüklenememektedir. Bu şekilde sıkışıp

¹⁶⁷ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 181-183.

kalan birey sonuç olarak değerlerine, kimliğine ve kendisine yabancılaşmaktadır. Söz konusu yabancılaşma durumu bireyin göç etmiş olduğu ülke açısından da memleketi açısından da geçerlidir. Romanın karakterlerinde de görüldüğü üzere birey yeniden eski yaşantısına dönse bile eski samimiyeti bulamamaktadır. Sonuç olarak birey, birçok kez sosyal kimlik kaybı yaşar. Kim olduğunu ve aynı zamanda nereye ait olduğunu sorgulamaya başlar. Söz konusu bocalama ile birlikte kendisini ve hayatını anlamlandıramamaya başlamaktadır. Dolayısıyla bu yabancılaşma kaçınılmaz son olmaktadır. Romanda bu durumu en çok Mina'nın yaşadığını görmekteyiz.

3.6. Köy Teması

Romanda genel olarak köy sakinlerinin gündelik yaşamları anlatılmaktadır. Hristiyanların kilisede yaşadıkları durumdan bahsedilmektedir. Mina kilisede Naciye isminde bir kadını görür, herkes tarafından o kadının kötü bir kadın olduğu düşüncesi benimsenmiştir. Ancak kimse o kadın ile ilgili konuşmak istememektedir. Erkekler dizlerini gösterdiğinden dolayı diğer kadınların sevmediği bir karakter söz konusudur. Bu bakımdan romandaki mekanın geleneksel bir köy olduğu ifade edilebilmektedir.

Gelenek ve göreneklerine sıkı sıkıya bağlı olan bir köy söz konusudur. Genel olarak köy halkı kadın ve erkeğin eşit olmadığını düşünmektedir. Bununla birlikte baskıcı bir durum söz konusudur. Erkekler eğitim almak için şehre gidebilirken kadınların eğitim alması hoş karşılanmamaktadır. Köydeki erkeklerin yurtdışına göç etmeleri söz konusu iken kadınlar için durum aynı değildir. Mina eğitim almak için şehre gitmek istediğinde arkadaşları bu durumu garipsemiş ailesi de hoş karşılamamıştır. Bununla birlikte bir kadın ile erkeğin sohbet etmesi dahi hoş karşılanmamaktadır. Mina'yı bu şekilde gören babası edepli kızların erkeklerle konuşmayacağını ifade etmiştir. Romanda Kemal ile Necla'nın aşkına bakıldığında aile baskısının hakim olduğunu, köy halkının gelenekselci bir tutuma sahip olduğunu görmek mümkündür. Necla'nın ailesi Kemal'le olan ilişkisine karşı çıkmış ve Necla'nın fikrini sormaksızın onu başkasıyla evlendirmişlerdir.

Mina bir gün annesine haber vermeden köyün dışına çıkmıştır ve köyünü uzaktan gözlemlemiştir. Çünkü kendisini özgür hissetmek istemiştir. Mina'ya göre

hayallerini köyünde gerçekleştiremeyecektir. Her zaman hayallerini gerçekleştirebilecek olduğu uzak diyarlara gitme isteği içerisinde. Her zaman okula çok düşkün birisi olmuştur ancak erkek kardeşi okula gönderilirken onun şehre gitmesini istememişlerdir. Hayallerini gerçekleştirmek ve okumak istemektedir. Bu bakımdan köyün imkanlarının yetersiz olduğunu ve gelişmemiş bir yer olduğunu görmekteyiz.

Romanda ilk mekan olarak bahsedilmekte olan köy, çevresel mekan şeklinde değerlendirilebilmektedir. Olayların geneli köyde yaşanmaktadır ve yaşanan her olayda daima köyün sosyal durumu ifade edilmektedir. Romanda ikinci olan çevresel mekan ise şehir olarak görülmektedir. Şehir yaşamı romanın başkahramanı Mina açısından adeta bir dönüm noktasıdır. Söz konusu iki mekanda olaylar bağlamında psikolojik bir boyut kazanmaktadır.

Fiziksel manada kapalılık ve darlık özelliklerini belirtmekte olan söz konusu mekanlar bireyin içerisinde olduğu ve yaşadığı psikolojik bunalımların mekana yansımaları olarak anlam bulmaktadır.

İmili Nasrullah'ın *Tuyur'ul Eylöl* isimli romanında çevresel mekan şeklinde değerlendirilmekte olan köyün Mina'nın düşüncelerine ve hayallerine karşılık vermemesi durumu romanda Mina'nın ağzından şu şekilde aktarılmaktadır;

Köyün alanı rüyalarımı, fikirlerimi sınırlıyordu. Köyün sert gelenekleri hayallerimin etrafında aşılmaz duvarlar örüyordu ve nasıl istiyorlarsa öyle biri oluyordum, ne istiyorlarsa yapıyordum.¹⁶⁸

Ey saf kadın nasıl anlayabilirsin, duvarlarına cennet saadeti inşa ettiğim, kendi elimle yarattığım dünyanın yüksek gökyüzüne nasıl uçarım? Gözlerimin uzak ufuklara hatta köyün sınırlarının da uzağına doğru dolaştığını nasıl anlarsın?¹⁶⁹

Bu nedenle Mina sürekli köyden kaçma ve düşüncelerini özgürce söyleyebileceği bir yere gitme hayalindedir.

¹⁶⁸ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 21.

¹⁶⁹ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 62.

Raci'de köyün kendisine göre yetersiz olduğunu belirtmektedir ve köy onun açısından dar mekandır. Köydeki yaşamı beğenmediğinden ve bu yaşamdan mutluluk duymadığından dolayı Amerika'ya göç eder.

Heni geçmiş anıları hatırlayarak Raci' ye şöyle dedi: 'Babanı terk etmen yanlışır ey Raci! Derdin ne? Bu geniş topraklar senin hoşuna gitmiyor mu? Raci'yi kendi yaşlıları hakkında savunmasını yaparken işittim.'" Evet burası artık bana yetmiyor. Babamı ve toprağımı sevdim. Keşke babamın benim için çizdiği yolu izleyebilseydim... Burada ne yapacağız? Burası dünyada unutulmuş bir noktadan ibarettir. Toprağımız hakkında, bizim hakkımızda kimse bir şey bilmiyor. Yüzümüzden akan terdeki tuzu kim tattı? Her gün onlarca kez kızgın kampçılarının altında kim yandı? Devlet her yıl sizin topladığınız ürünlerden vergi alıyor, devlet arazinin verimini arttırmak için ne yaptı? Sizin için ne yaptı? Kuru boğazımıza bir damla su döktü mü? Toprak parçalarının arasındaki yanan ateşi söndürmeyi düşündü mü? Siz, mevsim sonunda veriminizi hayal ediyorsunuz? Ben babamın yaşadığı gibi yaşamayacağım.¹⁷⁰

Romanın son sayfalarına doğru Mina'nın köyden şehre göç ettiğini görmekteyiz. Mina açısından şehir ilk zamanlarda besleyici bir mekan özelliğinde iken daha sonrasına şehir de sıkıcı ve yabancı gelmeye başlar.

Bu acı hatıraları sildim, tarlaları bir aşığın bakışıyla yolcu ettim. Keşke ben de orada o ayrı varoluşa bağlı kalsaydım, tarihi kayalarla ve efsanelerle birlikte yaşasaydım.¹⁷¹

Hayallerini gerçekleştirdiği, daha özgür olduğu ve bu yüzden de daha huzurlu olduğunu düşündüğü şehir artık kendisi için dar mekan özelliği taşımaktadır. Şehir onun için bir hayal kırıklığı olmuştur. Bu yüzden yeniden memleketine dönme kararı alır. Bu hislerini romanda şu şekilde ifade etmektedir;

Hayatımdaki bu sıkıntılı anları çok net hatırlıyorum ıstırap ve acının hissi yüreğimi sıkıyor. Beni ne ödül mutlu etti ne de başarı baştan çıkardı. Beni saran iki kolun arasında uyusaydım annemin kucağındaki sıcaklığı ve itaatkarlığı hissederek çocukluğumun bir anısına dönseydim ya da evimizin yanındaki tarlada sıcacık toprakta yürüseydim mutlu olurum.¹⁷²

¹⁷⁰ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 91-94.

¹⁷¹ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 171.

¹⁷² Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 229-230.

Yıllardır görmediğim köyümü, köyümün güzel vadilerini unuttum niçin oraya tekrar dönmüyorum, bu kalıcı yabancılaşmaya ve bağırsaklarımı yiyen bu yalnızlığa son vermiyorum? Bu fikir aklıma vahiy gibi indi ve ertesi sabah köye uçtum. Acı bir özlem göğüs kafesimi sıkıştırıyor, damarlarımdaki sıcaklığı parmak uçlarıma ulaştırmak için harekete geçiriyordu. Köy halkının beni karşılamak için çıkacağını ve uçağı karşılayacağını bekliyordum. Özlem göğsümde tükenmeye devam ederken sevgili küçük ev ve sakinleri sessiz görünüyordu.¹⁷³

3.7. Kadın Eğitimi ve Sorunları

İmili Nasrullah kaleme aldığı köy romanlarında genellikle Lübnan'ın köylerindeki yaşama, Lübnan'daki gelenek ve göreneklere, iç savaşa, göçe ve aile bağlarına değinmiştir. Söz konusu temalar üzerinden de eserlerinde kadın haklarını savunarak ifade hürriyetini öncelikli tutmuştur. Yazar ele aldığı kadın karakterlerin muhafazakâr olan bir toplumun arasında uyumsuz bir şekilde yaşamasını ele alarak bu karakterleri sürekli özgürlüğe ve eğitime teşvik etmiştir. Romanlarında kadın temasının yoğunluklu olarak işlendiğini görmek mümkündür.¹⁷⁴

Mina romanda kendi yaşamından ve hayallerinden bahsederken aynı zamanda ailesinin ve yaşadığı toplumun kız çocuklarına karşı benimsediği tutumdan da bahsetmektedir. Bu bağlamda hayalleri ile toplumun kadın olmasından dolayı kendisine dayattıklarının arasında derin uçurumlar olduğundan söz etmektedir. Mina kendisi ve erkek kardeşini kıyaslayarak sosyal yaşamın sınırlarının farkına varmaktadır. Kadın ve erkeklere yönelik uygulanan ayrımcılığı sorgulamaktadır. Kendisi de erkek kardeşi Selim gibi eğitim görmek için şehre gitmeyi arzulamaktadır ancak annesi de babası da kız olduğundan dolayı buna müsaade etmemektedir.

Bu romanda kadın karakterlerin olayların gidişatını yönlendirdiğini görmektediriz. Söz konusu karakterler; Necla, Mirsal, Leyla, Meryem, Hanne gibi birbirinden farklı yaşam hikayeleriyle dikkat çekmekte olan köylü kadınlardır. Romandaki olaylar genel olarak Mina ve bu kadınların bağlamında aktarılmaktadır. Mina yaşatlarına nazaran başarılı, olgun ve ne istediğini bilmekte olan bir genç

¹⁷³ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 229-230.

¹⁷⁴ Cemile Emin Huseyn, *el-Mer'e fil-Rivayet'il-Lubnaniyyet'il-Muasira (1899-2009)*, Dar'ul-Farabi, Beyrut, 2016, s. 196; Şen Yaman, Gül; İmili Nasrullah'ın *Hikâyelerinde Kadın Teması*, s. 116.

kızıdır. Bununla birlikte eğitim almaya fazlasıyla hevesli, derslere ve okumaya ilgilidir. Eğitim alanında elde ettiği başarılarını şu şekilde aktarmaktadır;

Hayatımın o kayıp anlarını çok iyi hatırlıyorum. Kalbim bir küskünlük ve keder duygusuyla sıkışıyor. Sınıf arkadaşlarımın etrafıma toplanıp başarıma hayran kaldıklarını, öğretmenlerin bakışlarının gururla üzerime yükseldiğini anımsıyorum.¹⁷⁵

Köyde yaşayan kızların arasında en fazla ayakları yere sağlam basan Mina'dır. Bununla birlikte köyün geleneklerini fazlasıyla sorgulamaktadır. Çünkü kadın ve erkeği ayıran, kadınların eğitim görmesine karşı çıkan bu gelenekler onun düşünce yapısına ve hayallerine ters düşmektedir. Romanda sık sık erkek kardeşi Selim okula giderken kendisinin gidemediğini ve bu duruma çok üzüldüğünü, en çok istediği şeyin okula gitmek olduğunu dile getirmektedir. Kadınların devamlı ezilen taraf olmasını ve arka plana atıldığını düşünerek bu duruma nasıl son verebileceği ile ilgili çözüm yolları arar. Romanda Mina kendisini fazlasıyla olumsuz etkilemekte olan durumu şu şekilde aktarmaktadır;

Kardeşimin okula gitmek için çantasını hazırladığını hatırladım. Niçin, niçin sorgusuz sualsiz onun uçup gitmesine izin veriyorlar. Ben niçin bu dar duvarların arasında kalıyorum, niçin ayağımla umutlarımı ezip geçiyorum, niçin bütün isteklerimi ayaklarımla köpükleyip bu köpüklerle dar odanın yerlerini siliyorum.¹⁷⁶

Bu noktada İmili Nasrullah'ın aslında kendi yaşamından bir noktaya değindiğini görmekteyiz. İmili Nasrullah da ilkokul eğitimini kendi köyünde almıştır fakat köyündeki okul yalnızca ilkokul üçüncü sınıfa dek eğitim verdiğinden dolayı üç kez aynı sınıfa okumak durumunda kalmıştır. Kendisinden önce ise erkek kardeşi eğitim alması amacıyla şehre gönderilmiştir. Bu duruma oldukça üzülen yazar eğitim hayatını sürdürebilmek için bir çözüm yolu arayışına girmiştir. Bu durumu ise şu şekilde anlatmaktadır;

Ben köyden ayrılmadan önce erkek kardeşimin seçilip okula gönderilmesi dikkatimi çekmişti. Benden küçüktü, ama nihayetinde erkek çocuktü ve benim eğitimime devam

¹⁷⁵ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 229-230.

¹⁷⁶ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 22.

etmeme izin verilmezken ona izin verilmişti. Ben de isyan ettim ve başka bir yol olmalı, dedim.¹⁷⁷

İmili Nasrullah'ın babasını ikna eden kişi dayısı olmuştur. Romanda da Mina'nın eğitim fırsatı yakalaması köye gelen bir gurbetçinin babasını ikna etmesi ile olmuştur ve romanda bu durum şu şekilde aktarılmaktadır;

Bu ay yaz ayıydı, gurbetçilerden biri bizi ziyarete geldi tatlı bir dili vardı:

- Ey Ebu Semir! Mina niçin köyde kalıyor? Kızın şehirde yaşamak için yaratılmış. Dün bana okuma arzusundan bahsetti, Mina okumaya istekli bir kız. Eğer onu dünyadan, dünyada olup biten her şeyden ve güzel bir gelecekten mahrum etmek istemiyorsan onun Semir ile birlikte okula gitmesine izin ver.¹⁷⁸

Aynı durumun romanda Mina karakteri üzerinden aktarıldığını görmekteyiz.

Yazar romanda Mina üzerinden kadın problemine değinmenin yanı sıra kadınların eğitim sorununa da değinmiştir. Romandaki diğer bir karakter olan Mina'nın yakın arkadaşı Mirsal üzerinden de kadınlara söz hakkı tanınmaması ve üzerlerinde baskı kurulması konusuna değinilmiştir. Fakat Mirsal'in aşkı çevresinde bulunan insanların asil bir kızın erkekler ile samimiyet kuramayacağına dair görüşü ve Raci'nin üzüm bağlarını satarak köyden göç etmesi ile yarım kalmıştır. Raci'nin annesi çocukluğundan beri Raci'yi yaşamın Amerika'da olduğuna ve gitmesi gerektiğine inandırdığından dolayı Raci daha iyi yaşam koşullarına sahip olarak refah içerisinde yaşayabilmek için Amerika'ya göç etmiştir. Mirsal Raci'nin gidişiyle derin bir üzüntü içerisinde girmiştir. Aslında mücadeleci bir karakterdir ama toplumun kadının üzerinde kurduğu baskı bir süre için Mirsal'in duygularının üzerine çıkmayı başarmıştır. Ancak Mirsal aşkı için mücadele etmeyi bırakmamış, toplumun dayattıklarına boyun eğmemiştir. Raci'ye kavuşmak umuduyla Amerika'ya göç etmiştir ancak hayalini gerçekleştirememiştir. Bu durumu da Mina'ya yazmış olduğu mektupta şu şekilde dile getirmiştir; “*Belki de Raci de benim onu sevdiğim gibi beni sevdi. Ancak şimdi ikimiz de gurbet ateşinde eridik ve birçok tecrübeden geçerek bazı rüyalarımızı gerçekleştirdik.*”

¹⁷⁷ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 205.

¹⁷⁸ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 226.

Necla ise köyün gelenek ve göreneklerine boyun eğmiş bir kadındır. Kemal'e aşiktir ancak farklı mezheplerden geldiklerinden dolayı Necla'nın ailesi ve köy halkı onların ilişkisine onay vermemektedir. Necla ve Kemal'in söz konusu bu imkansız aşkı köyde dedikodu olmuştur. Kemal Necla'ya kavuşmak için her şeyi yapmaya hazırdır ancak Necla kaderine boyun eğmeyi seçmiştir. Bu konuda Mina ve Mirsal kadar güçlü değildir. Ailesine karşı gelememiştir ve ailesinin kendisine uygun gördüğü farklı birisiyle evlenmeyi kabul etmek zorunda kalmıştır. Necla Kemal'e yazmış olduğu mektubunda bu durumu kabul etmesini ve çaresiz olduğunu şu şekilde dile getirmektedir; *“Kemal! Annem, babam, kardeşlerim, köy halkı hepsi de Necla gelinin olacak diye Selim'e söz vermişler. Bu söz hayat boyunca uygulanacak bir hükümdür ve onu yerine getirmeliyim.”*

Toplumun kadınların eğitimlerinin yanı sıra genel olarak hürriyetlerini kısıtladığını görmekteyiz. Kadınlara sevdikleri ve evlenecekleri adamları dahi kendi seçme hakları tanınmamıştır.

Aynı durum Meryem karakteri üzerinde kurulan baskıda da görülmektedir. Meryem ve Feyyaz birbirlerine çok aşıktırlar. Birkaç defa buluşarak görüşmeleri isimlerinin çıkmasına yol açmıştır. Meryem'in babası bu durumdan haberdar olduğunda Meryem'i eve kilitlemiştir. Feyyaz köyden bazı kişilerin aracılığıyla Meryem'i kendisine eş olarak istediğini dile getirmiştir ancak Meryem'in babası öksüz olan Feyyaz'ı kızına layık görememiştir. Daha sonra Feyyaz gittiği bir düğünde fazlasıyla sarhoş olarak Meryem'in evine gitmiştir. Meryem'de Feyyaz'ı görmek için balkona çıkmıştır ancak Feyyaz çok sarhoş olduğu için onu vurmuştur. Meryem hayatını kaybedince Feyyaz aklını kaybetmiştir ve kendisini çöle atmıştır. Çöl ve aşk metaforlarının üzerinden Feyyaz Mecnun gibi bir aşık olarak değerlendirilmiştir. Ancak buradaki fark Feyyaz'ın imkansız aşkı için mücadele etmesinden ziyade Meryem'i öldürmesidir. Özetle Meryem köyün geleneklerinin dayatmalarına kurban olmuştur. Hem sevdiği adama kavuşamamıştır hem de erken yaşta yaşamını yitirmiştir.

Saymun Amerika'ya göç etmesinin ardından zengin olarak köyüne geri döndüğünde Hanne'nin ve annesinin aracılığı ile Leyla ile evlenmesine karar verilmiştir. Aralarında oldukça yaş farkı bulunmaktadır ancak bu durumu göz ardı

ettiren husus Saymun'un zengin olmasıdır. Leyla Saymun'la evlenmek istememektedir ancak diğer kadınlar gibi onun da söz hakkı bulunmamaktadır ve boyun eğmek zorunda kalmıştır. Leyla ailesinin mutlu olması ve daha rahat koşullarda yaşamaları için adeta kendisini istemediği bir evlilik yaparak feda etmiştir. Leyla'nın ailesi oldukça fakirdir ve Leyla yalnızca onların rahat etmesini istemektedir. Ancak bu durum onu fazlasıyla üzmüştür ve üzüntülerini sürekli yakın arkadaşı Mina'ya anlatmaktadır. Fakat kimsenin bu durumu çözmeye gücü yetmemektedir. Bu noktada da yine kadının baskılanması üzerinden bir genç kızın hayalleri, duyguları, kendisinden fazlasıyla büyük bir adamın ellerine bırakılmıştır. Düğün günü Mina'nın ağzından Leyla'nın çaresizliği şu şekilde aktarılmaktadır;

Leyla uzak ve garip bir dünyada idi. Onu tek noktaya çeken o hızlı akışın ortasında kendini kaybetmiş ve düşünemez olarak gördüm. Peş peşe bakışlarını bana çevirdi. Anladım ki o gerçeğini anlamaya çalışıyor. Biliyor ki o ailesini fakirlikten kurtarmak için feda edilmiş, çoklarına feda edilmiştir. Sözleri kalbimde sıkıştı. Kendimi sıkıştırdım da sıkıştırdım: Görüşün ne? Mina! Damatla ilgili. Düşünceme göre git mutlu ol.

Etrafımda kendisine tutunacağım bir şey aradım. Ona cevap veriyorum ve vücudum bana ağır geliyor. Sonra benden kaçtı. Ve o gözlerini etki altına alan gözyaşlarını siliyor. Sanki Leyla düşüncelerimin tahtını fark etti. Gözyaşlarını döktürdü, ağladı. Bakışlarımız göz göze geldi. Ondan kaçtım.

Leylayı uğurluyoruz ve onu düşünüyoruz. O, titreyen elini kendisi ile evlenenin koluna girmek için kaldırıyor.¹⁷⁹

Yazar daha sonrasında, düğün gecesinin sabahında, köy halkının normal hayatına geri döndüğünü ifade ederek Leyla'nın durumunu anlatmaya başlamaktadır. Kadınlara söz hakkı tanımayan ve özgürlüklerini kısıtlayan köy halkı aynı şekilde yaşamına devam ederken kadınlarda derin yaralar açmaktadır.

Ama o dar uyku odası. Çünkü Leyla evlendiği ile birinci gecesini geçirecek. Annesi durmuş ve elleri arasında kanla bulaşmış gülmeği kaldırıyor. Dudakları üzerinde övgü tebessümleri çizmişti: "Seman'ın annesi gel... gel beni öp sensin ki..."¹⁸⁰

¹⁷⁹ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 111.

¹⁸⁰ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 111.

Yazar bu romanda köy hayatından türlü kadın karakterleri incelemiştir ancak kendisi kadın ile ilgili yazılarında genellikle gidişata yön veren güçlü bir kadın karakteri yaratmaktadır. Bu romanda da o karakter Mina'dır. Romandaki kadın karakterlerin geneli köyün geleneklerine boyun eğmektedir ancak Mina kadınların üzerinde kurulan baskıyı durdurma eğilimindedir. Yaşamakta olduğu hayatı sorgulaması, direniş göstermesi, eğitim alması, hayallerini gerçekleştirmek için şehre göç etmesi ile diğer kadınlara örnek olması amaçlanmıştır. Yazar bu bağlamda toplumda yer edinmiş pasif kadın algısını kırma eğilimi göstermiştir.

3.8. Aşk Teması

Romanda Feyyaz ve Meryem'in aşkı konu edinilen aşklardan birisidir ve oldukça acıklı bir hikayeleri vardır. Toplum baskıları yüzünden kavuşamamalarının yanı sıra Meryem sevdiği ve kendisini seven adam tarafından öldürülmüştür.

Meryem'in ailesi Feyyaz öksüz ve fakir bir ailenin oğlu olduğu için Feyyaz'ı istememektedir. Bununla birlikte Meryem'de çevresindeki insanlar tarafından çok sevilen bir kız değildir. Feyyaz'la evlenmek istediğinden dolayı aklı başında olmayan, olgun düşünemeyen bir kız olarak nitelendirilmiştir. Mina'nın annesi Mina'ya devamlı Meryem gibi olmaması için uyarmaktadır.

Feyyaz Mina'nın amcasının oğlunun düğününde çok sarhoş olur her yerde gözleri Meryem'i arar. En sonunda Meryem'in kapısına gider. Meryem'de onu görmek için cama çıkmıştır ancak Feyyaz çok sarhoş olduğu için Meryem'i silahla vurarak öldürmüştür.

Her ikisi de toplumun baskılarının ve imkansız aşklarının kurbanı olmuştur. Feyyaz Meryem'i öldürmesinin ardından köyde kalmak istememiştir. Uzaklaşarak izini herkese kaybettirmiştir. Feyyaz'ın bu hareketi de dar mekandan kaçış şeklinde değerlendirmeye alınabilmektedir. Meryem'in ölmesinden derin üzüntü ve pişmanlık duyan Feyyaz psikolojik açıdan çöker ve kendini dağlara, çöllere vurur.

Romanda Meryem'in babasının Feyyaz'a bakış açısının ne kadar sert olduğu şu satırlardan anlaşılmaktadır;

Meryem'in babası nasıl intikam aldığını Ebu İlyas hatırlamadı. Ebu İlyas Fevvaz'ın ismini dile getirdiğinde nerdeyse evin eşyasını parçalıyordu.

- Fevvaz? Siz bu ite ağlıyorsunuz ki ben ona kızımı vereyim? Bunu benden nasıl beklersiniz? Diyerek gözlerini Meryem'i yüzüne kaldırıyordu. Görüyorsun kardeşim Ebu İlyas! Yanımda değerim çoktur. Tamam kesin bunun imkanı yoktur... Bu mümkün değildir.

- Ebu İlyas ikna etmete uğraştı ve son zarfını ortaya attı: “Fevvaz Meryem'i seviyor. Meryem'de onu. Ve.....” Ebu İlyas, sözlerini tamamlamadan Meryem'in babası fırladı:

- Sevgi? Git bi bilsin nasıl seviyor?... bütün ömrünü sokaklarda geçirmiş. Kalkıyor fayda vermeyen bir işe kalkışıyor... insanların kızlarını bırakıyor.¹⁸¹

Mina'nın iç dünyasından ise bu durum ise şu şekilde aktarılmaktadır;

Fevvaz ne yaptı? Sevgi/sevmek suç mu? Fevvaz kadının şefkati olmaksızın hayatını yaşadı. Annesi onu doğurduktan birkaç saat sonra öldü. Baba ocağı ona yardımcı olmadı ki, toplumun kalbinde canlana. Aynı köyün varoşlarında saplantı bir noktada yaşadı. Sevgi ve şefkatten yoksun evsiz barksız yaşadı. Babası gün batımında ekmek ve yemek kırıntılarını ona taşıyordu. Fevvaz'ın babası köyde üzüm bağları bekçisi idi.¹⁸²

Feyyaz'ın Meryem'i öldürdüğü olay romanda şu şekilde aktarılmaktadır;

Şahit olanla aktardılar. Feyyaz yüzünü tokatlıyor ve ağlıyordu. Yumrukları ile evin duvarını yumrukluyordu. Yüzü sert bağırtı şişlikleri ile köpürüyordu. Ve Ebu Hani Feyyaz'ın dükkanından iki şişe rakı aldığını ve bir kerede içtiğini itiraf etti.

Feyyaz Meryem'in evinin etrafında dönmeyi devam ediyor. Kuru bir bağırsık dudakları arasından kaçtı: Meryem!

Meryem pencerenin arkasında duruyordu. Hatasının yankılarını duyuyordu. Başını uzattı sesin çıkış yerini araştırıyordu. Feyyaz, üzerine atladı tabancanın namlusundan ona ateş ile karşılık verdi. Ceset dar sokakta uzunca bir zaman yerde kaldı. Sıcak kan ile siyahlanıyordu. İnsanlar etrafında çığgınlıkla aralıklar açıyordu.¹⁸³

Mirsal ve Raci'nin aşkına bakıldığında ise; annesi tarafından sürekli Amerika'ya gitmesi, orada daha iyi yaşam koşullarına sahip olacağı hakkında

¹⁸¹ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 41.

¹⁸² Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 41.

¹⁸³ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 46-47.

düşünceler aşıl原因 Raci aşkını bırakarak Amerika'ya göç eder ve aşkları bu şekilde yarım kalır. Mirsal sürekli Mina ile dertleşir ve Raci'nin köyden gitmesinin ardından derin bir üzüntü geçirir. Mina'ya Raci'nin gideceğini öğrendiği anı ve aralarında geçen konuşmaları şu şekilde aktarmıştır;

Raci, köyden göç edecektir. Beni terk edecek ey Mine! Hayallerimle ördüğüm duvarları ellemekte kalacağım. Hayal ve zan dünyasında yaşayacağım. Bunu söylemek için bizi dün ziyaret etti. Ne kadar acıdır? Yüksek boyu ile kapıda durdu. Babasını benden sordu. Sonra iki adam oturdu konuşuyorlar. İkisi sezondan ve bu senenin gelen zeytin sezonundan konuştular. Sonra babam, komşuları çağırmaya çıktı. Odada biz yalnız kaldık. Babamın sesi kulağımda ziyan oldu: Mirsal! Yerimde dondum. Sıcak gömleğimin üzerinde parmaklarım dondu. Dikkatlice yüzüne baka kaldım. Varlığım gözlerinde birikmişti. O anda bana yaklaşmasını temenni ettim. Beni kollarına sarmasını ve duymalarını umduğum sözcükleri kulağıma fısıldamasını temenni ettim.

Sesi döndü yankılanıyordu: “Mirsal! Köy sınırları sinirlerimi geriyor. Nerdeyse beni öldürüyor. Ben yolcuyum Mirsal! Yolculuğum babamın kalbini parçalayacak. Fakat gereken duygusallığı unutmaktır.”

“Çalışmaya döndüm. Ellerim vücudumdan ayrı ütüye yapışık makine gibi çalışıyorlardı. Sesi uzak yerlerden gelmeye devam etti: “Sana cesareti tavsiye ediyorum Mirsal! Hayat seni beni geçmeye ve büyük hazinelerinde dalmaya davet ediyor.”

Sesi uzak oluyor ve uzaklaşıyor: “Sen çok erkeklerle karşılaşırsın. Biri benden daha fazla seni sevecektir. Ürkme. Ben seni seviyorum ve sen bunu biliyorsun. Ne olursa olsun sen zihnimde kalacaksın. Zihnimde en tatlısın. Mirsal! Beni sürekli hatırla. Burada bir gün karşılaşacağız.” Mirsal, gözlerini pencereden çevirdi. Dudaklarından yayılan tebessüm meydan okuyordu: Mina! Çok zayıf kaldım. Direncim yok oldu ve ağladım...¹⁸⁴

Mina devamlı olarak Mirsal'i teselli etmektedir ancak artık farklı birisiyle bir hayat kurması gerektiğini de belirterek ona John isminde bir gençten söz eder. Mirsal ise Raci'ye kavuşamamanın verdiği çaresizlik ile Amerika'ya göç etmek amacıyla istemediği bir adamla evlenmeye razı olur. Mirsal'in bu evliliği yapmasının tek

¹⁸⁴ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 53-54.

amacı Amerika'da Raci'ye kavuşmaktır. Mirsal bu düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir;

Ben bedenimi John diye seslendirdikleri bu yabancıya satmaya razıyım. Bunun karşılığı ise buradan göç edip Raci'ye doğru adımlarımı yaklaştırmamdır. John'a bedenimi vereceğim ve sevgime ihanet edeceğim.¹⁸⁵

Mirsal ile John'un evlenmesinin ardından ikisi birlikte Amerika'ya yerleşirler. Bu olayların olduğu sırada Raci tarafından babasına fotoğrafını yolladığı bir mektup gelmiştir. Mirsal ve Mina, Raci'nin babasının yanında iken babası Mirsal'in mektubu okumasını istemiştir. İlk başta mektubu Mina okumaya başlar ve durumu şu şekilde aktarmaktadır;

Mektubu okumaya başladım. Evrakların arasından küçük bir fotoğraf yere düştü. Mirsal'in bakışları fotoğrafa ilişti fakat onu eline almaya cesaret edemedi. Fotoğrafa eğildim itina ile aldım...¹⁸⁶

Mirsal ise fotoğraftan Raci'nin Amerika'daki halini gördüğünde çok şaşırmıştır. Adeta o toplumun kültürüne asimile olan Raci'nin giyim tarzı, bakışları, yaşamı değişmiştir. O anda Mirsal Raci'nin değil farklı birisinin fotoğrafına bakıyormuş gibi hissettiğinden dolayı derin bir üzüntü duyar. Ancak Mirsal'de John ile evliliğinin ardından Amerika'da yaşamaya başladığında epey değişmiştir. Bekarlık döneminde köyde yaşarken kendisine anlam katan değerler, Raci'ye duyduğu aşk evlendiğinde onu bambaşka bir yapıya büründürmüştür ve değişmesine neden olmuştur. Ancak Mirsal'in yaşadığı değişim daha çok psikolojik boyutta bir kimlik değişimidir.

Bu değişime sebep olan nedenlerden birisi de Amerika'da Raci ve eşiyle karşılaşması da etkili olmuştur. Raci'nin bu durumunu kabul edince artık kendisinin de olgunlaştığını belirtir. Şimdiki Raci'nin kendisine yabancı biri gibi geldiğini ve kendisinin de yabancılaştığını, artık eski Mürsel olmadığını ifade eder.

Söz konusu durum romanda Mirsal tarafından Mina'ya gönderilen mektupta şu şekilde anlatılmaktadır:

¹⁸⁵ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 209.

¹⁸⁶ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 181.

Ben şimdi olgun bir kadını, çocukları, annesiyim ve sağduyulu bir eşim. Ben artık zeytin bağlarının arasındaki genç kıza benzemiyorum. Ey Mina! Anladım ki Raci'ye olan sevgim köyün sınırları içindeki tek olan anlardı ve o orada bağ yolu ve vadinin üzerindeki toz zerreciklerinin tahtında kaldı. O sınırların dışındaki anılara cüret etmeye çalıştığımda hatalıydım. Ben bugün olgun bir kadını bir gecede büyüdüm tıpkı bir mantar gibi aniden büyüdüm. Bu olgunlaşma sürecinde dedemin hayata ve bilinmeyen yarına olan bakışını, birçok şeyi kaybettim... Ben olgunum. Ben gerçeğim. Bugünden sonra Mirsal değilim artık. Eğer yarın köyümüzün ve annemin bağrına dönersem orada doğuyu görmek isteyen, büyüsünü ve gizemini tanımaya hevesli turistler gibi olacağım. Ama benimle o turistler arasındaki fark köprüden nasıl geçeceğimi ve en yakın yollardan nasıl geleceğimi bilmem olacaktır.¹⁸⁷

Mina'ya da komşularının aracılığıyla Amerikalı ve yaşlı bir adam görücü gelmiştir ancak Mina ve ailesi bu durumu kabul etmemiştir.

Romanda konu edinilen bir diğer aşk hikayesi de Necla ve Kemal'in aşkıdır. Birbirlerini çok sevmektedirler. Ancak bu aşk köy halkının diline düşmüştür. Bu durum Necla'nın ailesinin de kulağına gidince ailesi bu durumu hoş karşılamamıştır. İlişkilerinin onaylanmasının en önemli sebeplerinden birisi de Kemal ve Necla'nın mezhep farklılığıdır. Bu durumdan romanda şu şekilde bahsedilmektedir;

Sevgi ağır bir yük olarak Necla'nın kalbinde yaşadı. Bunu hiç kimseye anlatmaya cesaret etmiyordu. Kader onun pençesine düşmüştü: köy nazarında en sevilmeyen yasaklar. Her sevgi evlenme ile son buluyor. Fakat Necla'nın kardeşleri bu skandala razı olacaklar mı? Ya babası Ebu Hani, bu şoku nasıl karşılayacak? Kızı mezhebinden olmayan bir genci sevecek! Necla gözlerini her yeni sabaha açtığında kendi kendine sorar: Neden? Neden kaderi seçtim. Ey kemal! Bu acıları beraber tatmak için?¹⁸⁸

Romanda söz konusu durum şu şekilde aktarılmaktadır;

Gözlerim Necla'ya yöneldi ve geçen gece Hanne'nin ne dediğini hatırladım. Necla'ya ne olacağını, kötü dillerin onu nereye götüreceğini ve Hanne'nin diline düştükten sonra onun nereye varacağını düşündüm. Hanne'yi: 'Ey Angulina! Ne dediklerini biliyor musun?' derken duydum. Gizemli ve sır dolu telaşlı sesi söylenenlerin büyük bir önem taşıdığını doğruluyordu. Bir insana göre bütün gününü, anını diğer insanların

¹⁸⁷ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 237.

¹⁸⁸ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 154.

nefeslerini sayarak geçirmek çok önemlidir. Hanne sözlerine devam etti: ‘Necla Kemal’i seviyor dediler. Ne ayıp şey!’

[Sonunda Necla ile Kemâl’in aşkı duyuldu]¹⁸⁹

Necla ve Kemal hakkında dedikodular romanda şu şekilde aktarılmıştır;

Komşular birbirlerine soruyorlar: Neden Kemal bu dar yolda çok gidip geliyor. Necla’nın evine yakın olan olduğu için mi? Neden sebepsiz yolunu buraya çeviriyor? Veya Necla penceresinde diktığı sihirli tel mi onu çekiyor?¹⁹⁰

Necla’nın ailesi bu duruma tamamıyla karşı çıkarak kavuşmalarına engel olmuştur. Kemal aşkı için mücadele etmiştir ancak yine de Leyla’nın ailesini ikna edememiştir. Daha sonrasında Kemal aşk acısına dayanamaz ve köyden gitme kararı alır. Necla’da ailesinin isteği üzerine Selim ile evlenmek zorunda kalmıştır. Selim ile düğünün olacağı gün asıl sevdiği adam olan Kemal’e bir veda mektubu yazarak ona evlenecek olduğunu söylemiştir. Ancak bu mektubu Kemal’e göndermeye cesaret edememiştir. Selim ile evliliğinin neticesinde Necla adeta kendisine yabancılaşmıştır.

Romanda Kemal ile Necla’nın durumu şu şekilde aktarılmaktadır;

Necla hakkında söylenenler unutulup gitti. Sonra eşinin evinin duvarları onu yok etti. Bu defa gücünü kaybetti ve yüzündeki maskeyi indirdi. Sonra geçmiş günleri yaşamak için etine ve kemiğine yapışan o maskeyi tekrar taktı. Sonra Kemal köyü terk etti.¹⁹¹

¹⁸⁹ Nasrullah, *Tuyur’ul Eylül*, s. 132.

¹⁹⁰ Nasrullah, *Tuyur’ul Eylül*, s. 134.

¹⁹¹ Nasrullah, *Tuyur’ul Eylül*, s. 225.

4. TUYUR'UL EYLÜL ROMANININ DİL ÖZELLİKLERİ

İmili Nasrullah, vermiş olduğu bir röportajda uslubu ve yazarlığı ile ilgili şu açıklamayı yapmaktadır;

Yazarken Şimdiki zamanın etkilerinden, ağırlığından uzakta duygu ve dostluk üslubuyla yazıyorum. Bu sözleri yazarın geçmiş zamanı (maziyi) Şimdiki zamana tercih ettiğini gösteriyor. Onun bu yönde gelişmesine katkıda bulunan şey ise etkili ve şaşırtıcı hatıralarının olması ve duygusal tarzıdır. Bu tarzı onu içe dönüklüğe yöneltmektedir. Bu sebeple kahramanlarının çoğu anlatıcı durumundadır. Ve yazarın kendisine yakın olan zaman ve mekana bakışını yansıtan şahsiyetler vardır.¹

Söz konusu eserinde de başkahramanı Mina'nın ağzından romanını anlattığı görülmektedir.

Yazar tecrübelerinden ve kadın olmasından dolayı sözcüklerini çok güzel bir şekilde sıralayarak ruhunun derinliklerini yansıtmıştır. Birçok hikayesinde kimliğini yansıtarak dile önem atfettiğini okurlarına hissettirmiştir. Söz konusu eserinde de bu durumu rahatlıkla görmek mümkündür.

Romanın amacı bir olayın okura aktarılması ve anlatılmasıdır. Bu yüzden anlatıcının ve söz konusu anlatıcının olaylara karşı bakış açısı fazlasıyla önem taşımaktadır. Anlatıcı yazardan oldukça farklıdır.²

Otobiyografik roman tekniğiyle yazılmış olan eserler genellikle özne anlatıcı ya da kahraman anlatıcı ağzından aktarılmaktadır. Söz konusu romanlarda genellikle birinci şahıs kipi kullanıma alınmaktadır. Söz konusu romanlarda anlatıcı kahraman her zaman daha fazla ön plandadır. Otobiyografik roman türü şeklinde kaleme alınmış olan Tuyur'ul Eylül isimli roman incelemeye alındığında genellikle özne birinci şahıs anlatıcıdır. Tuyur'ul Eylül isimli romanda anlatıcı kahraman Mina, romanda yaşanan bütün olayları okuyucuya aktarmaktadır ve bütün yaşananlara şahit olmaktadır. Romanda Mina'nın ifadelerinden bir kesite örnek verecek olursak;

¹Cuma, *Surat'ul-Mer'eti fil-Rivayeti Kıratın Cedide'tun fil-Rivayat* İmili Nasrullah, s. 19.

² Veysel Şahin, Kurmaca Tekniği Bakımından Halide Edip Adıvar'ın "Handan" Romanı, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 18, Sayı 2, 2008, s. 100.

Bizim bildiğimiz Ebu Raci yok artık. Ebru Raci'nin tavırları artık alışık olduğumuz gibi hevesli değildi. Yüzündeki derin çizgiler arttı, gözlerindeki ışıltı söndü ve şapkası üzüntüye eşlik ederek omuzlarına döküldü. Ebu Raci tahmin ettiğimiz gibi bizimle eğlenmedi. Sanki ilk defa toprak parçasını tanımaya çalışıyormuş gibi gözlerini yerdeki bir avuç toprağa doğru dikti.

Anlatıcı da kurmaca bir ögedir. Anlatıcının bakış açısı bağlamında konumlandırıldığı durumlarda tüm anlatı öğeleri belirli bir bakış açısı çerçevesinde okurun aklında canlanmaktadır. Her anlatı belirli bir amaç bağlamında kurgulandığından dolayı her anlatıcı açısından esas olan bakış açıdır. Eserde yazarın iletmek istediği mesaj yazarın hayata karşı bakış açısını yansıtmaktadır.¹⁹⁴

Tuyur'ul Eylöl isimli romanda da anlatıcı kahraman olan Mina, içerisinde olduğu toplumun sosyal hayatını analiz etmektedir. Bu noktada Mina kahraman anlatıcı olduğu için kendi bakış açısını yansıtmaktadır. Romanda yaşanan olayları kendi perspektifinden değerlendirerek yorumlamaktadır. Örnek olarak Ebu Raci oğlunun göç etmesinden dolayı kendisini yalnız hissetmektedir. Ancak onun psikolojik durumu Mina'nın bakış açısından aktarılmaktadır;

İnsanın gerçekliği ile yüz yüze kaldığı en zor duygu bu dünyada kendini yalnız hissetmesidir. İnsan, yeryüzündeki bütün mahlukatların göç ettiğini hayal ederse ve o yeryüzünde bir tek kendisinin kaldığını düşünürse işte o zaman bu yalnızlık hissi daha da artar. Ebu Raci' de biricik oğlu gittikten sonra böyle hissediyordu...¹⁹⁵

Klasik dönemi kapsamakta olan anlatılarda anlatıcı genellikle karakterler üzerinde sürekli müdahaleci bir tutum benimsemektedir. Ancak post-modern anlatılarda her karakter ayrı bir birey olarak değerlendirilmektedir. Anlatıcı kahraman olan Mina'nın arkadaşı Mirsal ile ilgili ifadeleri de “Klasik dönem anlatıcı tekniği” açısından bir örnek teşkil etmektedir: “*Mirsal nereye adım atsa oraya baharı taşıyordu. O, baharı ıslıl ıslıl gülümsemesinde, uzun siyah saçlarında, isyancı çizgisinde taşıyordu*”.

¹⁹⁴ Ali Eminoğlu, Muhammed Hasan el-Alvan'ın "Mevtun Sağırun" (Küçük Bir Ölüm) Romanının Teknik ve Tematik İncelemesi, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 46, Sayı 46, 2018, s. 141-142.

¹⁹⁵ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 139-140.

5. TUYUR'UL EYLÜL ROMANINDAKİ ŞAHSİYETLER

Romanda yapının meydana gelmesinde en önemli rolü oynamakta olan unsur başkahramandır. Başkahraman ise diğer kahramanlara nazaran daha farklı bir işleve ve role sahiptir. Okurun en fazla ilgi duyduğu kişidir. Romanda en fazla dikkat çeken özelliği de problemlerin çözülmesinde öncü olmasıdır. Özetle başkahraman romanın asıl ürünü ve meydana gelme nedenidir. Farklı bir ifade ile roman başkahramana hayat verilmesi için yazılmaktadır. Anlatı dünyasında başkahraman bir amaç ve araç olarak yer edinmektedir. Başkahraman motifleri birbirlerine bağlamakta olan noktalarda bir araç konumundadır.¹

Birinci derecede olan kahramanların yaşamları ve iç dünyaları edebi eserlerde detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Bütün edebi eserlerin ana kaynağı başkahramandır ve eserin içeriğinde tüm boyutlarıyla değerlendirilmektedir.²

5.1. Mina

İmili Nasrullah tarafından kaleme alınan Tuyur'ul Eylül isimli romanın başkahramanı Mina'dır. Romanda aktarılan olaylara şahitlik eden ve olayları analiz eden birey Mina'dır. Orta boylu, sıska parmaklı bir kız olarak tasvir edilmektedir. Okumaya fazlasıyla hevesli birisidir. Hayallerini gerçekleştirmek ve ideallerine erişmek için sürekli mücadele etmektedir. Mina bilge ve aydın olma yolunda ilerlemektedir. Bunun için vermiş olduğu mücadeleleri ise oldukça usta bir şekilde aktarmaktadır. Mina romanda geçen olayları bizzat yaşamakta ve gözlemlemekte olan aynı zamanda okuyucuya sunan köy sakinlerinden birisidir. Köydeki diğer kadınlardan bu idealist tutumundan dolayı her zaman ayrılmıştır. Köyün baskıcı tutumları, kadını ikinci plana atan düşünceleri, gelenekleri Mina'ya her zaman ters gelmiştir ve bu düzene karşı çıkmayı amaçlamıştır. Çocukluğu köyde geçmiş olmasına rağmen bu tutumları onu bambaşka birisi haline getirmiştir.

¹ Tekin, *Roman Sanatı (Romanın unsurları)*, s. 56.

² Ülkü Eliuz, Orhan Kemal'in Romanlarında Bakış Açısı ve Anlatıcı. *Türkiyat Mecmuası*, Cilt 4, Sayı 8, 2009, s. 1134-1165.

Bu farklılığından dolayı zaman içerisinde kendisini köyüne ve çevresindeki insanlara karşı yabancı hissetmeye başlamıştır. Annesi dahil çevresindeki hiç kimsenin kendisini anlamadığını düşünmektedir. Mina okumuş olduğu kitaplarla hayatın manasını daha iyi bir şekilde kavramış, ne istediğini bilen hırslı bir kız haline gelmiştir. Ancak köy halkının düşüncelerinin ve yazılı olmayan kurallarının kendisine ideallerini gerçekleştirme hususunda engel teşkil edeceğini bilmektedir. Arkadaşlarına ve ailesine yaşama karşı bakış açısını ve ideallerini anlatmasına rağmen kimse onu anlamamaktadır. Bu yüzden kendisini daha fazla yalnız hissetmeye başlamıştır. İçinde her zaman fikirlerini özgürce faaliyete geçirebilecek olduğu uzak diyarlara gitme arzusu bulunmaktadır.

Mina'nın memleketinde yaşamakta olduğu eşitsizlik farklı bir dünyaya yönelmesine yol açmıştır. İçerisinde olduğu ortamdan yabancılaştığını düşündüğü içinde artık tek çaresinin gitmek olduğunu düşünür. Şehre göç eder. Şehirde bütün arzularını gerçekleştirme imkanına erişir. Ancak senelerdir alışmış olduğu çevresine, ailesine, değerlerine karşı bir özlem duymaya başlar. Bu yüzden şehir hayatından da soğur ve şehre karşı yabancılaşılmaya başlar. Sonuç olarak yeniden memleketine dönmeye karar verir ancak bu sefer de zaman sevdikleri ile arasına girdiğinden dolayı ve kendisi de şehir hayatında değiştiğinden dolayı memleketine ısınamaz. En sonunda Mina kendisini hiçbir yere ait hissedemez. İki taraf arasında kalakalır ve iki tarafta da mutlu olmadığından dolayı aidiyetsizlik hissine kapılır. Mina'nın bu bunalımı ile roman son bulur.

O her zaman yaşlılarına göre daha akli başında, olgun ve başarılı olmuştur. Bu tutumları onu köydeki bütün kadınlardan farklı kılmıştır. Yazar bu şekilde güçlü bir kadın karakterinin örnek teşkil etmesini istemiştir.

5.2. Nine

Romanda Mina köyü terk ederken nenesinin de kendisini uğurladığını ve arkasından ağladığını şu şekilde ifade etmektedir;

Annemin, babamın ve nenemin gözyaşları ile karışan gözyaşlarımı siliyorum. Kova beni zayıf güneşten ve köyün ufuklarında dağılan bulutlardan korudu. Gözyaşlarım

yüzümde küfleniyor ve yıkıyorum eski araba dağınık yollarda yolcu diye çağırıyordu. Bu araba beni güzel köyümden uzaklaştırıyor.¹⁹⁸

Mina yıllar sonra kentteki yaşamını terk ederek memleketine döndüğü zaman ailesinin ve tanıdıklarının kendisine karşı duyarsız davranmalarını anlamlandıramamıştır. Kendisini o insanlardan uzak ve yabancı görür. Bu durumu romanda şu şekilde ifade ederken ninesinin kendisine sanki tanımamış gibi uzun uzun baktığından bahseder;

Ümmü El-yas durumu araştırmaya başladı. Ama beni görünce arkasını döndü ve kapıyı kapattı, evine gitti. Komşum Ümmü el-Yas beni tanımadı! Ninem uzun uzun yüzüme baktı... Bütün ailem bana baktı. Sonra hepsi başlarını çevirdi ve uzaklaştılar. Ya da bana öyle geliyordu. Zaman aramıza duvar örmüştü. Onların sesleri kayıp ve kara yılların vasıtasıyla uzaktan geliyordu. Köy terk ettiğim gibiydi. Ama ben çok değişmiştim. Beni karşılamaları şiddetli bir tokat gibiydi. Yüzleri beni kabul etmelerinden ziyade reddetmeyi tasdik ediyordu. Köy, oradan ayrıldığım an beni reddetmişti ve ayaklarımı kendi toprağımdan başka bir toprağı dikmişti... Köyün Misal... Kemal, Raci ve diğerlerinin ismini sildiğı gibi benim de ismini kayıtlardan sildiğini hissettim.¹⁹⁹

Zamanın arasına bir duvar ördüğünden bahsettiğı tanıdıklarından birisi de ninesidir.

Romanın yazarı İmili Nasrullah'ında çocukluk yaşamında ninesinin anlattığı hikayelerden fazlasıyla etkilendiğinden ve yazı hayatında bu hikayelerin bir yeri olduğundan bahsettiğini ifade etmektedir. Mina ile ninesinin arasındaki ilişkide de bu şekilde bir durumun söz konusu olduğu şu satırlarda göze çarpmaktadır;

Köyde yaşayan onlarca efsane gibi bu efsanede aktarılmaya devam etti: Sekerat kapısı çünkü Ebu Halil, ninemin dedesi parlak bir Periyi altın tarakla saçını taradığını görmüş. Efsanedir. Ebu Nevvaf değirmen sahibi müşteriler gittikten sonra her gece cinlerle karşılaşılıyor ki, bu cinler değirmeni düğün merasimi icra etmek için seçmişlerdi. Buda en faydalı efsane. Efsane, cin ve sığınmalar... Efsane, cin ve sığınmalar...²⁰⁰

¹⁹⁸ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 227.

¹⁹⁹ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 243-244.

²⁰⁰ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 227.

5.3. Baba

Ebu Semir: Mina'nın babasıdır. Ebu Semir köyün bekçisi olarak tanınmaktadır. Gelenek ve göreneklerine bağlı bir adamdır ve katı kuralları vardır. Ona göre kız çocuğuna nazaran erkek çocuğu daha değerlidir. Köy halkı gibi o da kadın ve erkeğin eşit olmadığını düşünmektedir. Köyde yalnızca ilkokul bulunmaktadır. Oğlu Semir'i eğitimine devam etmesi için şehre gönderir ancak Mina'nın eğitimine devam etmesine izin vermez. Ona göre kız çocukları evlenene kadar ailesinin yanından ayrılmamalıdır ve erkeklerle muhabbet etmemelidir. Baskıcı bir babadır. Mina'nın şu sözlerinden babasının tutumu ve babasıyla olan ilişkisi anlaşılabilmektedir;

Bu anlar beni babamla bir araya getiren yalnız anlar idi. Sonra çok uzaklaştı. Babam yine genç kızların genç erkeklerle ilişkilerine, genç kızlar ile genç erkeklerin hayattaki rollerine ve toplumsal düşünce, kanun ve felsefesine döndü.²⁰¹

Bir gün Mina, Raci ile konuştuğundan dolayı babası kendisine “*saygın kız genç erkeklerle birlikte olma. Yüzlerine bakma.*” ifadelerinde bulunmuştur.

Mina'nın babası da dahil olmak üzere çevresindekilerden hissettiği baskı ise şu şekilde aktarılmıştır;

Annemin yüzüne baktım... Sakin sessiz geçiştirmesine. Onunla savaşımaya başladım rahatsız edici kırıksıklıklar halis gayretlerini sınırlandırmış ki rahatsızlıkları engelleye ve eziyetinden koruya. Her sabah ve her günde terasta babam, annem ve komşular etrafımı sarıyorlar. Beni çembere alıyorlar, adımlarımı attırıyorlar ve nefeslerimi sayıyorlar. O sabahta bir şey yapayım da çemberi kırayım dedim. Tasarrufum onlar için sınırlandırıcı olmadı. Bilakis özgürlüğe çember oldu. Müstakil varlığımın hissedilmesine çember oldu. Herkesten ayrılan zatımın kaybına çember oldu. Şu an gülüyorum. Ciddiyet ile o zatı düşündüğümde. Tüm geleceğimi o ana bağladım.²⁰²

Ancak sonunda bir gurbetçinin onu ikna etmesi ile Mina'nın şehre giderek eğitim görmesine izin verir. Ancak düşünceleri yine aynı yönde devam etmektedir.

²⁰¹ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 227.

²⁰² Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 163.

Romanda söz konusu durum şu şekilde ifade edilmektedir;

Bu ay yaz ayıydı, gurbetçilerden biri bizi ziyarete geldi tatlı bir dili vardı: - Ey Ebu Semir! Mina niçin köyde kalıyor? Kızın şehirde yaşamak için yaratılmış. Dün bana okuma arzusundan bahsetti, Mina okumaya istekli bir kız. Eğer onu dünyadan, dünyada olup biten her şeyden ve güzel bir gelecekten mahrum etmek istemiyorsan onun Semir ile birlikte okula gitmesine izin ver.²⁰³

Mina'nın babası bu sözler üzerine izin verir ve Mina şehre giderek eğitim alır.

İmili Nasrullah'ın da erkek kardeşi eğitim alması için şehre gönderilirken babası kız olduğundan dolayı onun gitmesine izin vermemektedir. Dayısına yazmış olduğu bir mektuba karşılık olarak dayısının ona destek olacağını ifade etmesi ile eğitim görebilmiştir. Bu noktada yazarın babası Mina'nın babasına ve yazar da Mina'ya benzemektedir.

Aynı durum Meryem üzerinde kurulan baskıda da görülmektedir. Meryem ve Feyyaz birbirlerine çok aşıktır. Birkaç defa buluşarak görüşmeleri isimlerinin çıkmasına neden olmuştur. Meryem'in babası bu durumdan haberdar olduğunda Meryem'i eve kilitlemiştir. Feyyaz köyden bazı kişilerin aracılığıyla Meryem'i kendisine eş olarak istediğini dile getirmiştir fakat Meryem'in babası öksüz olan Feyyaz'ı kızına layık görememiştir. Feyyaz'ın babası da köyde üzüm bağları bekçisidir.

Romanda Raci'nin babasından da bahsedilerek yeni nesilin göç etme sebeplerinden birisine vurgu yapılmaktadır. Raci'nin annesi çocukluğundan beri oğlunu Amerika'da daha iyi yaşam koşulları olduğu düşüncesiyle büyütmüştür. Raci'de Amerika'ya göç etmiştir. Raci'ye babasını terk etmesinin hoş olmadığını dile getirdiklerinde Raci şu ifadelerde bulunmuştur;

Raci ise: “Evet burası artık bana yetmiyor. Babamı ve toprağımı sevdim. Keşke babamın benim için çizdiği yolu izleyebilseydim. Burada ne yapacağız? Burası dünyada unutulmuş bir noktadan ibarettir... Ben babamın yaşadığı gibi yaşamayacağım.”²⁰⁴

²⁰³ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 226.

²⁰⁴ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 93-94.

Raci'nin babası ise oğlunun Amerika'ya göç etmesinden çok fazla etkilenir ve artık memleketi ona dar gelmeye başlar. Oğlu göç ettiğinde sanki dünyada bulunan herkes göç etmiş de bir tek kendisi kalmış gibi bir duyguya kapılarak yapayalnız hisseder.

Romanda anlatıcı kahraman tarafından bu duygular şu şekilde aktarılmaktadır;

İnsanın gerçekliği ile yüz yüze kaldığı en zor duygu bu dünyada kendini yalnız hissetmesidir. İnsan yeryüzündeki bütün mahlukatların göç ettiğini hayal eder ve yeryüzünde bir tek kendisinin kaldığını düşünürse işte o zaman bu yalnızlık hissi daha da artar. Raci'nin babası biricik oğlu gittikten sonra böyle hissediyordu ve evine döndü, ayakkabılarını çıkardı. Sonra soğuk sobanın yanındaki yatağın üzerine uzandı ve Ebu Elyas kapıyı çalana kadar orada öylece kalakaldı.²⁰⁵

Bizim bildiğimiz Ebu Raci yok artık. Ebru Raci'nin tavırları artık alışık olduğumuz gibi içten değildi. Yüzündeki derin çizgiler arttı, gözlerindeki ışıltı söndü ve şapkası üzüntüye eşlik ederek omuzlarına döküldü. Ebu Raci, tahmin ettiğimiz gibi bizimle eğlenmedi. Sanki ilk defa toprak parçasını tanımaya çalışıyormuş gibi gözlerini yerdeki bir avuç toprağa doğru dikti.²⁰⁶

Ebu Selim: Selim'in babasıdır. Selimin babası ile ilgili romanın içeriğinde çok fazla detaya yer verilmemiştir. Yalnızca oğlu Selim bir yaşında iken Amerika'ya göç etmesi üzerinden göç temasına değinilmiştir. Memleketine geri döndüğünde ise karısına ve oğluna karşı yabancılaştığını fark etmiştir. Bu yüzden yeniden Amerika'ya göç etme kararı almıştır. Yıllarca Amerika'da yaşamasının ardından memleketinden, ailesinden, gelenek ve göreneklerinden uzaklaşmıştır. Memleketine karşı aidiyet duygusunu kaybetmiştir.

Ebu Selim'in oğlunu ve eşini bırakarak Amerika'ya göç etmesi romanda şu şekilde aktarılmaktadır;

Ebu Selim göç ettiği ülkeden döndüğünde oğlu Selim'e sarılarak yaklaştı, soğuk kolları gri saçlarına dolandı. Selim, annesinin anlatması ile tanıdığı bu adamı sakince düşündü, bu yabancı adama karşı sevgi hissetmeye ve onu bu ortamda kabul etmeye çalıştı. Ama başaramadı. Fakat itaatkâr doğası gereği bu duygusunu gizlemeye ve onu

²⁰⁵ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 139-140.

²⁰⁶ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 78-79.

babasına bağlayan bağı, soğukluğu, nezaketi birleştirmeye devam etti. Bazen bakışları anne ve babasına yöneliyordu ve onları iki ayrı beden iki ayrı çelişkili ruh olarak görüyordu. Kaçış ortamında annesinin yüzü fedakârlık, tutku ve adanmışlık trajedisini resmederken babası ise soğuk bir tabloyu resmediyordu.²⁰⁷

Necla ile Kemal birbirlerini çok sevmektedirler. Fakat ikisi de farklı mezheplerden olduğundan dolayı evlenmeleri imkansızdır. Köy halkı bu durumu hoş karşılamadığı gibi Necla'nın babası da baskıcı ve gelenek göreneklerine bağlı bir adam olduğundan dolayı bu duruma izin vermemiştir.

5.4. Mirsal

Mina romanın ilk başlarında Mirsal hakkında şu cümlelere yer vermiştir; *“Mirsal, adımlarını nerede serdi ise baharı oraya taşıyordu. Parlayan kahkahada taşıyordu. Uzun siyah saçlarında taşıyordu. Sevinçli intikam adımlarında taşıyordu.”*²⁰⁸

Mirsal ince ruhlu, alımlı, güzel ve mücadeleci bir genç kızdır. Mina'nın en yakın arkadaşıdır. Raci'yi sevmektedir. Ancak Raci Amerika'da daha iyi yaşam koşullarına sahip olacağını düşündüğünden dolayı Mirsal'i ve memleketini bırakarak göç etmiştir. Ardından Mirsal derin bir üzüntü hisseder. Sürekli Mina'ya duygularını anlatır. Mina'da ona John isminde bir gençten bahseder. Mirsal yalnızca Amerika'ya giderek Raci'yi bulmak için John ile evlenmeyi kabul eder. Ancak bu evlilik onun ruh halini tamamıyla değiştirir. Raci'nin Amerika'dan babasına gönderdiği fotoğrafı gördüğünde Raci'nin giyim tarzının, bakışlarının değiştiğini ve yabancılaştığını ifade eden Mirsal'de göç hayatının getirdiği bu değişime karşı koyamaz. Onun değişimi daha çok psikolojik temelli olmakla birlikte Mina'ya yazdığı mektuplardan geçirdiği değişim anlaşılmaktadır. Söz konusu mektupta Mirsal şu ifadelerde bulunmaktadır;

Ben şimdi olgun bir kadını, çocukları, annesiyim ve sağduyulu bir eşim. Ben artık zeytin bağlarının arasındaki genç kıza benzemiyorum. Ey Mina! Anladım ki Raci'ye olan sevgim köyün sınırları içindeki tek olan anlardı ve o orada bağ yolu ve vadinin üzerindeki toz zerreciklerinin tahtında kaldı. O sınırların dışındaki anılara cüret etmeye çalıştığımda hatalıydım. Ben bugün olgun bir kadını bir gecede büyüdüm

²⁰⁷ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 187.

²⁰⁸ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 17.

tıpkı bir mantar gibi aniden büyüdüm. Bu olgunlaşma sürecinde dedemin hayata ve bilinmeyen yarına olan bakışını, birçok şeyi kaybettim... Ben olgunum. Ben gerçeğim. Bugünden sonra Mirsal değilim artık. Eğer yarın köyümüzün ve annemin bağrına dönersem orada doğuyu görmek isteyen, büyüsünü ve gizemini tanımaya hevesli turistler gibi olacağım. Ama benimle o turistler arasındaki fark köprüden nasıl geçeceğimi ve en yakın yollardan nasıl geleceğimi bilmem olacaktır.²⁰⁹

Mirsal üzerinden de kadınlara söz hakkı tanınmaması ve üzerlerinde baskı kurulması konusuna değinilmiştir. Fakat Mirsal'ın aşkı çevresinde bulunan insanların asil bir kızın erkekler ile samimiyet kuramayacağına dair görüşü ve Raci'nin üzüm bağlarını satarak köyden göç etmesi ile yarım kalmıştır.

5.5. Raci

Mirsal'ın sevdiği kişidir. Köyde yaşamayı istememektedir, köy artık ona dar gelmektedir. Mirsal ile olan ilişkisini netliğe kavuşturamadan Amerika'ya göç eder. Zaman içerisinde özüne, değerlerine, memleketine karşı yabancılaşır. Artık Amerika'nın yaşam tarzını benimsemiştir. Babasının ısrarları üzerine memleketine döndüğünde köyün gençleri onunla ilgili şu şekilde konuşmaktadır; *"Ey kardeşim! Dolarlar güzel günleri süsleyen tek şeydir, bu dolarlar köyün en güzel kızlarını alıyor: "Raci gerçekten haklıydı. Onun için göç etmekten başka çare yoktu"*²¹⁰

Gençlerin bu ifadelerinden de Raci'nin daha iyi yaşam şartlarına sahip olmak için göç ettiği anlaşılmıştır. Küçüklüğünden itibaren devamlı annesi tarafından Batı yaşamına özendirilmiştir. Annesine göre yaşam Amerika'dadır. Fakat içinde bulunduğu yaşam koşulları ona bu fırsatı vermez. O da oğlunun kendisi gibi sığ bir hayata sahip olmasını istemez ve her fırsatta bunu oğluna anlatır. Romanda Raci'nin annesiyle ilgili şu ifadeler yer verilir:

Raci'nin annesi zeki ve güzel bir kadındı. Köydeki biricik oğlu Raci'nin geleceğinden endişe duyuyordu." Bu köy Raci gibilerine yaramaz. Ben oğlumun hayatını benimki

²⁰⁹ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 237.

²¹⁰ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 109.

gibi burada heba etmesini istemiyorum. Anladım ki Raci'nin annesinin gözünde hayat büyükşehirlerdeydi.²¹¹

Bu yüzden Raci'de Amerika'ya göç etmek ister ve bunun için sevgilisi Mürsel'den ve memleketinden vazgeçer. Çevresinde bulunan insanlar Raci'yi memleketini bırakmaması için ikna etmeye çalışsalar da bu gayretleri bir sonuç vermez. Romanda ise bu durum şöyle ifade edilir.

Heni geçmiş anıları hatırlayarak Raci'ye şöyle dedi: " Babanı terk etmen yanlışır ey Raci! Derdin nedir? Bu geniş rızık senin hoşuna gitmiyor mu?"²¹²

Raci ise: 'Evet burası artık bana yetmiyor. Babamı ve toprağımı sevdim. Keşke babamın benim için çizdiği yolu izleyebilseydim. Burada ne yapacağız? Burası dünyada unutulmuş bir noktadan ibarettir... Ben babamın yaşadığı gibi yaşamayacağım.'²¹³

Amerika'ya göç etmesinin ardından geçirdiği değişim ve Amerikalılar gibi davranması çevresindekilerin onu "Amerikalı" olarak betimlemesine neden olur. Raci yeni bir toplumsal kimliğe bürünmüştür. Söz konusu durum Mirsal ve Mina arasında geçen bir konuşmada şu şekilde aktarılmaktadır;

Gördüklerime kayıtsız kalarak fotoğrafı Mirsal 'e çevirdim:

- Bak Mirsal İşte bu Raci... Amerikalı olmuş!

- Raci çok değişmiş Mina! Hatta tebessümü bile bu dünyaya ait değil. Onu yeni hayatında yabancı gibi gördüm.²¹⁴

5.6. Meryem

Mina'nın komşusunun kızıdır. Romanda Meryem ile ilgili ayrıntılı bir bilgiye yer verilmemiştir. Yalnızca ailesi sevdiğiyle evlenmesine izin vermediğinden dolayı Feyyaz tarafından öldürülmesi olayına değinilmiştir. Meryem karakteri üzerinden kadın hak ve özgürlüklerine ve aşk temasına değinilmiştir.

²¹¹ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 105.

²¹² Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 91.

²¹³ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 93-94.

²¹⁴ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 181-183.

Kadınların üzerinde kurulan baskı durumu Meryem karakterinde de görülmektedir. Meryem ve Feyyaz birbirlerine çok aşıktırlar. Birkaç defa buluşarak görüşmeleri isimlerinin çıkmasına yol açmıştır. Meryem'in babası bu durumdan haberdar olduğunda Meryem'i eve kilitlemiştir. Feyyaz köyden bazı kişilerin aracılığıyla Meryem'i kendisine eş olarak istediğini dile getirmiştir ancak Meryem'in babası öksüz olan Feyyaz'ı kızına layık görememiştir. Daha sonra Feyyaz gittiği bir düğünde fazlasıyla sarhoş olarak Meryem'in evine gitmiştir. Meryem'de Feyyaz'ı görmek için balkona çıkmıştır ancak Feyyaz çok sarhoş olduğu için onu vurmuştur. Meryem köyün geleneklerinin dayatmalarına kurban olmuştur. Hem sevdiği adama kavuşamamıştır hem de erken yaşta yaşamını yitirmiştir.

5.7. Feyyaz

Meryem'in sevdiği kişidir. Annesi o küçük yaşta vefat etmiştir. Kendisiyle ilgili romanda ayrıntılı bilgiye yer verilmemekle birlikte genel olarak ailevi durumundan şu şekilde bahsedilmektedir;

Fevvaz kadının şefkati olmaksızın hayatını yaşadı. Annesi onu doğurduktan birkaç saat sonra öldü. Baba ocağı ona yardımcı olmadı ki, toplumun kalbinde canlana. Aynı köyün varoşlarında saplantı bir noktada yaşadı. Sevgi ve şefkatten yoksun evsiz barksız yaşadı. Komşu kadınları bunu ona verdiler. Babası gün batımında ekmek ve yemek kırıntılarını ona taşıyordu. Feyyaz'ın babası köyde üzüm bağları bekçisi idi.²¹⁵

Feyyaz köyden bazı kişilerin aracılığıyla Meryem'i kendisine eş olarak istediğini dile getirmiştir ancak Meryem'in babası öksüz olan Feyyaz'ı kızına layık görememiştir.

Feyyaz köyde dışlanan bir gençtir. Mina'nın amcasının oğlu Sad'ın düğününde Mina onun dışlandığını görerek çok üzülmüştür. Romanda bu durum şu şekilde aktarılmaktadır;

Feyyaz'ı gençlerin halkasında gördüm. Dışlanmış ve kovulmuş olarak. Nefsini tatmin etmeye çalışıyor ve aralarında varlığını pekiştiriyordu. Toplum onun varlığını varlığından çıkarıyordu.²¹⁶

²¹⁵ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 181-183.

²¹⁶ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 181-183.

Feyyaz bu düğünde çok sarhoş olarak Meryem'in evine gitmiştir. Meryem'de onu görmek için balkona çıkmıştır ancak Feyyaz onu silahla vurarak öldürmüştür. Meryem'in hayatını kaybetmesinin ardından Feyyaz psikolojik bir bunalıma girerek dağa kaçır ve izini kaybettirir. Dağda sefil bir yaşam sürer. Aralarındaki aşk ve Meryem'in ölmesi Feyyaz'ı adeta bir canavara dönüştürür ve tanınmayacak hale gelmesine yol açar.

5.8. Angulina

Mina'nın komşusu Angulina yaşlı, gelenek ve göreneklerine bağlı bir kadındır. Köydeki genç kızları evlendirmeye meraklıdır. Kadının yalnızca kocasının eşi ve çocuklarının annesi olması gerektiği görüşündedir. Bu yüzden genç kızlara uygun bir eş aramaktadır. Köy halkı arasında bir dedikodu çıktığında Angulina kesinlikle o dedikoduyu yayanların arasında yer almaktadır.

Mina Angulina'dan şu şekilde bahsetmektedir;

Ve "Angulina". Yaşlı komşumuz. Onu şu an eski minderi üzerinde kapı ağzında boynu bükülmüş olarak görüyorum. Yazın sinekleri kovuyor, kışın yağmur tanelerini sayıyor, yazında ömründen kalan günleri hesaplıyor. Hayır, Angulina bundan fazlasıdır. Zamanı tekrar eden kurulu sattır. Görmüyorsun halen çürümüş minderi üzerindedir. Dili kekeliyor, geçmiş günleri kırışmış övgülü yüzü üzerinde kaydediyor.²¹⁷

5.9. Seymun

Amerika'ya göç etmeden önceki ismi Sem'an'dır. Mina'nın komşularından birisidir. Seymun karakteri üzerinden göç teması işlenmiştir. Gençliğinde Amerika'ya göç eden Seymun yıllar sonra memleketine geri döndüğünde ismi gibi her şeyin değiştiğini fark eder. Fikirleri, fiziği, giyimi, alışkanlıkları her şeyi değişmiştir...

Seymun karakteri üzerinden göçün birey üzerindeki kendi özüne, değerlerine, kültürüne, gelenek ve göreneklerine yabancılaşma gibi etkileri görülmektedir. Seymun, elli yaşlarında iken memleketine geri döner. Artık göbekli, saçların aklar

²¹⁷ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 18.

düşmüş ve yüzünde gurbet yıllarında yaşadığı güçlükleri belirtmekte olan derin çizgiler vardır.

Seymun gurbette iken annesi kendisine yazdığı mektuplarda ona köyden güzel kızlar bulunduğunu, geri gelmesini ve evlenmesini söylemektedir. Zengin olduğundan dolayı köyde kendisinden fazlasıyla küçük olan Leyla ile evlenmiştir. Leyla'da ailesinin maddi açıdan yaşadığı zorlukları bildiğinden dolayı bu duruma üzülererek göz yummuştur. Köy halkı da bu durumu garipsemiştir. *“Köyün dar sokaklarındaki avare gençler ve diğerleri bütün hafta boyunca bu yeni durumu (Saymun 'un genç bir kızla evlenmesini) konuşurlar.”*²¹⁸

Roman içerisinde Seymun hakkında bilgiye şu şekilde yer verilmektedir:

Seymun'un aileme yaptığı ilk ziyaretiydi bu. Onun ismi köyden göç etmeden önce Sem'andı. Onu yüksek tepeler, dağlar, bağlar böyle tanımıştı ve onun şimdiki hali (bu imajı) gurbet yıllarında hayatı onunla paylaşanları anlatıyordu... O gece bizi ziyarete gelen Seymun'un hafızamda kalan önceki özelliği ile hiçbir alakası yoktu. Elli yaşın üzerinde yüz kasları gevşemiş, gözleri endişe ve sıkıntıdan çökmüştü. Şişman olduğu parmaklarından, göbeğinden ve yavaş hareket edişinden belliydi.²¹⁹

Aynı zamanda Seymun karakteri üzerinden göçün sebeplerinden birisinin de ekonomik nedenler olduğuna değinilmektedir.

5.10. Naciye

Mina'nın annesi ve komşuları Hanne'de dahil olmak üzere köyde kötü kadın olarak tanımlanan bir karakterdir. Köyün bu kötü kadından kurtulması gerektiğini düşünüyorlardı. Mina'nın ağzından romanda bu durum şu şekilde ifade edilmektedir;

Naciye, hayatımda kapalı bir bilmece olarak yaşadı. Çoğu zaman adımlarım beni içimdeki ukteyi çözmek ve sırrı çözmek için ona çekiyordu. Tanımaya yakın bir duruma nerdeyse ulaşıyorum. Hatta Hanne sözleri yolu ile kulaklarıma gelen sözleri hatırlıyorum: “Dişi köpek...çekicilikten onu uzak tutmak gerekir.

Naciye'nin evi köyün bir tarafında kapalılık ve zannın kalın sislerin üzerini kaplıyor olduğu bir köşe kaldı.

²¹⁸ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 109.

²¹⁹ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 109.

Sonra Naciyenin köydeki konumunu anladım. Kadınların onu neden sevmediklerini öğrendim. Erkekler ona dizlerini açıyorlardı...²²⁰

5.11. Necla

Necla Kemal'in sevdiği kızdır. Necla köy halkının ve ailesinin gelenek ve görenekleri bağlamında yaşayan bir genç kızdır. Leyla karakteri üzerinden kadınların üzerinde uygulanan baskıya ve evlenecekleri adamı dahi kendilerinin karar vermesine müsaade gösterilmemesine değinilmektedir. Necla'nın ailesi bu ilişkiye karşı çıkmaktadır. Necla ise reddetme ve yaşamını sorgulama hakkına sahip olmadığını bilerek kendisini güçsüz görmektedir.

Evin tek kız çocuğudur ve ailesi varlıklıdır. Mina ve Mirsal'in tersine köyün gelenek ve göreneklerine koşulsuz bir şekilde boyun eğen kendisinden istenilen her şeyi gerçekleştiren mülayim bir kızdır.

Leyla ve Kemal farklı mezheplerden olduklarından dolayı Leyla'nın ailesi ve köy halkı bu ilişkiye sıcak bakmamaktadır. Aralarındaki aşk köyde dedikodu malzemesi haline gelir. Ancak Necla ailesini karşısına alamaz. Ailesinin kendisine uygun gördüğü farklı birisi ile evlenmeyi kabul eder.

Kemal'e yazdığı mektupta durumu kabullenışı görülmektedir:

Kemal! Annem, babam, kardeşlerim, köy halkı hepsi de Necla gelinin olacak diye Selim'e söz vermişler. Bu söz hayat boyunca uygulanacak bir hükümdür ve onu yerine getirmeliyim.²²¹

Mina gibi mücadeleci bir karakter olmadığı bu satırlardan da anlaşılmaktadır. Necla mülayimliğinin yanı sıra kaderini kabullenmiş bir kadındır ve gidişata yön verecek cesarete sahip değildir. Mina ise sürekli kadın ve erkek eşitsizliğini, kadınlara uygulanan bu tutuma bir son verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Eserlerinde sık sık kadın ve sorunlarına yer veren İmili Nasrullah aynı zamanda zıt kadın karakterlere de yer vererek söz konusu problemi daha derinlemesine işlemek istemektedir. Bu durumu Tuyur'ul Eylül romanında Mina ve Necla karakterleri arasındaki zıtlıklarda görebilmekteyiz.

²²⁰ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylül*, s. 109.

²²¹ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylül*, s. 109.

Aynı şekilde Mirsal’de sevdiği kişiye kavuşamamıştı ancak bir cesaret örneği göstererek Amerika’ya göç etmişti.

5.12. Hanne

Mina’nın komşudur. Gelenek ve göreneklerine çok bağlı bir kadındır. Mina’nın dikkatini çeken ve Mina üzerinden romanda aktarılmaya çalışan kadın erkek eşitsizliği ona göre oldukça normaldir. Adeta bir çöp çatandır. Sevenleri ayırır. Sevdiği ile kavuşamayan kızlara farklı talipler bulmaya adeta kendisini adamıştır. Yaptığı bu işten fazlasıyla bir haz duymaktadır.

Selim’in annesi oğluna kız bakarken Hanne ona Necla’yı önermiştir. Necla’nın ailesi bu duruma olumlu bakmıştır. Necla gönlünde Kemal olmasına rağmen Selim’le evlenmeyi kabul etmek zorunda kalmıştır. Hanne bu gibi köydeki birçok duruma karışarak köy halkından mesulmüş gibi davranmaktadır. Köyde meydana gelen her olaydan ve yaşayan her bireyden haberdardır. Öğrendiği bilgileri köy halkına yayan dedikoducu bir kişiliğe sahiptir. Bu yönüne romanın şu satırlarında rastlayabilmekteyiz;

Gözlerim Necla’ya yöneldi ve geçen gece Hanne’nin ne dediğini hatırladım. Necla’ya ne olacağını, kötü dillerin onu nereye götüreceğini ve Hanne’nin diline düştükten sonra onun nereye varacağını düşündüm. Hanne’yi: ‘Ey İnciliyna! Ne dediklerini biliyor musun?’ derken duydum. Gizemli ve sır dolu telaşlı sesi söylenenlerin büyük bir önem taşıdığını doğruluyordu. Bir insana göre bütün gününü, anını diğer insanların nefeslerini sayarak geçirmek çok önemlidir. Hanne sözlerine devam etti: ‘Necla Kemal’i seviyor dediler. Ne ayıp şey!

[Sonunda Necla ile Kemal’in aşkı duyuldu].²²²

5.13. Selim’in Annesi

Selim’in annesi Ümmü Selim’dır. Selim yumuşak huylu ve sessiz bir gençtir. Her zaman annesinin sözüne sadık kalmıştır. Çünkü annesi yıllar boyunca onu tek başına güçlükler çekerek büyötmüştür. Selim bir yaşında iken babası Ebu Selim Amerika’ya göç etmiştir.

²²² Nasrullah, *Tuyur’ul Eylöl*, s. 132.

Selim'in babası ilk seferinde Amerika'ya yolculuk ettiğinde Selim bir senelik çocuk yaşını geçmemişti. Erkeğin şefkatini kaybetmiş bir annenin kanadı altında büyüdü. Babası çocuk bir gelin bıraktı ve göç etti.²²³

Bu durumda tek başına kalan Ümmü Selim çocuğunun tüm mesuliyetini üstlenmiş, tertemiz yaşamıştır. Hiçbir erkekle görüşmeyerek yalnızca oğlunu düşünmüştür. Bu durumu romanda şu şekilde aktarılmaktadır;

Kimse bilmez ve hatırlayamaz ki Selim'in annesi kocasının olmadığı süreçte etrafına bakmış veya erkeklerden biri ile konuşmuştur. Ona tüm samimiyeti ile samimiydi. Hayatı kıt mektupların üzerinde yaşadı. Bu mektuplar ile ve üzerlerinde bir andan diğer ana yudumluyordu. Selim'in babasının mektupları kısıydı. İşin seyrini ve kendisinin haberlerini taşıyor, duygusallığı ihmal ediyordu. Anne yeni akışta ayakta durabilmek için duyguları değişti. Yokluğunu, korkularını gençlik yaşamlarını topladı hepsini çocuğunun sevgisinde döktü. Göğsünde sütü koruyana denk onu emziriyordu. Büyük genç oldu daha yakınında yatıyordu.²²⁴

Selim'de annesinin emrinden hiçbir zaman çıkmamıştır. Annesinin kendisi yüzünden bunca yıldır acı çektiğini ve üzüldüğünü hissetmektedir. Annesinin kendisi için gençliğini feda ettiği düşüncesidir. Bu durum romanda şu şekilde aktarılmıştır;

Annesinin emrinden bir kere olsun çıkmadı. Bilakis onun iradesine tam bir boyun eğiyor. Annesinin onun yüzünden acı çektiğini hissediyor. Annesinin gençliğini gençliği için fedakarlık yaptığını hissediyor. Bu dersi ömrü boyunca kulağına tekrar ettiriyor. Ümmü Selim bu bilgileri kalbinde dikmeksizin bir tek fırsat boşluğu hayatında geçmeyi bırakmadı: “Anne baba mükafatlandırılır. Allahın gazabı anne baba gazabında. Bana Selimden daha ne yakın? Allah herkesin çocuğunu kendisine bıraksın...”²²⁵

²²³ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 185.

²²⁴ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 186.

²²⁵ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 185.

6. TUYUR'UL EYLÜL ROMANININ ÖZETİ

Tuyur'ul Eylül isimli romanda anlatıcı kahraman Mina, içerisinde bulunduğu toplumun sosyal hayatını analiz etmektedir. Burada Mina kahraman anlatıcı olduğu için kendi bakış açısını yansıtmaktadır. Romanın kapsamında yaşanan olayları kendi bakış açısından değerlendirerek yorumlamaya tabi tutmaktadır.

Tuyur'ul Eylül romanı giriş bölümü ile birlikte yirmi altı bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde son baharın gelmesiyle beraber göçmen kuşların göç etmesinden bahsedilerek romana giriş yapılmıştır. Romanda göç teması yoğun bir şekilde işlenmiştir. Mukaddime kısmı şu şekilde aktarılabilir;

Senenin dokuzuncu ayı Eylülün girdiğinde köyümüzün üstünden çok sürülü büyük hacimli, güçlü kanatlı kuşlar geçiyor. Yerleşimciler “Eylül Kuşları” diye biliyor. İnsanlar, büyük bulutlarla giydirilen uzaya bakıyor, kuşları izliyor ve göğüslerinde duygusal düşler vardır. Bu göçmen kuşları, zaman sürecinde yeni bir dönüm noktasını sağlıyorlar. Kış mevsimin kapıların önüne geldiğini hatırlatırlar. Yaşlı adam yol ortasında meşe bastonuna dayanarak duruyor ve bıyıklarını elliyor. Sonra sorgulu bakışlarını kuşlara doğru gönderiyor ve büyük hayallerini okşuyor. Kadın suyla yaş olan ellerini giysilerinin her iki tarafına dokunduruyor, baş örtüsünü saçlarının etrafından yeniden bağlamak için silkeliyor ve özlem dolu bakışlarını kuşlara sıkıca bağlıyor. Gençler, av tüfeğini alır, tarlalara ve köyün yüksek yerlerine gidiyorlar. Bu göçmen kuşlarından bir taneyi vurmak için pusuda bekliyorlar. Küçük çocuklar çıplak koşuyorlar, yere akseden gölgeyi takip ediyorlar. Ellerindeki kör sapanla kuşlara taş atıyorlar. Kör sapan taşları kuşlara erişmeyince hayıflanır ve söverler. Burada bazı çocuklar vardır ki, bu göçmen kuşlarına özel ilgileri vardır. Kuşlara doğru yakarış taşıyan bakışları içten dualar ile yükseltiyorlar. Her bakışları bin dua ve bin istek taşıyor. Bu bağ üç ve on gün aralığında kalıyor. Köylüler bu göçmen kuşları ile ilgili haberleri aktarırlar. Sözlerini hayatındoğal monotonluğunu parçalayan yeni renklerle renklendirirler. Göçmen kuşları sürüsü gidiş yörüngesini güneydeki sıcak ovalara peş peşe sürdürürler. Göçmen kuşları, kuzey şehirlerdeki don eziyetinden kaçıyorlar. Göçmen kuşları, kar fırtınaları esintisinden ve yerin kıtlığından kaçıyorlar. Çok uzak

yerlerde sıcaklığı arıyorlar. Her sene gidiş geliş yapıyorlar. Gidiş gelişlerine baba ve ata yolunu takip ederler.¹

Göç tadı köy atmosferinde birkaç gün tedirginlik yapıyor. Yer yarıklarında, serkaya yarıklarında, zeytin ve meşe yaprakları arasındaki küçük deliklerde, baskılardan kurtulan gözyaşlarında, anaların göğsünü ısıtan iniltilerde.²

Sanki kuşlar yol güzergahları geçişi boyunca karşılaşacakları üzüntüleri hissediyorlar. Gölgeleleri ile beraber çatıların üzerinde ve sokakların arasında üzüntülerle karşılarlar. Göçlerini sessizce sürdürüyorlar.³

Yaşlı sessizlik, köy semasında kanatlarını çarpan üzüntü köye taşınır, varlığını zorlaştırır ve yerleşimcilerinin yerlerini terk etmesi için kandırır.⁴

Eylül kuşlarına köylülerin özel bir sevgileri vardır. Köyün göçü, Hatırlarına çocukluk göçmen kuşlarına getirir. İster küçük ister büyük ister orta hali boyda kuşlar olsun. Duvarlar delindi, içlerinde boylarına geniş olmayan gedikler açıldı, sonra kanatlarını çarptılar ve uzak diyarlara konmak için gözden kayboldular. Köylüler kuşların baharda döneceklerine yemin etmezler. Sürüleri farklı farklıdır. Kimileri güney şehirlerinde güzel sıcak yerler bulur ve orayı kendilerine mesken ederler. Kimileri yoldaşsız tek başına geri dönüyor. Birçoğunun yolculuk boyu esen ani soğuk yellerden kanatları parçalanır ve kaya çıkıntılarının üzerine atılır. Veya kanatları ıslanır ve gücünü düşürür. Böylece hicret tadı yerleşimcilerin dilinde kalır. Dönüş sevinci veda acısına iniyor. Sevgi ve üzüntü gözyaşları düğünlerin sevincindeki az gözyaşlarını kaplıyor. Yerleşimciler bir bakıyorlar ki kendilerine yaşlılık gelmiş ve bu vefalı küçük köye sıkıntıları döküyorlar.⁵

Köy kendisine biçilen sıkıntıları geri tepmede yetersizdir. Veya nesil boyu peş peşe gelen bu akıma karşı koyamazlar. Köylüler, eylül kuşlarını gök kubbelerinden geçişlerini engelleyemiyorlar. Köylüler, onları bağrına basar ama görmezler. İstekleri olmaksızın varışlarına hüküm ediyorlar. Ruhları, çiftçilerin harmanda buğday tanelerini seçtikleri gibi seçiyorlar. Derin kible ile yüzleri bozuluyor. Kiblelerini döküm tencereleri gibi başları üzerinde taşıyorlar ve yeryüzünde geziyorlar;

¹ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylül*, s. 7.

² Nasrullah, *Tuyur'ul Eylül*, s. 9.

³ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylül*, s. 9.

⁴ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylül*, s. 9.

⁵ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylül*, s. 9.

yeryüzünün bütün bölgelerinde yabancı olarak. Kaybolan hazineyi göğüslerindeki derin köşede arıyorlar.⁶

Burada bir gücün olduğu ve bu gücü engelleyemediklerinin farkına varıyorlar. Bu güç, parçalanmalarına çalışıyor olduğunu fark ediyorlar. Varlık çeşmelerinde kendilerini serptiklerinin bilincini taşıyorlar. Varlık dünyasında yabancıdırlar. Kendilerini ve kayıp hazineyi bir kısır döngüde dönerek arıyorlar. Her yıl uzay istikametinde kuşlardan hangilerinin kaldığını görüyorlar. Kumlu bulutları izliyorlar; bahar bulutlarının alametlerini izliyorlar ve ardından göç eden kuşların sayıları geliyor.⁷

İkinci bölümde yine Mina'nın anlatımından köy sakinlerinin gündelik yaşamlarından bahsedilmektedir.

Burada bahar Martta başlar. Komşumuz Ebu'l-Abbas sabırlı eşeğinin sırtında çıkacağı zaman. Sürüyor önündeki inekleri yakın tarlalara.

Güneş yeniden bu sabahta doğuyor ve dün gecenin ardında bıraktığı yakıcı soğuklar bozguna uğruyor. Evimizin içinden peş peşe gelen yaş patlamalar kulaklarıma gelmeye devam etti. Çünkü annem egzersiz hareketlerle hamur yapıyor.⁸

Daha sonrasında etrafındaki arkadaşlarını komşularını tanıtmaktadır;

Mirsal, adımlarını nerede serdi ise baharı oraya taşıyordu. Parlayan kahkahada taşıyordu. Uzun siyah saçlarında taşıyordu. Sevinçli intikam adımlarında taşıyordu.

Ve “Angulina”. Yaşlı komşumuz. Onu şu an eski minderi üzerinde kapı ağzında boynu bükülmüş olarak görüyorum. Yazın sinekleri kovuyor, kışın yağmur tanelerini sayıyor, yazında ömründen kalan günleri hesaplıyor. Hayır, Angulina bundan fazlasıdır. Zamanı tekrar eden kurulu sattır. Görmüyorsun halen çürümüş minderi üzerindedir. Dili kekeliyor, geçmiş günleri kırıkmış övgülü yüzü üzerinde kaydediyor.⁹

Ardından köy ile ilgili düşüncelerine şu şekilde yer vermektedir;

Köy her şeyi koruyor. Hatta ölenleri dahi. Köy ölenleri uzaklara göndermeyi reddediyor. Köy ölüleri kanatları arasında bir araya getiriyor, kudretli meşe ağaçlarının dalları ile gölgeliyor. Yıllar önce bu meşe ağaçlarını esmer eller dikmişti.

⁶ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 10.

⁷ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 10.

⁸ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 15.

⁹ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 17.

Ve böylece köy bizleri yıllarca elleri arasına aldı. Boynumuz büküldüğü zamanda veda öpücükleri ile duvarlarını öpüyoruz. İsimlerimiz onun eski defterlerinde yazılmıştır.

Köyümüz, ateşi söndürmek için dönmemizde yardımcımız olmuyor. Biz, dün üzerinde olduğumuza asla dönemeyiz. Dünümüz ay ışığındaki evimizin avlusunda o akşam yemeklerine mülktür. Ve geçmişte tarlalar, üzüm bağları ve zeytinlikler arasında geçirdiğimiz nadir anlara mülktür.¹⁰

Daha sonraki bölümde Mina, kendi yaşantısından ve hayallerinden söz etmektedir. Bununla birlikte ailesinin kız çocuklarına karşı bakış açısından bahseder. Erkek kardeşini kendisi ile karşılaştırarak sosyal yaşantısının kısıtlandığını fark eder ve erkek kardeşi ile kendisi arasında yapılmakta olan ayrımcılığı sorgular. Eğitim almak için kardeşi Selim gibi şehre gitmek ister. Ama kız olduğu için anne ve babası bu duruma izin vermemektedir. Bu bölümde Mina'nın en yakın kız arkadaşı Mirsal'den ve Mirsal'in sevgilisi Raci'den de bahsedilmektedir.

Gelenek ve göreneklerine sıkı sıkıya bağlı olan bir köy söz konusudur. Genel olarak köy halkı kadın ve erkeğin eşit olmadığını düşünmektedir. Bununla birlikte baskıcı bir durum söz konusudur. Erkekler eğitim almak için şehre gidebilirken kadınların eğitim alması hoş karşılanmamaktadır. Köydeki erkeklerin yurtdışına göç etmeleri söz konusu iken kadınlar için durum aynı değildir. Mina eğitim almak için şehre gitmek istediğinde arkadaşları bu durumu garipsemiş ailesi de hoş karşılamamıştır.

Bu yüzden Mina köyüne yabancılaştığını hissetmektedir. Bu duygularını ve düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir;

Köyün afakları düşünce ve hayallerimi sınırlıyor. Köyümün katı adetleri yaptıklarımın etrafında koruyucu bir sur vuruyor. İstedikleri gibi tutsak oluyorum. İstediklerini yapıyorum.”

Bu sabah yatağımdan çıkmadım. Annem beni hayallerimden uyandırmasın diye uyuyormuş gibi yapıyordum. Sabahki bu kısa anlar tüm günümün en mutlu

¹⁰ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylül*, s. 19.

vakitleriydi. O an yeryüzündeki kafesimden uçuyordum ve uzak bir dünyanın göklerinde dolaşıyordum.¹¹

İç dünyasında yaşadığı bu durumlar psikolojisini alt üst etmiştir. Zaman içerisinde çevresine karşı bakış açısı değişir ve kendisini olduğu yere yabancı hissetmeye başlayarak göç etmeyi düşünmeye başlar.

Ayaklarım bulamadığım kaderime doğru kaçmam için beni kışkırtıyor... Ey anne bu benim yolum. Yarınma ben karar veririm, bu sıka parmaklarımla kendi hayatımı inşa ederim. Kendi dikenimi kendi elimle çıkarırım. Issız yollarda taşların arasında tökezlerim ve sonra ayağa kalkarım. Ama beni duyuyor musun anne?¹²

Mina'nın annesi olan Ümmü Semir gelenek ve göreneklerine fazlasıyla bağlı bir kadındır. Kızı Mina'dan fikirleri oldukça farklıdır. Mina'nın eğitim almak amacıyla şehre gitmesine gönlü razı olmamaktadır. O da köyde bulunan birçok kişi gibi kadın ve erkeğin farklı olduğunu düşünmektedir. Mina'ya sürekli ahlak dersleri vermeye çalışmaktadır. Annesi dahil çevresindeki kimse onu anlamadığı için daha fazla yalnız hissetmeye başlamıştır. Mina içerisinde olduğu buhrandan ve yalnızlık hissinden kurtulmanın yanı sıra kadın erkek eşitliğinin olduğu, kadınların ifade hürriyetine sahip olduğu ve aynı zamanda eğitim görmelerinin normal karşılandığı bir yerin hayalini kurmaktadır.

Romanda Mina'ya annesi ona okula gideceğini unutup unutmamış olduğunu sorduğunda Mina her şeyi unutabileceğini ancak okulu unutmayacağını ifade eden bir söylemde bulunmuştur. Okulunu çok sevmektedir ve özgür bir şekilde eğitim görmek istemektedir. Ancak kendisine erkek kardeşine tanınmakta olan eğitim hakkı tanınmamıştır. Babası ve annesi gelenek ve göreneklerine bağlı ve baskıcı bir aile olduklarından dolayı Mina'nın şehre gitmesine izin vermemişlerdir.

Mina bu durumu şu şekilde ifade etmektedir;

Kardeşimin okula gitmek için çantasını hazırladığımı hatırladım. Niçin, sorgusuz sualsiz onun uçup gitmesine izin veriyorlar. Ben niçin bu dar duvarların arasında

¹¹ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 21.

¹² Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 62.

kalıyorum, niçin ayağımla umutlarımı ezip geçiyorum, niçin bütün isteklerimi ayaklarımla köpükleyip bu köpüklerle dar odanın yerlerini siliyorum.¹³

Ailesinin ve köy halkının kadınlar üzerinde kurduğu baskı aktarılan şu olaydan da anlaşılmaktadır; Mina üzüm bağında iken Raci ile konuştuğundan dolayı ailesi onu uyarılmıştır. Annesi ve babası “*Şerefli kadınlar erkeklerle yüz yüze konuşmaz, onlarla haşır neşir olmaz*” ifadelerinde bulunurlar.

Ardından Meryem’in hikayesinden bahsedilerek hem aşk hem de kadın temasına değinilmiştir. Feyyaz ve Meryem birbirlerini sevmektedirler ancak Meryem’in ailesi Feyyaz’ı kızlarına layık görmemektedirler. Görüşmeleri isimlerinin çıkmasına neden olmuştur. Meryem’in babası bu durumu öğrendiğinde Meryem’i eve kilitlemiştir. Feyyaz köyden bazı kişilerin aracılığıyla Meryem’i kendisine eş olarak istediğini belirtmiştir. Feyyaz öksüz ve fakir bir ailenin oğludur. Ancak Meryem’de çevresindeki insanlar tarafından çok sevilen bir kız değildir. Feyyaz’la evlenmek istediğinden dolayı aklı başında olmayan, olgun düşünemeyen bir kız olarak görülmektedir ve bu yüzden Mina’nın annesi Mina’ ya devamlı Meryem gibi olmaması için uyarılarda bulunmaktadır.

Feyyaz Mina’nın amcasının oğlu Sad’ın düğününde çok sarhoş olmuştur. Sarhoşluğun verdiği etkiyle Meryem’in kapısına gider. Meryem’de onu görmek için cama çıkmıştır ancak Feyyaz Meryem’i silahla vurarak öldürmüştür. Ebu Heni’de içki satıcısıdır ve Feyyaz Meryem’i vurmadan önce kendisinden içki aldığından dolayı Ebu Heni olay gecesi Feyyaz’ı gördüğüne dair şahitlik eder. Feyyaz bu olayın üzerine köyde yaşamaya devam etmek istememiştir. Hem aşkına duyduğu üzüntünden hem de pişman olduğu için kendini dağlara, çöllere vurmuştur.

Mina’nın iç dünyasından ise bu durum ise şu şekilde aktarılmaktadır;

Feyyaz ne yaptı? Sevgi/sevmek suç mu? Feyyaz kadının şefkati olmaksızın hayatını yaşadı. Annesi onu doğurduktan birkaç saat sonra öldü. Baba ocağı ona yardımcı olmadı ki, toplumun kalbinde canlana. Aynı köyün varoşlarında saplantı bir noktada yaşadı. Sevgi ve şefkatten yoksun evsiz barksız yaşadı. Babası gün batımında ekmek

¹³ Nasrullah, *Tuyur’ul Eylül*, s. 22.

ve yemek kırıntılarını ona taşıyordu. Feyyaz'ın babası köyde üzüm bağları bekçisiydi.¹⁴

Feyyaz'ın Meryem'i öldürdüğü olay romanda şu şekilde aktarılmaktadır;

Şahit olanla aktardılar. Feyyaz yüzünü tokatlıyor ve ağlıyordu. Yumrukları ile evin duvarını yumrukluyordu. Yüzü sert bağırta şişlikleri ile köpürüyordu. Ve “Ebu Heni” Feyyaz'ın dükkanından iki şişe rakı aldığını ve bir kerede içtiğini itiraf etti.

Feyyaz Meryem'in evinin etrafında dönmeyi devam ediyor. Kuru bir bağırış dudakları arasından kaçtı: Meryem!

Meryem pencerenin arkasında duruyordu. Hatasının yankılarını duyuyordu. Başını uzattı sesin çıkış yerini araştırıyordu. Feyyaz, üzerine atladı tabancanın namlusundan ona ateş ile karşılık verdi. Ceset dar sokakta uzunca bir zaman yerde kaldı. Sıcak kan ile siyahlanıyordu. İnsanlar etrafında çılgınlıkla aralıklar açıyordu.¹⁵

Köy halkı bu acı sonlu aşkı uzun bir süre unutamaz. Bu sıralarda Raci'nin Amerika'ya göç edecek olduğu haberi yayılmaya başlamıştır. Mirsal derin bir üzüntü ile sürekli Mina'yla dertleşmektedir. Mina Mirsal'i teselli etmek için elinden geleni yapmaktadır. Bu sıralarda Mina'ya da komşuları aracılığıyla yaşlı Amerikalı bir damat adayı gelmiştir. Ancak Mina ve ailesi bunu kabul etmemişlerdir. Mina'nın komşusu Hanne ve Ümmü Selim oğlu için gelin adayları düşünürlerken Mirsal ve Mina'yı da düşünmüşlerdir. Ancak bu açık bir şekilde ifade edilmemiştir. İlerleyen bölümlerde bu duruma daha açık bir şekilde değinilmiştir. Selim ve annesinden bahsedilmiştir. Selim babası Selim henüz bir yaşına girmeden önce Selim'i ve annesini bırakarak Amerika'ya göç etmiştir. Çok uzun bir zaman sonra Selim'in evlenme çağı geldiği zaman o güne kadar hiç görmemiş olduğu babası Amerika'dan dönmüştür. Fakat yıllarca birbirlerini hiç görmediklerinden dolayı karşılıklı bir şekilde yabancılık hissetmişlerdir.

Ebu Selim göç ettiği ülkeden döndüğünde oğlu Selim'e sarılarak yaklaştı, soğuk kolları gri saçlarına dolandı. Selim, annesinin anlatması ile tanıdığı bu adamı sakince düşündü, bu yabancı adama karşı sevgi hissetmeye ve onu bu ortamda kabul etmeye çalıştı. Ama başaramadı. Fakat itaatkar doğası gereği bu duygusunu gizlemeye ve onu

¹⁴ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 22.

¹⁵ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 46-47.

babasına bağlayan bağı, soğukluğu, nezaketi birleştirmeye devam etti. Bazen bakışları anne ve babasına yöneliyordu ve onları iki ayrı beden iki ayrı çelişkili ruh olarak görüyordu. Kaçış ortamında annesinin yüzü fedakarlık, tutku ve adanmışlık trajedisini resmederken babası ise soğuk bir tabloyu resmediyordu.¹⁶

Ailesine, memleketine karşı yabancılık hissetmeye başlayan Ebu Selim aidiyet duygusunu kaybettiğinden dolayı yeniden Amerika'ya gitmek kararı alır.

Ebu Selim evinin sobasından kendisine doğru soğuk bir rüzgârın estiğini hissediyordu. O esnada soğuktan bütün eklemleri titredi ve bu iki insanın dünyasından tamamen ayrı olan -orada alıştığı- ayrı dünyaya kaçmaya niyetleniyordu. Bu yüzden köyde kalması çok uzun sürmedi ve tekrar göç etmeye karar verdi. Ebu Selim giderken oğlunu da götürmek istedi ama annesi izin vermedi. Böylece Ebu Selim tekrar göç etti.¹⁷

Daha sonrasında Hanne Selim için Necla'yı önermiştir. Necla'nın daailesi bu duruma olumlu bakmışlardır. Ancak Necla Kemali sevmektedir. Necla ile Kemal'in birbirlerine olan sevgileri köyde dedikodulara sebep olduğundan dolayı da Necla ailesine karşı gelememiştir. Necla'nın kuzenleri Kemal'i öldürmekle bile tehdit etmişlerdir. Necla daha pasif bir karakter olarak görülmektedir. Mina ya da Mirsal gibi kaderinin akibetini değiştirecek cesareti kendisinde bulamamıştır. Ailesinin gelenek ve göreneklerine bağlı yapısına saygı duymayı seçmiştir. Çünkü başka çaresinin olmadığını düşünmektedir. Kemal'i çok sevmesine rağmen Selim ile evlenmeyi kabul etmiştir. Düğün gününde Kemal'e yazmış olduğu mektubu dahi göndermeye cesaret edememiştir. Mektubunda Kemal'e evlenecek olduğunu anlatarak ailesinin, köylülerin baskılarına karşı koyamayacağından bahsetmiştir. Selim ile olan evliliği Necla'nın kendisine yabancılaşmasına neden olmuştur. Kemal'de aşk acısından dolayı köyden göç etmiştir.

Mirsal ile Raci'nin aşk hikayesi de göçten dolayı yarım kalmıştır. Raci göç etmek istediğini söylediğinde köylüler onu gitmemesi için ikna etmeye çalışmışlardır fakat Raci çok kararlıdır. O da Mina gibi köyün hayallerini gerçekleştirmesinin önünde bir engel olduğunu düşünmektedir. Raci'nin annesi Amerika'ya hayran olan bir kadın olduğundan beri Raci'ye küçüklüğünden beri Amerika sevgisini aşılamıştır.

¹⁶ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 187.

¹⁷ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 187-189.

Asıl yaşamın Amerika'da olduğunu, Amerika'da daha fazla refah içinde yaşayacağına Raci'yi ikna etmiştir. Râcî'nin köy halkıyla vedalaşır ve köyden ayrılır. Herkes Raci'yi yolcu etmek amacıyla köy meydanına toplanmıştır. Raci arkadaşları ve babasıyla vedalaşmasının ardından yola çıkar. Mirsal ise Raci'nin köyden gidişini asla kabullenemez. Mina, sürekli Mirsal'i teselli etmeye çalışır ancak Mirsal'in ağlayarak hıçkırıklara boğulmuş olduğunu ve kendisini hiç dinlemediğinin farkına varır. Mirsal sürekli Raci ile hatıralarını anlatarak üzülmemektedir. Mina ise ona John isminde bir gençten bahsederek onunla evlenip hayatına bakmasını tavsiye eder. Mirsal Raci'ye kavuşmasının imkansız olduğunu fark ettiğinde hala Raci'yi seviyor olmasına rağmen John ile evlenmeyi kabul eder. Mirsal evlendikten sonra John ile beraber Amerika'ya göç eder. John'u sevmediğini tek amacının Amerika'ya giderek orada Raci'yi bulmak olduğunu ifade etmektedir.

Raci'nin babası Ebu Raci de oğlunun gitmesi ile yapayalnız kaldığını anlatmaktadır. Ebu Raci'nin arkadaşı olan Ebu Elyas ise kendisini teselli etmek amacıyla her gün yanına gitmektedir. Raci, babasına bir mektup aracılığıyla fotoğrafını göndermiştir. Mirsal ve Mina Raci'nin babasının yanında iken Raci'nin babası mektubu okumalarını dikkat eder. Mirsal Raci'nin Amerikalı halini gördüğünde fazlasıyla şaşırmıştır. Raci'nin yaşam tarzının, giyiminin hatta bakışlarının bile bambaşka olduğunu ifade etmiştir. Sanki Raci' ye değil hiç tanımadığı birisine baktığını hissetmiştir.

Yazar burada da göçün insanları değiştirdiğini, yabancılaştırdığını, gelenek ve göreneklerinden uzaklaştırdığını ifade etmektedir.

Mirsel John ile evlenmesinin ardından Raci'yle olan hatıralarını köyde bırakmıştır. Ona yazmış olduğu mektupları ve anıları Mina'ya emanet etmiştir. Mirsal Amerika'da Miaâ'ya bir mektup yazarak Raci ve onun eşiyle karşılaştığını, ancak yıllardır sevdiği o eski Raci'yi göremediğini ve Raci'nin köydeki anılarında kaldığını anlatır. Raci'nin bu durumunu kabul etmesinin ardından kendisinin de olgunlaştığını belirtir. Şu an gördüğü Raci'nin kendisine yabancı birisi olduğunu ve kendisinin de yabancılaştığını, artık eski Mirsal olmadığını anlatır.

Ben şimdi olgun bir kadını, çocukları, annesiyim ve sağduyulu bir eşim. Ben artık zeytin bağlarının arasındaki genç kıza benzemiyorum. Ey Mina! Anladım ki

Raci'ye olan sevgim köyün sınırları içindeki tek olan anlardı ve o orada bağ yolu ve vadinin üzerindeki toz zerrecilerinin tahtında kaldı. O sınırların dışındaki anılara cüret etmeye çalıştığımda hatalıydım. Ben bugün olgun bir kadını bir gecede büyüdüm tıpkı bir mantar gibi aniden büyüdüm. Bu olgunlaşma sürecinde dedemin hayata ve bilinmeyen yarına olan bakışını, birçok şeyi kaybettim... Ben olgunum. Ben gerçeğim. Bugünden sonra Mirsal değilim artık. Eğer yarın köyümüzün ve annemin bağrına dönersem orada doğuyu görmek isteyen, büyüsunü ve gizemini tanımaya hevesli turistler gibi olacağım. Ama benimle o turistler arasındaki fark köprüden nasıl geçeceğimi ve en yakın yollardan nasıl geleceğimi bilmem olacaktır.¹⁸

Daha sonra Mina'nın komşusunun oğlu Saymun Amerika'dan döner. Göç etmeden önceki ismi Sem'an'dır ve göçün yalnızca adını değil kendisini de değiştirdiğini memleketine döndüğünde anlar. Saymun ellili yaşlarında iken memleketine geri dönmüştür. Ancak annesi onu evlendirmek istemektedir. Leyla'nın uygun aday olduğunu düşünmüşlerdir ama Leyla'nın yaşının Saymun'dan çok küçük olması köyde dedikodulara yol açmıştır. Leyla Saymun'la evlenmek istememektedir ancak diğer kadınlar gibi onun da söz hakkı bulunmamaktadır. Leyla ailesinin mutlu olması ve daha rahat koşullarda yaşamaları için kendisini istemediği bir evlilik yaparak feda etmiştir. Leyla'nın ailesi oldukça fakirdir ve Leyla yalnızca onların rahat etmesini istemektedir. Bu durumu sürekli yakın arkadaşı Mina ile dertleşmektedir. Düğün günü Mina'nın ağzından Leyla'nın çaresizliği şu şekilde aktarılmaktadır;

Leyla uzak ve garip bir dünyada idi. Onu tek noktaya çeken o hızlı akışın ortasında kendini kaybetmiş ve düşünemez olarak gördüm. Peşpeşe bakışlarını bana çevirdi. Anladım ki o gerçeğini anlamaya çalışıyor. Biliyor ki o ailesini fakirlikten kurtarmak için feda edilmiş, çoklarına feda edilmiştir. Sözleri kalbimde sıkıştı.¹⁹

Saymun'un maddi durumunun çok iyi olmasından dolayı Leyla ile yaptığı evlilik normal karşılanmaya başlamıştır. Saymun'da Amerika'ya göç ederek ekonomik durumunu güçlendirmiştir. Köyün gençleriaralarında maddi durumun ne kadar önemli etkili olduğunu konuşmaya başlamışlardır. Bu bağlamda tek kurtuluş yolunun Batıya göç etmek olduğu düşüncesi yaygınlık kazanmıştır.

¹⁸ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 230-240.

¹⁹ Nasrullah, *Tuyur'ul Eylöl*, s. 111.

Mina'nın babası ona erkek ve kadın arasındaki farkları anlatmıştır. Bu sohbetin sonunda Mina eşit tutulmadıklarını anlamıştır. Kendi benliğini, babasının nazarında kim olduğunu ve kadın oluşunu sorgulamaya başlamıştır. Yaşamakta olduğu hayat ile hayallerini kurduğu hayatı kıyaslayarak köydeki yaşamının sadece kendisini kısıtladığını anlamıştır.

Mina'nın kardeşi Şefik'te halasının ısrarları üzerine Amerika'ya göç etmiştir ve orada doktor olmuştur. Daha sonrasında ailesini onu köye çağırmasına rağmen Şefik köye dönmeyi istememiştir. Amerika'daki hayatına fazlasıyla alışmıştır ve köy yaşamına karşı yabancılaşmıştır.

Çevresindeki birçok kişinin göç ederek hayallerini gerçekleştirdiğini gören Mina'da uzaklaşmak istemektedir. Aynı zamanda çevresindeki kadınlara uygulanan baskıları gördükçe bu topluma yabancılaşmaya başladığını hissetmektedir. Yakın arkadaşları istemedikleri adamlarla evlendirilmiş ya da sevdikleri kişiye kavuşmalarına izin verilmemiştir.

Mina bir gün annesinden habersiz bir şekilde köy sınırlarının dışına çıkarak ve uzaktan köyünü izler. Bu şekilde kendisini bir an da olsa özgür hissetmek istemektedir. Mina hayallerinin köyün sınırlarının çok daha uzağında olduğunun farkındadır. Bu yüzden her zaman uzaklara gitme ve eğitim alarak ideallerini gerçekleştirme hayalleri kurmaktadır. Ancak geleceğini ve kaderini yönlendirebilmek için ne yapacağını bilmemektedir. Daha doğrusu nasıl yapacağını bilmemektedir. Bu konuda oldukça çaresizdir.

Bir gün köye şehirden gelen bir yabancıyı babası eve davet etmiştir. Bu yabancı adam ile Mina sohbet etmişlerdir. Ona hayallerinden bahsetmiştir. Mina'nın okumaya istekli olduğunu öğrenmesinin ardından Mina'nın şehre eğitim almaya gitmesi için babasını ikna etmeye çalışır. Mina'nın babası Selim'i ve kızını şehre yollamaya ikna olur.

Kitabın son bölümünde şehirde eğitimini tamamlayan Mina öğretmen olur. Ancak şehir hayatı artık kendisine yabancı ve samimiyetsiz gelmeye başlamıştır. Ailesini, tanıdıklarını, topraklarını ve köyünün samimiyetini çok özlediği için köyüne geri dönme kararı alır. Fakat geri döndüğünde her şey aynı olsa da kendisinin çok

değişmiş olduğunu görür. Yalnızca kendisi değil Mirsal, Necla, Kemal, Raci gibi göç eden bütün arkadaşlarının değiştiğini görerek köyden isimlerinin silindiğini hisseder. Köyünde yaşamış olduğu yabancılaşmayı ve yalnızlığı kaldıramayarak acele bir şekilde şehre geri dönmeye karar verir. Ancak kendisini köye de şehre de ait hissedememektir. Bu aidiyetsizlik duygusunun içerisine sıkışıp kalmıştır. Ne yapacağını bilmemektedir. Köyüne geri döndüğünde ailesine bile yabancılaşmış hissettiği için köyde kalmak istememektedir. Babası, annesi, nenesi herkes yüzüne bir yabancı gibi bakmaktadır. Şehre yeniden dönerken yol boyunca içerisinde olduğu durumu sorgulamıştır. Mina'nın bu çelişkisi içerisinde roman sona erer.

SONUÇ

İmîlî Nasrullah 6 Temmuz 1931 tarihinde Güney Lübnan'ın Hasbaya bölgesinde bulunan Kevkeba köyünde dünyaya gelen bir kadın yazardır. Nasrullah her zaman eğitim almaya meraklı birisi olmuştur. Ancak çevresinde kadın ve erkek eşitliği görülmediği, kadınların hak ve özgürlüklerinin sınırlandırıldığı için eğitim alması hoş karşılanmamıştır. Bununla birlikte az gelişmiş kırsal bir bölgede yaşayarak köy hayatı sürdürdüğünden dolayı köyünde yalnızca ilkokul 3. sınıfa kadar eğitim verilmektedir. Bu yüzden şehre gitmesi gerekmektedir. Erkek kardeşi eğitim alması için şehre gönderilirken babası kız olduğundan dolayı onun gitmesine izin vermemektedir. Dayısına yazdığı bir mektuba karşılık olarak dayısının ona destek olacağını ifade etmesi ile eğitim görebilmiştir. Oldukça başarılı bir eğitim hayatı olmuştur.

İmîlî Nasrullah'ın romanlarından ilki olanı “*Tuyur’ul Eylöl*” de bu açıdan da oldukça önemli bir romandır. Kadınların eğitim sorunlarına ve özgürlüklerinin kısıtlanmasına değinmektedir. Romanın anlatıcı karakteri olan başkahraman Mina üzerinden bu konuya değinerek kendisini bu noktada karakter ile bağdaştırmıştır. Aynı zamanda bir romandan daha fazla bir katkı sunarak bayanların güçlü sesi olmaya çalışmıştır.

Edebi açıdan ise; Lübnan edebiyatı kapsamında kadın yazarların yeni ve modern fikirlere sahip bir edebiyat meydana getirme gayreti bulunmaktayken, İmîlî Nasrullah'ın *Tuyur’ul Eylöl* isimli romanı kadın edebiyatına hız ve başarı kazandırmıştır. Çağdaş edebiyat öncülerinin arasındaki kopmuş olan bağların yeniden kurulmasını sağlamıştır.

İmîlî Nasrullah tarafından yazılan *Tuyur’ul Eylöl* isimli roman Lübnan'ın köylerindeki, kadının özgürlüğü, göç, savaş, kahramanların yaşam mücadeleleri, mutlulukları, mutsuzlukları, ayrılıkları, hasretleri, aşk ve aile ilişkileri, ölüm, yalnızlık, kendi örf ve adetlerine yabancılaşmayı işlemektedir.

İmîlî Nasrullah tarafından “*Tuyur’ul Eylöl*” isimli roman Lübnan'ın köyleri bağlamında kaleme alınarak Lübnan'ın köylerindeki yabancılaşmayı, yaşantıyı,

kadınların hürriyetlerini ve haklarını kazanma mücadeleleri aktarılmıştır. Roman değindiği temalar bakımından fazlasıyla önem taşımaktadır.

Bu bağlamda gerçek hayattan sorunlara değindiğinden dolayı toplumcu gerçekçi bir temaya sahip olduğunu ifade edebilmekteyiz. Bilhassa hikayelerindeki anlatıcı genellikle birinci ve üçüncü şahıstır. Hikayelerinde birinci şahıs anlatıcısı fazla kullanması, anlattıklarının, hatıra kaynaklı olmasındandır. Hatıra kaynaklı hikayelere daha çok yer verdiği için genellikle maziye yönelik anlatım tarzını kullanmıştır. Hikayelerin kurgusu, hikayelerindeki çatışma unsurları, düğüm noktaları ve düğümün çözünürlüğü açısından modern Lübnan hikayeciliğinde önemli eserler ortaya koymaktadır. Yazar toplumun sorunlarına karşı eleştirel bir bakış açısı sergilemiştir. Romanın konusunun temelini köyden oluşturmakla birlikte köy temasını sık sık kullanmıştır. Bunun yanı sıra toplumu derinden etkileyen göç, savaş, ekonomik problemler gibi sorunlara eğilmiştir. Aynı zamanda kadın temasının üzerinde yoğunluklu bir şekilde durarak kadınların eğitimini, kadınların toplumsal yaşamdaki sorunlarını, savaştan ve göçten aldıkları etkileri değerlendirmiştir.

Kadın temasına ağırlıklı olarak romanın başkahramanı Mina üzerinden değinmekle birlikte diğer kadınların yaşadıkları baskıları da içerisine göç ve aşk temalarını ekleyerek aktarmıştır. Mina kendi memleketinde kadın olduğundan dolayı eşitsizlik yaşadığının farkındadır ve kendi memleketine, ortamına yabancılaştığını hissederek kente göç eder. Yazar köy toplumundaki gelenekler bağlamında, kadınların bu gelenekler arasında hapsolma durumuna değinmektedir. Bu bağlamda da kadınların özgürlüklerini ve haklarını elde etmek için verdikleri mücadeleleri ve neler hissettiklerini aktarmaktadır. Göçün sebepleri ve meydana getirdiği etkiler roman kapsamında incelenerek, kırsal kesimde yaşayan insanların inançları, düşünce yapıları, yaşantıları okuyucuya sunulmaktadır.

Mina içerisinde bulunduğu topluma karşı yabancılaştığını fark ettiğinden dolayı da köyden şehre göç etmeyi istemektedir. Şehir hayatında istediklerini gerçekleştirmek için elinde daha fazla fırsat olacağı fikrindedir. Yazar bu noktada köyden şehre göç olgusuna değinmesinin yanı sıra göçün nedenlerine de değinmiş olmaktadır. Savaş, ekonomi, işsizlik gibi sorunlar bireylerin göç ederek

memleketlerini bırakmaya itmektedir. Yazar bu durumu karakterlerin hikayeleri üzerinden oldukça başarılı bir şekilde aktarmıştır.

Yazar romanında Mina'nın göç etmesinin ardından yıllar boyunca içerisinde olduğu çevresine, ailesine, değerlerine, alışkanlıklarına hasret duyması ve şehir hayatına da yabancılaşarak ve yeniden memleketine dönmesi üzerinden de aidiyet problemini işlemiştir.

Onun şehir ve köy hayatına da sığamaması ve söz konusu çelişkisi içerisinde roman son bulur. Miaâ yalnızca kendi toplumuna yabancılaştığından ve köy halkının kadınları sınırlandırdığından dolayı değil aynı zamanda köyün imkanları sınırlı olduğu için de gitmek ister. Büyük şehirlerde eğitim ve iş imkanları daha fazla olduğundan dolayı bireylerin göç etmek isteme sebebine de Mina karakteri üzerinden değinilmiştir.

Kemal, Mirsal, Raci, Necla, Seman ve diğerlerinin göç etme serüvenleri anlatılmaktadır. Göçün en önemli sebeplerinden birisi de bireylerin daha iyi yaşam koşullarına sahip olma arzusudur. Yaşam standartlarını yükseltmek isteyen insanlar daha iyi bir iş ya da eğitim fırsatı bulduklarında sosyo-ekonomik düzeyi daha yüksek olan bir yere göç etmek isteyebilmektedirler. Raci'de annesi tarafından Amerika'da daha iyi yaşam koşullarının olduğu düşüncesi ile büyütüldüğünden dolayı göç etmek istemiştir. Roman da Seman'ın göç ettikten sonra memleketine ellili yaşlarında döndüğünde lüks bir arabayla geldiği ve maddi durumunun oldukça iyi olduğundan bahsedilmektedir. Hatta köyün gençleri rol model olarak ele alıp maddi durumlarını iyileştirmek için tek çarenin göç etmek olduğunu düşünmüşlerdir. Kemal ise Necla'ya olan sevgisi için ne kadar mücadele verse de Necla'nın ailesini ikna edememiştir. Kavuşamadıklarını anlayınca köyden göç etme kararı almıştır.

20. yüzyıl içerisinde de Lübnan siyasi tarihinde meydana gelen siyasi olaylar Lübnan edebiyatına tema, mekan ve zaman bakımından etki etmiştir. İmili Nasrullah'ın "*Tuyur'ul Eylül*" adlı romanı Lübnan'ın sosyo-ekonomik ve siyasi durumunu kahramanların yaşadıkları göç serüvenlerini konu alarak okura aktarmaktadır.

Mina köyden şehre göç ettiğinde yıllar boyunca içerisinde olduğu çevresine, ailesine, değerlerine, alışkanlıklarına hasret duymaktadır. Gelenek ve göreneklerinden uzaklaşması kendisinde bir aidiyet problemi oluşturmuştur. Aynı şekilde Raci'nin Amerika'dan göndermiş olduğu fotoğraflarda da giyim tarzının, yaşam tarzının oldukça değiştiği gelenek ve göreneklerine uzaklaştığı ifade edilmektedir. Romandaki karakterler genel olarak göç etmiş oldukları bölgenin gelenek ve göreneklerini almışlardır ve kendi değerlerinden uzaklaşmışlardır. Bu durum da özlerini kaybetmelerine ve kimlik problemi yaşamalarına neden olmuştur. Aynı zamanda gelenek ve göreneklerine fazlasıyla bağlı bir köyde yaşadıklarından dolayı geri geldiklerinde köyelerine çok yabancılaşmış olduklarını fark etmişlerdir.

Yazar köy halkının gelenekçi ve baskıcı yapısını roman karakterlerinin aşkları üzerinden anlatmışlardır. Çeşitli sebeplerden dolayı aşık olan kişilerin kavuşmalarına köy halkının sıcak bakmamasını, haklarında yapılan dedikoduları, görücü usulü yaptırılan evlilikler sonucunda başkasına aşık olan gençlerin duydukları üzüntüler üzerinden köy ve gelenek görenek temalarını işlemiştir.

Sonuç olarak İmili Nasrullah'ın Tuyur'ul Eylül (Eylül Kuşları) romanın teknik ve tematik açıdan incelenmesi adlı çalışmamız benim nezdimde birçok bayanın sesi olmaktan öte aynı zamanda da geleneklerin korunmasına ve bireylerin bu tür baskılı ortama tabi tutulmaması gerektiğine inanıyorum. Tuyur'ul Eylül romanının teması sadece Lübnan bölgesinin sesi olmayıp aynı zamanda Güneydoğu Anadolu bölgesinde aynı kaderi paylaşan binlerce bayanın sesi olacağını umuyorum. Ülkemizde Lübnan edebiyatından öncü bir kadın yazarın tanınmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Abdullah Cum'a, Zeynep; *Surat'ul-Mer'eti fir-Rivayeti Kırâatun Cedîde'tun fir-Rivayat* İmili Nasrullah, Dar'ul Arabiyyeti li'l-ulum, 2005, Beyrut.
- Abdulmuhsin, Taha; *Tatavvuru'r-Rivayeti'l-'Arabiyyeti'l-Hadse*, Daru'l-Ma'arif, Kahire, 1992.
- Adalar Subaşı, Derya; "Emilî Nasrallah'ın "Çöl" Adlı Hikayesinin Metaforik Özellikleri." *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 11, Sayı 83, 2023, s. 329-337.
- Aghacy, Samira; *Lebanese Women's Fiction: Urban Identity and The Tyranny of the Past*, J. Middle East Studies, Number: 33, Cambridge University Press, Cambridge, 2001.
- Ağralı, Ahmet; *Semavat ve Arz Hakkındaki Ayetlere Bilimsel Yaklaşımlar-İlk Dönem ve Çağdaş Dönem Literatür Bağlamında Bir Değerlendirme*. Necmettin Erbakan University, 2018.
- Aktaş, Şerif ve Gündüz, Osman; *Yazılı ve Sözlü Anlatım Kompozisyon Sanatı, Konuşma*, Akçağ Yayınları, İstanbul, 2003.
- Aktaş, Şerif; *Edebiyatta Üslup ve Problemleri*, Akçağ Yayınları, İstanbul, 1986.
- Allen, Roger; *An Introduction to Arabic Literature*, Cambridge University Press, Cambridge, 2000.
- Andı, Fatih; "Türk Edebiyatında Roman: Cumhuriyet Devri." *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Sayı 8, 2006, s. 165-202.
- Antun, Farah; *Urşelimu'l-Cedide ev Feth'ul-Arap Beyt'ul-Makdis*, Kalimat, Kahire, 2013.
- Apak, Adem; 'Şuubiyye', *DİA*, XXXIX, 2010.
- Atay, Oğuz; *Tutunamayanlar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.
- Ayata, Yunus ve Tonga, Necati; "Psikolojik Roman, Romana Yansıyan Yazar ve Türk Edebiyatındaki Bazı Örnekleri Üzerine Bir İnceleme." *İlmi Araştırmalar*, Sayı 25, 2008, s. 7-20.
- Aytaç, Gürsel; *Genel Edebiyat Bilimi*, Papirüs Yayınları, İstanbul, 1999.
- Belge, Murat; *Edebiyat üstüne yazılar*. İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.
- Bolay, Süleyman Hayri; *Felsefî Doktrinler ve Terimler Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, İstanbul, 1997.

- Böhürler, Ayşe ve Eker, Aslıhan; *Müslüman Ülkelerde Kadın Duvarların Arkasında*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2008.
- Brugman, Jan; *An Introduction to the History of Modern Arabic Literature in Egypt*, By E. J: Brill, Leiden, The Netherlands, 1984.
- Cemile Emin Huseyn, *el-Mer'e fî'r-Rivaye'til-Lubnaniyyeti'l-Mu'asıra (1899-2009)*, Dar'ul-Farabi, Beyrut, 2016.
- Cihad Fadıl, *el-Bevakiri'l-ula li'r-Rivaye'til-'Arabiyye Lubnaniyye fî Mısriyye*, <http://www.alriyadh.com/2012/10/25/article779124.html>, Erişim: 05.03.2024,
- Cleveland, William L. ve Bunton, Martin; *A history of the modern Middle East*, Routledge, 2018.
- Cooke, Miriam; "Women write war: the feminization of Lebanese society in the war literature of Emily Nasrallah." *British Society for Middle Eastern Studies. Bulletin*, Cilt 14, Sayı 1, 1988, s. 52-67.
- Çakır, Mürüvvet Türken; "Lübnanlı Yazar İmili Nasrullah'ın Köy Romanlarında "Kadın", *Turkish Studies*, 2023; 18, 4.
- Çetin, Nurullah; *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Basımevi, Ankara, 2009.
- Çetin, Sevda; "Kerem Mulhem Kerem'in "İdu'l-Miled Adlı Öyküsünün Tematik Açıdan İncelenmesi", *Nüsha*, Cilt 22, Sayı 54, 2022, s. 227-244.
- Çetişli, İsmail; *Batı Edebiyatında Edebi Akımlar*, Akçağ Yayınları, İstanbul, 2006.
- Çetişli, İsmail; *Yeni Türk Edebiyatı Metin Tahlillerine Giriş Roman-Hikâye*, Akçağ Yayınları, İstanbul, 2016.
- Dağılma, İbrahim; "Modern Zaza Edebiyatında Şiir, Hikâye ve Roman Türlerine Dair Tespit ve Tahliller." *Bingöl Araştırmaları Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 2020, s. 7-41.
- Dağır, Yusuf Esad; *Masadır'ud-Dırase'til-Edebiyye*, Lübnan, 2000.
- Dalar, Tuba; "Tarihi ve Kurmaca Gerçeklik Bağlamında Tarihi Roman." *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* Sayı 65, 2020, s. 377-387.
- Dede, Şerife; *Cibran Halil Cibran ve" El-Ecnihatu'l-Mutekessire"(Kırık Kanatlar) İsimli Romanının Mehcer Edebiyatı'ndaki Yeri*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), 2019.
- Demir, Ethem; "Arap Tasavvufi Romanlarının Yapısı ve Kurgusu." *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* Cilt 19, Sayı 1, 2019, s. 251-262.

- Dessouki, Ali E. Hilal; *Dessouki, The Origins of socialist Thought in Egypt, 1882 – 1922*, Department of Political Science McGill University, Montreal, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 1972.
- Ed-Diyn, S. Z; Ennahar. Tahte ed-Dav / Emily Nasrullah: <https://www.annahar.com/> (05.03.2024).
- Ekici, Süleyman ve Tuncel, Gökhan; "Göç ve İnsan", *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, 2015, s. 9-22.
- Eliuz, Ülkü; *Orhan Kemal'in Romanlarında Bakış Açısı ve Anlatıcı. Türkiyat Mecmuası*, Cilt 4, Sayı 8, 2009, s. 1134-1165.
- Emekli, İlknur; "Modern Syrian Novel Writing", *Journal of Current Researches on Social Sciences*, Cilt 7, Sayı 4, 2017, s. 283-310.
- Emekli, İlknur; *Abdurrahman Munif Hayatı Edebi Kişiliği ve En-Nihayat Adlı Romanının İncelenmesi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, (Yüksek Lisans Tezi), 2006.
- Eminoğlu, Ali; Muhammed Hasan el-Alvan'ın "Mevtul Sağırun" (*Küçük Bir Ölüm*) Romanının Teknik ve Tematik İncelenmesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 46, Sayı 46, 2018, s. 141-162.
- En-Nessac, Seyyid Hamid; *Banurama Er-Rivaye'til-Arabiyyeti'l-Hadise*, Daru'l Ma'arif, Kahire,
- Er, Rahmi; *Modern Mısır Romanı (1914-1944)*, Hece Yayınları, Ankara, 1997.
- Ergül Aysel ve Antun, Farah; "Farah Antun'un Hayatı Eserleri ve Tarihi Romancılığı", *Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 24, 1997, s. 1300-9389.
- Foerch, Christina. "A writer who has seen the world, but prefers her village", The Daily Star, <http://www.womenfreedomforum.org/news-en/othernews/emilynasrallah.htm> (17. 03.2024).
- Fuad el-Mer'i, *Fi Tarih'il-Edebi'l-Hadis, Menşurat Cami'iyye*, Halep, 1998.
- Gögebakan, Turgut; *Tarihsel Roman Üzerine*, Akçağ Basım Yayım, İstanbul, 2004.
- Güler, Zeynep; *Süveyş'in Batısında Arap Milliyetçiliği: Mısır ve Nasırcılık*, Yeni hayat Kütüphanesi, İstanbul, 2004.
- Güray, Cenk; "Sema'dan Semah'a Bir Sonsuz Devir." *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı 56, 2010, s. 119-152.
- Halil, A; *Mevsu'at Alami'l-Arabi'l-Mubdi'in, Mu'assisetu'l-Arabiyye li'd-Dirasat ve'En -Neşr*, Beyrut, 2001.

- Hania, Jurdak; Emily Nasrullah Novalist, Labenese American University (LAU) *Magazine&Alumni Bulletin*, Volume 10, 2008.
- Işık, Yasemen; *Modern Ürdün Edebiyatında Kısa Hikaye Türünün Doğuşu ve Gelişimi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul (Yüksek Lisans Tezi), 2017.
- İbrahim Abdurrahim Es-Saafin; *Tatavvur'ur-Rivayeti'l-Arabiyyeti'l-Hadis'e fil Biledi's-şam (1870- 1967)*, Daru'l-Menahil, Beyrut, 1984.
- İdris, Suheyl; *Muhadarat ani'l-Kıssa fil Lubnan, mahedi'd- Dirasati'l-Aliyye*, Kahire, 1957.
- Kabaklı, Ahmet; *Türk Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Vakfı, İstanbul, 2002.
- Kambil el-Yesu'u, el-Eb Rubert B; *Alam el-Edebi'l-Arabiyyi'l-Mu'asır*, Cilt 2, Zevi'l-Kurba, 1431.h.
- Kanter, M. Fatih; *Milli Edebiyat Dönemi Türk Şiirinde Benlik Algısı ve Kimlik Kurgusu*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2014.
- Kayalı, Hasan; *Jön Türkler ve Araplar*, Çev. Türkan Yöney, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003.
- Kehhale; *Umar Rıda, Mucemu'l-Muellifin*, I-IV, Beyrut, 1994.
- Kuran, Özlem Züleyha; *Modern Lübnan Hikâyesinde Tema (1943-1975)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, (Doktora Tezi), 2020.
- Küçüksarı, Mücahit; Tevfik Yusuf El-Avvad'ın "Er-Rağif" Adlı Romanında Türk İmajı, *Mütefekkir*, Cilt 3, Sayı 6, 2016, s.307-327.
- Landau, Jacop; *Modern Arap Edebiyatı Tarih (20.yüzyıl)*, Çev. Bedrettin Aytaç, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2002.
- Menabir Sekafiyye Web Sitesi, Erişim Tarihi: (17.03.2024)<https://www.mnaabr.com/vb/showthread.php?p=120063>
- Mohammadzadeh, Esmaeil; *Toplumcu Gerçekçi Temalar Açısından İmili Nasrullah'ın Romanları*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), 2013.
- Montada, Josep Puig; Farah Antun: Active Reception Of European Thought. Pensamiento. Revista de Investigacion e Informacion Filosofica, 64(242 S. Esp), 2008, s. 1003-1024.
- Moran, Berna; *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995.

- Muhammed Hasan Abdullah; *El-Vakı'yye fî'r-Rivayeti'l-Arabiyye*, Daru'l-Ma'arif, Mısır, 1971.
- Narlı, Mehmet; "Romanda Zaman ve Mekan Kavramları." *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt 5, sayı 7, 2002, s. 91-106.
- Nas, Fethi; *Orta Doğu'da Göç Dinamikleri: Mardin'den Beyrut'a Bir Göç Araştırması*, Gece Kitaplığı, İstanbul, 2017.
- Nasrullah, imili; *Tuyur'ul Eylöl* (7. b.). Naufal Graup, Beyrut, Lübnan, 1991.
- Nasrullah, İmili; *An Tuyur'ul Eylöl, 1.baskı, ed-Daru' l-Arabiyye li'l'Ulum*, Beyrut, 2005.
- Nasrullah, İmili; *fî'l-Bel, Muessese Nevfel*, Beyrut, 2000.
- Orhan, Davut; *Suudi Arabistan Romanı*, Akdem Yayınları, İstanbul, 2020.
- Özbalcı, Mustafa; "Mehmet Rauf ve Eylöl Romanı Üzerine." *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, Sayı 9, 1994, s. 171-201.
- Özdemir, Ahmet; Mısır da Çocuk Edebiyatı: Arap Çocuk Edebiyatının Çocuğun Ruhsal Gelişimi Üzerindeki Etkisi Öz, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 8, Sayı 106, 2020, s. 209-219.
- Recaizâde Mahmut Ekrem; *Araba Sevdası*, Gözlem Yayın, Ankara, 1992.
- Roger, Allen; *Er-Rivayetu'l-Arabiyye*, Çev. Hisse İbrahim el-Munif, el -Meclisu'l-A'la li's-Sekafe, 1997.
- Safa, Peyami; *Yalnızız*, Ötüken Yayın, Ankara, 1991.
- Sakkut, Hamdi; *The Arabic Novel – Bibliography and Critical Introduction 1865-1995*, The American Universty Press, 2000.
- Sazyek, Hakan; *Roman terimleri sözlüğü*. Hece Yayınları ve Dergileri, 2013.
- Sharkey, Heather J.; "A Century in Print: Arabic Journalism and Nationalism in Sudan, 1899- 1999", *JJMES*, XXXI/4, 1999.
- Starkey, Paul; *Egyptian History in the Modern Egyptian Novel, The Historiography of Islamic. edit. Hugh Kennedy*, Leiden, Brill, 2001.
- Suheyl, İdris; *el-Kıssa fî Lubnan*, Beyrut, 1957.
- Şahin, Veysel; Kurmaca Tekniği Bakımından Halide Edip Adıvar'ın "Handan" Romanı, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 18, Sayı 2, 2008, s. 99-126

- Şen Yaman, Gül; İmili Nasrullah'ın Hikâyelerinde Kadın Teması, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 10, Sayı 48, 2017, s.115-122.
- Şen, Gül; *İmili Nasrullah ve kısa hikayeleri*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, (Yüksek Lisans Tezi), 2013.
- Taş, Savaş; "Emile Durkheim'ın Sosyolojik Anlayışında Toplumsal İşbölümü, Sosyolojik Yöntemin Kuralları, Din, Anomi ve İntihar", *Motif Akademi Halk bilimi Dergisi*, Cilt 13, Sayı 29, 2020, s. 442-449.
- Tekin, Mehmet, *Roman Sanatı (Romanın unsurları)*, Ötüken Yayın, Ankara, 2020.
- Tekin, Mehmet; *Roman Sanatı 1*, Ötüken Yayın, Ankara, 2001.
- Teymur, Mahmud; *el-Edebu'l-Hadif*, 1.baskı, el-Matbaa'tun-Nemuzeciyye, 1995.
- Tokluoğlu, Ceylan; 'Azerbaycan'da Milliyetçilik ve Milli Kimlik Tanımlamaları.' *Bilgi Dergisi*, Sayı 23, 2002, s. 39-69.
- Türken Çakır, Mürüvvet; 'Tarihi Roman Kavramı ve Arap Tarihi Romanının Ortaya Çıkışı', *Kavramlar ve Kurmalar* içinde, Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları, Mardin, 2020.
- Walid, Hamarneh; 'Jurji Zaydan (1861-1914)', *Essays in Arabic Literary Biography: 1850-1950*, edit. Roger Allen, Harrassowitz Verlag Wiesbaden, 2010, s. 382-392.
- Ware, Lewis Beier; *Jurji Zaydan: The Role Of Popular History In The Formation Of A New Arab World-View*, Princeton University, 1973.
- Warren Austin ve Wellek, R; *Edebiyat Teorisi*. Çev. Ö. Faruk Huyu güzel, Dergah Yayınları, İstanbul, 2011.
- Wellek, Rene ve Warren, Austin; *Edebiyat Bilimin Temelleri*, Çev. Ahmet Edip Uysal, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983.
- Yazıcı, Hüseyin; 'Lübnan'da Kısa Öykü', *Şarkiyat Mecmuası*, Sayı 15, 2011, s. 131-160.
- Yazıcı, Hüseyin; 'Mehcer Maddesi', *DİA*, XXVIII:364, 2002.
- Yazıcı, Hüseyin; *Göç Edebiyatı*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2002.
- Yumna El-iyd; *er-Rivayetu'l-Arabiyyetu'l-Mutehayyile ve Bunyetuha'l-Fenniyye*, Daru'l-Farabi 2011.
- Zaidan, George C; 'Jurji Zaidan, the Cultural Entrepreneur: His Values, Beliefs and Attributes' *Jurji Zaidan: Contributions to Modern Arab Thought and*

Literature, Edit. George C. ZaidanThomas Philipp, The Zaidan Foundation, 2013.

Zeydan, Corci; *İslam Uygarlıkları Tarihi*, Cilt çev. N. Gök, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.

Zeydan, Corci; *Selahaddin Eyyübi ve Haşhaşiler (İsmaililer)*, Çev: Ahmet Cemil, Milenyum Yayınları, İstanbul, 2002.

Ziadeh, Susan Laila; *A Radical In His Time: The Thought Of Shibli Shumayyil And Arab Intellectual Discourse (1882-1917)*. University of Michigan, 1991.

EKLER

EK-1. Albüm

İmili Nasrullah²⁴⁵

İmili Nasrullah'ın büyüdüğü köy²⁴⁶

²⁴⁵ Emily Nasrallah, <http://emilynasrallah.com/biography.html>, Erişim Tarihi: 11.05.2024.

²⁴⁶ Emily Nasrallah, <http://emilynasrallah.com/biography.html>, Erişim Tarihi: 11.05.2024.

İmili Nasrullah ve eşi Philip Nasrullah²⁴⁷

İmili Nasrullah'ın çalışma yılları²⁴⁸

²⁴⁷ Emily Nasrallah, <http://emilynasrallah.com/biography.html>, Erişim Tarihi: 11.05.2024.

²⁴⁸ The Global and Mail, <https://www.theglobeandmail.com/news/world/emily-nasrallah-87-was-an-acclaimed-lebanese-author-and-feminist/article38287755/>, Erişim Tarihi: 11.05.2024.

İmili Nasrullah kitaplarını imzalarken²⁴⁹

²⁴⁹ Emily Nasrallah, <https://arablit.wixsite.com/emilynasrallah>, Erişim Tarihi: 11.05.2024.